AZ UJSÁG ALBUMA

AZ 1906 ÉVRE

AJÁNDÉKUL

ELŐFIZETŐINKNEK.

BASCH ARPAD

AZ UJSÁG ALBUMA

AZ 1906. ÉVRE

AJÁNDÉKUL
ELŐFIZETŐINKNEK.

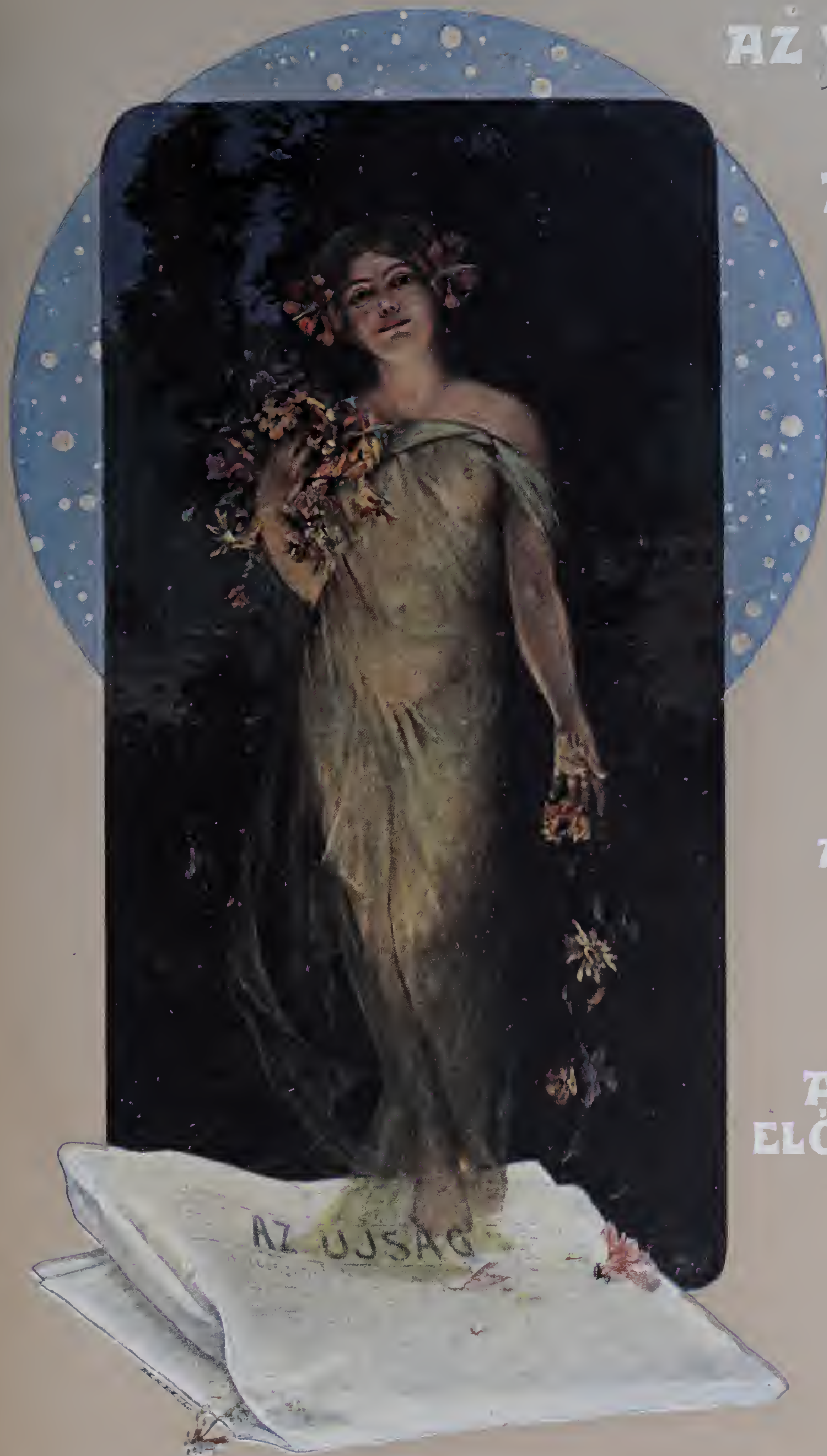
Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társulat nyomása.

AZ VJSÁG

ALBVMA

AZ 1906. ÉVRE.

AJÁNDÉKVL
ELŐFIZETŐINKNEK·

Tartalom.

* * *

Az összes festmények és rajzok az Album számára készült eredeti művek.

* * *

A czimlapot, valamint a külső táblát és az előzéklapokat, úgyszintén a kezdő- és zárórajzokat Basch Árpád festette.

AZ „ATHENAEUM” SZINES KŐNYOMÁSA.

Szontágh Pál kutyái.

SZONTÁGH PÁL »grund«-nak hitta a maga horpácsi tuszkulumát, melyet az ő halála után mult őszszel én vettem meg, hogy ott is úgy végezzem az életet, a hogy kezdtem: gerendás kuriában, melyben ha az egyik ablakot nyitom ki, a trágyadomb szaga özönlik be az udvarról, ha a másik ablakot nyitom ki, ákácz- és rozmaring-illat oson be a kertből. A grundhoz egy tábla föld is tartozik, nem olyan széles ugyan, mint a nagy-oroszi grófé, de éppen olyan mély. Szóval a grundnak én vagyok most a gazdája, de mivelhogy csak a felét birtam megvenni (azaz hogy azt se birtam), és mivelhogy az előbbi gazda exczellencziás volt, én pedig csak tekintetes vagyok, hogy a tekintély, a status quo valahogy ennek daczára is megmaradjon, itt okvetlenül valamely rangemelésnek kellett következni, — azért aztán a grund lett uradalommá emelve és most mint »horpácsi dominium« emlegettetik a családban, valamint barátaim és kártya-partnereim részéről.

A vétel idején hiteles lajstromot vettem át a holt és élő instrukczióról. Holt instrukczió alatt értetődtek holmi vödrök, katlanok, hordók, mángorlók, az *élő instrukczió* rubrikájában azonban csak egy tétel fordult elő: *»Négy darab komondor kutya«*.

Négy eleven kutya! Hisz ez nagyszerű! A gyerekeim oda voltak a gyönyörűségtől. »Vegyük meg, apa!« A négy kutya nagyot billentett a mérleg serpenyőjében. A kis »Fokszi«, a Berczi kis kutyája, most már hát nem lesz egyedül. Meg kellett vennem a dominiumot a négy kutya miatt.

E közben azonban beköszönt a zimankós tél (télen pedig még gondolni se szeret az ember a sáros falura), feléje se néztünk a dominiumnak, míg csak az első baraczkfa nem kezdett nyílni a Múzeum-kertben. Annak a rózsaszinű virágai megcsiklandozzák az ember szivét.

— Gyerünk, nézzük meg a dominiumot!

Fölszedtem a familiát és elindultunk Váczról kocsin, hogy ott töltsük a husvéti ünnepeket. Kevés szavú, tömzsi palócz ember a kocsis, egykedvűen hajtotta a lovacskákat fel a Naszálynak; tele tüdővel szíttuk a balzsamos tavaszi levegőt, csak a Fokszi nyugtalankodott és kunkogott a Berczi ölében.

— Pszt, Fokszi! Ne izélj! Meglátod a négy nagybátyádat — csitította, biztatgatta kedvenczét Berczi.

— Az ám. Nini! Most jut eszembe — kiáltottam fel. — Mi lett a négy komondorral, János?

— Hát letették a mesterséget — felelte János vontatottan, az ostorával csengergetve.

— Azt akarod mondani, hogy megdöglöttek?

— Dehogy. Jágerek lettek. De nem is bánom, mert nagyon szomorúak voltak, fájt a szivem rájok nézni.

— Mért voltak szomorúak, te János?

— Mert szomorú az kutya, ha nem eszik.

— Hát mért nem ettek?

— Mert nem volt nekik mit enni.

— Mért nem adtatok nekik?

— Mert nekünk se volt mit adni.

— És hát hová lettek?

— Az egyik, a Tenger, a legokosabb, elbujdosott a szomszéd Berki községbe s ott tengődik a kegyelmes úr egyik volt bizalmas cselédjénél. Kettő, a Bundás és a Gubics a vadászatra adta magát, reggeltől estig bitangolják a határt és fölfalják az átkozott Heródesek a csecsemő nyulakat. Nem lesz az idén egy südő se a határban.

A fiúk láthatólag elszomorodtak e rossz hirekre.

— Hát a negyedikkel mi történt? — kérdeztem.

— A negyedik? A Zagyva? Az még ott van, de nem foglalatoskodik. Azaz nem ugat. Mert azt gondolja, hogy minek ingyen? Ő most anya, apró kölykei vannak a fészerben.

Kiderült a fiúk ábrázata. Istenem, milyen öröm! Hallod ezt Fokszikám? Apró pajtáskáid lesznek. Ökölnyi kis kutyácskák.

Volt ezer kérdés a Jánoshoz. Hányan vannak? Csak ketten? Milyen szinűek? Tudnak-e már harapni? Egész Horpácsig erről folyt a szó, de legalább futott az idő és észre sem vettük, egyszer csak hip-hop, ott voltunk az öreg kuria udvarán.

AZ „ATHENAEUM" KŐNYOMÁSA (ATHENEOCHROMIA)

UJVÁRY J. EREDETI FESTMÉNYE

Ez hát az új otthon? Olyan kietlen, komor. Az ég haragszik, mogorván, sebesen úsznak peremén a barna fellegek nyugat felé. A kapu éles csikorgással sír fel, mikor kinyitják elébünk. A százados jegenyék peczkesen, szertartásosan állnak őrt a kapun túl, mintha be se akarnának bocsátani, a kémény füstje lefelé vágódik és a jegenyék árnyékát a gyepen még sötétebbre festi. Sehol semmi nyájasság. Messze valahol egy ökör kinos bőgése hangzik. A szomszéd portáról egy macska néz ránk gúnyosan a lángoló vörös szemeivel.

Ejh bolondság, képzelődés az egész. Itthon vagyunk gyerekek, ez a fő, ez itt minden a mienk. Az ott a patak, a miről szó volt, az meg amott a tó. Bejárunk minden zugot. Nini a titkos szoba. Éppen olyan, a milyennek képzeltem. Mindenkinek a maga mesterségén a szeme. A feleségem a konyhát nézi, én az otthagyott könyvek közt turkálok, a gyerekek pedig a Zagyvát keresik. Tuto ne, Zagyva ne! Hivogatják, szólítgatják, de a Zagyva nincs sehol. Talán a kölykei mellett lesz? Oda vezettetik magukat a fészerbe, de a kölykei sincsenek ott. A szalmavaczokban csak a nyomuk van meg, ők maguk eltüntek.

Jönnek a gyerekek ijedt arczczal, szomorú panaszszal.

— Képzeld apa, a Zagyva eldugta előlünk a gyerekeit.

— Micsoda beszéd az? — pattantam fel elkedvetlenedve. — Miért dugta volna el?

— Mert ellenségünk, félti őket tőlünk.

— Ki mondta neked ezt a szamárságot?

— A szakácsné.

— Ugyan ne árulkodj! Honnan tudta volna a Zagyva, hogy ma jövünk?

— Kitalálta kérem alásan abból, hogy tegnap egész nap tisztogattunk, sepergettünk — felelte a szakácsné, Varga Mihályné asszonyom.

Magamat is lehangolt az eset, a gyerekek kedve meg éppen oda volt, de ez mind semmise lett volna a feleségem babonás érzései mellett. Nemcsak hogy izgatják a természetfölötti dolgok, nemcsak összeszorítják szivét, benépesítik fantáziáját csodálatos előérzetek, de ettől eltekintve, az ő finom lelkének már az is fáj, ha valaki ellenszenvvel van irántunk, ha az a valaki csak egy kutya is.

Titkon beintett egy mellékszobába és elmondta, hogy ő nem marad itt, ő visszamegy. Ez nem neki való hely. Nem tudja miért, de ő nem érzi itt

magát jól. Szorongó érzések lepik meg. Sőt a gyerekeit se hagyja itten. Jelek mutatják, hogy menjen, fusson innen.

— Miféle jelek?

— Hát ez a Zagyva. A Zagyvának a haragja.

Próbáltam az eset jelentőségét leszállítani, hogy nekem nem imponál a Zagyva. Kicsoda, micsoda a Zagyva? Ha haragszik, hát tessék neki haragudni. Hiszen nem is ösmer? Sohase látott minket. Hogy sértő, lehangoló a dolog? No én nekem se sértő, se lehangoló és éppen nem félek a Zagyvától. Soha ilyet! Még ha egy császár haragszik is az emberre, nem való tőle megijedni, de hogy a Zagyva haragszik, hát már most hagyjuk itt azért a tuszkulumot? Nevetséges. Jó, hogy puskát hoztam magammal, majd befűtök én a Zagyvának. — Szerencsétlen ember! — riadt meg a feleségem. — Hát nem tudja, hogy szoptat?

— Jó, jó, 'iszen nem bántom, ha megigéri, hogy marad.

Megigérte s egy kissé megnyugodott, de magamat is bántott a Zagyva esete és váltig a kutyák felől kérdezgettem ki a helyi embereket.

— Mikor ment el a Tenger Berkibe?

— Még az ősz végén.

— Mióta hagyták el a portát Gubics és Bundás?

— Bundás vagy két hónapja, Gubics körülbelül öt hete.

— Együtt szoktak vadászni?

— Nem. Ha Gubics az alsó határban van, akkor Bundás a felsőben jár. Úgy látszik, előre megbeszélik, s rendes megállapodás van köztük. Gubics egyszer betegen feküdt tört lábbal a Tóthék pajtája mögött, akkor Bundás hordta neki a pecsenyét. Úgy látszik, barátság van köztük. Ezeket a részleteket szede-

gettem össze, mikor délután azt jelenti a kocsis kis lánykája, hogy a Zagyva itt ólálkodik a ház körül s be-benéz a kerítésen.

De már erre mind kiszaladtunk, mint valami püspök-nézésre, — akkora nagy perszónának növekedett meg reggel óta a Zagyva. Sovány, sáfrányszin-szőrű juhászkutya, farkashoz hasonlatos fejjel, kicsiny, hegyes fülekkel, nagybojtos farkkal, mely a port söpörte s melyet olyanra kunkorított, mint a püspöki bot szokott lenni. Künn a kapunál kullogott lehorgasztott fejjel, mintha egerészne, de azért az egyik barna, okos szemével jól látott minket.

— Zagyva, Zagyva! — kezdték híni a gyerekek.

Úgy tett, mintha nem is hallaná.

— Dobjatok neki valami ennivalót, hátha bejön.

Egy karaj kenyeret vittek, egy darabkát hajítottak eléje, de nem jött be, utána egy másik darabkát a kapun túlra dobtak ki, mohón felkapta és megette, majd megint egy darabkát a kapun innen, meg se mozdult. Minden világos lett ebből. A Zagyva karakter és elhatározta, hogy nem megy a portára, míg az idegenek itt lesznek; hogy nem eszik, azt nem határozta el, hát evett, a mi a területen kívülre esett. Kétségtelen most már, hogy a Zagyva rossz indulattal van irántunk.

Hanem ’iszen majd meglássuk még. Paupertas magna meretrix. Majd megpróbálkozunk vele. »Hej Vargáné lelkem, főzzön csak hamarjában egy kis zsiros tarhonyát.« Azt hallottam volt, hogy a zsiros tarhonyának a kutya nem tud ellentállni, hogy a kutyák országában az lenne a töltött káposzta.

A tarhonyát megfőzte Vargáné, mire elhintettük az udvaron, föl egész az ambitusig. Már most csak az kellett, hogy a kutyát kívül a szél irányába csalogassák, a szél majd oda viszi neki az étel-illatot.

Hát úgy is lett, ment-ment a Zagyva a szél felé, egyszerre csak felütötte fejét, egész teste megrázkódék, hogy szinte ropogott a nagy bundája, a farka himbálózni kezdett jobbra-balra, mint az órainga, a feketés orrlyukai kitágultak, a száját öblösre szétnyitotta és egy nagy, kocsonyaszerűen rengő vörös nyelv nyúlt ki belőle, szinte le a földig,

hogy az isteni illat azt is érje, majd fölemelte az első két lábát, sárgás, sovány alakja megnyúlt s a következő pillanatban egy iramodással átugrotta az alacsony léczkerítést és ott volt az udvarunkon, lázasan, mámorosan fölnyalva, fölhabzsolva a tarhonyát, nem nézve se istent, se embert, se becsületet. Nincs már spártai jellem a kutyák közt se.

A tarhonya fölcsalogatta az ambitusra is, nem restelt közénk jönni, ott ténferegni a lábunk alatt. A Laczi gyerek megsimogatta, egyet mordult, de aztán behúnyta a szemeit és tűrt. A jóllakott kutya nem forradalmár. Majd a jóllakottság kéjes érzetével feküdt végig szétterpesztett lábain az ősi küszöbre, mint valaha a jó napokban és szunyókálni kezdett.

Denique, a Zagyva beadta a derekát, estefelé ugyan eltünt egy pár órára, de éjjelre megjelent és hallani lehetett ugatását. A szomszédok csodálkoztak: megint ugat a kutya Szontaghéknál. A feleségem pedig boldog volt, — mintha valami dalárda énekelne a tiszteletére. Végtelenül megnyugtató érzés volt a történtek után a Zagyva rozsdás hangja. Másnap reggelre a fiúk a Fokszi számára is zsiros tarhonyát rendeltek reggelinek. Még az ágyban voltak, Berczi a Fokszival játszott, hempergőzött a párnák közt, mikor a szakácsné behozta a reggelijöket. Az övékét meg a Foksziét.

Zagyva is ott termett valahol (nem kellett neki már a szél iránya), beosont a tarhonya-szagra, minélfogva Vargáné neki is hozott egy tányérral.

Nagyon boldog volt. Vidáman rázogatta farkát s hálásan tekintgetett fel a gyerekekre. Leginkább a Fokszin felejtette a szemét. Milyen jó dolga van a puha pelyhek közt, milyen víg, milyen kedves és milyen kitünő modora van.

Egész délelőtt nem láttuk a Zagyvát. Déltájban, mikor kiküldtük neki a csontokat, azt mondja a német szobaleány, a kit Pestről vittünk ki:

— Már két van kutya.

Általános csodálkozást keltett az eset. Megjött az egyik vadász, a Gubics; hosszú, feketeszőrű, lompos állat, egy fehér folttal a balczombján. Valakinek hirül kellett vinnie, hogy már gazda van a háznál. A hír valahol a réteken érte, mert össze volt fencselve a rét mocsarának zöld hinárjával (talán éppen vizi szárnyasokban dolgozott), mikor elmondhatták: »Térj vissza, Gubics, az öreg kuria új gazdái megjöttek«. Hogy miképpen diskurálnak egymással a kutyák, én nem

tudom, de bizonyos, hogy diskurálnak, mert a Gubics már mindent tudott, a mi hasznossá válhatott rá nézve. Lelketlen stréber volt, nem is titkolta; mikor meglátott, mingyárt azon kezdte, hogy megnyalta a kezemet, aztán lefeküdt a Berczike lábai elé és a farkával enyelegve csapkodta a kedvenczét, a Fokszit, a ki szemmeresztve nézte ezeket az óriásokat és félénken húzódott el a saját fajától a Berczi mellé.

Ah a Gubics ravasz vén csont volt, nagy ragaszkodást tudott tettetni. Egy a vályunál idogáló ökör neki akart menni a szarvaival Laczinak, hogy felöklelje. A Gubics rárohant és megharapta a marját úgy, hogy a Villás Laczi helyett most a Gubicsnak rontott, de Gubics nevette ezt a felbuzdulást, felszaladt az ámbitusra, a hol a feleségem úgy fogadta, mint a fia életmentőjét és még kávét is kapott uzsonnára. Kutyák nyelvén gyorsan mehetett hire az eseményeknek, egyik faluból átugatják éjjel a másikba (oly sűrűn esnek a faluk), mert harmadnap megjelent a Berkibe bujdosott Tenger is. Csak látogatóba jött. Nem ment közel a familiához, csak a többit nézte messziről. Gondolkozva járt a trágyadomb körül, annak a meleg párázata elé lefeküdt és figyelte az életet. Megnézett engem és a gyerekeket, szaglászott, kontemplált, latolgatott, egyszer aztán megiramodott és mint a nyíl, egyenesen visszaszaladt Berki felé. Elment a bagázsijáért. Egy pitykés nyaköve volt ott Sz. P. monogrammal. Azzal a szájában jött vissza másnap reggel.

Most már nem maradt fenn semmi kétség, hogy a Bundás is haza fog jönni. Nagy nap lesz ez rátok apró nyúlfiak. A legfélelmetesebb jáger a magánéletbe vonul. Vártuk már. A feleségem még pecsenyét is tett el számára és májat. A vén imposztor, a Gubics észre is vette. Nyugtalanul nézegetett a kapu felé.

Hát csakugyan elő is jött husvét vasárnapján, szép nagy példány fehér komondor, a szája meg az első lába csupa vér. Olyan volt, mint egy gyilkos.

Kiosztottuk köztük a falatokat, de a Bundás a világért se nyult a magáéhoz. Megvárta, megeszik-e a többiek s nem lesz-e tőle semmi bajuk?

— A Bundás attól fél, hogy megmérgezzük — mondja Laczi. A Bundás csakugyan gyanakodó és óvatos természetű, mint illik a vadon fiához, ki a főzteknél többre becsüli a nyers eledelt.

A többiek gyorsan megették a magukét, aztán

a Bundáséra rohantak. Nagy marakodás támadt, mialatt a ravasz Gubics eltüntette a háborusdi okát. Most új ételt dobott nekik a Laczi külön-külön.

A Bundás most se nyult a magáéhoz, de a lábát rátette a falatra és miután meggyőződött, hogy az étel izlik a többinek, ő is hozzálátott az ebédhez. Hiszen mindenütt jó, gondolta, de legjobb otthon.

Így lőn, hogy husvét hétfőre virradólag, ottlétünk utolsó éjszakáján már négy érczhangú kutya pörölt, ugatott nagy éberséggel és élénk harczi kedvvel a Szontágh-portán. Reggel pedig a fiúk ajtaját, melyet a czipőt tisztító leány nyitva hagyott egy perczre, belökte a csontos lapoczkájával a vén stréber Gubics és besompolyodott, utána ment a Zagyva, majd a Tenger és csak azután oldalított az óvatos Bundás.

— Mars ki! — kiáltotta a leány, ki akarván őket kergetni.

A fiúk szobájában még sötét volt, mert a spaléták be voltak téve, de a szétterülő ajtón némi világosság szivárgott be és látni lehetett, hogy a Zagyva egy kölykét hozza a szájában. Szép fekete szőre volt, mint a selyembársony, fehér sáv a nyakán és az egyik füle is fehér volt; gyönyörűség volt ránézni.

— Zagyva, Zagyva, mit hoztál? — ujjongtak a fiúk örvendezve.

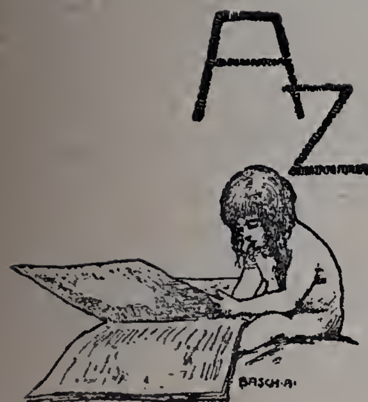
A Fokszi most is ott feküdt Berczi mellett s nyugtalanul vakkantott a látományra. A Zagyva pedig ment egyenesen a Laczi ágyához és felágaskodván az első lábaival, letette a kölykét szép csöndesen, gyöngéden melléje, mintha mondaná:

— Elhoztam neked a kis fiamat, hogy játszszál vele.

Az egyik spalétát fölrántotta Berczi, hogy ő is lásson. A nap üdén, ragyogón nevetett be az ablakon e perczben először a zordon, esős és borús husvéti napok alatt. Künn a szakácsné a kutyák neveit kiáltozta, a reggelihez híván őket, mire azok egyenként kisompolyogtak, mint egy dolgát jól végzett tisztelgő küldöttség, mi pedig éreztük, hogy csakis most vagyunk már igazán beiktatva a horpácsi »dominium«-ba.

A szurdok-újhelyi tanulmányút.

AZ ELMÚLT ŐSZSZEL nagy szabadság ütött ki. Kormány volt is, meg nem is volt. Héderváry-Khuen már lemondott, csak még nem tudott elvonulni, az új kormány pedig nem tudott megszületni. Sőt hogy teljes legyen a függetlenség, még a király is megharagudott és abbahagyott minden válság-tárgyalást, mintha mondaná: Csináljatok, a mit akartok; visszautazott Bécsbe.

De ez mind nem használt volna még semmit. A fődolog az volt, hogy a szobákban nem lehetett megmaradni a naphtalin-szag miatt, az asszony a kárpitosokkal, szobavikszelőkkel tárgyalt és több ízben czélozgatott rá:

— Bizony jó volna, ha elvinné az ördög egy-két napra valahová, hogy ne lenne itt a láb alatt. — Ez adta meg a döntő lökést. Az ember érezte, hogy nincs senkije, hogy a kutyának se kell. Önkénytelenül keresett valami ragaszkodó lelket. De hol van még olyan, a ki minket szeretne?

Hopp (eszembe jutott), elmegyek a »bámulnokomhoz«. Meglátogatom Szurdok-Újhelyen Pál Ferit. Az olvasó persze nincs tisztában, hogy hol van Szurdok-Újhely? Hát Szurdok-Újhely egy alföldi nagy városnak az álneve. Azzal sincs tisztában, hogy kicsoda Pál Feri? Hát Pál Feri az odavaló városi rendőrkapitánynak az álneve, — ezt mind könnyű megmagyarázni. Hanem hogy mi az a bámulnok? Hja, ez egy kicsit körülményes. Ebbe már az »Alakok« írója is beleszólhat.

A »bámulnok« az »akarnok«-ból fejlődött. Mert a stréberség is fejlődésképes. A stréber már lejárta magát, kiösmerték, megúnták, nevetségessé lett és a hizelgéseivel kellemetlen. A bámulnok disztingváltabb faja a strébernek, a ki nem tolakodik, nem legyeskedik, nem csörtet előre, hanem csak bámul, áhitattal, csendesen. A bámulnok teszi magát, hogy ő semmi sem akar lenni, hanem csak bámul, mint a hogy az ember megbámul egy fölséges dómot, vagy egy óriási fát, vagy egy dolomit-sziklát, a nélkül, hogy ő maga szikla vagy fa akarna lenni. A bámulnok a stréberség hámjában futja be ugyan karrierjét, de az önzetlenség pokróczával van betakarva.

Hát igen. Minden miniszternek, sőt minden nevezetesebb képviselőnek vagy írónak van egy vagy több ilyen bámulnokja, a ki követi, mint az árnyék s bámész áhitattal látszik szürcsölni ajkairól a színbölcsességet. Az illető czelebritás megszokja (nagy élvezet az) s éppen olyan nélkülözhetetlen neki egy idő mulva, kivált a társasvacsoráknál, mint például a szódás-skatulya; ha valamit eszik, a szódaporból nyel le egy kanálnyit, ha valamit mond, rátekint a bámulnokjára, hogy bámul-e. A kettő között csak az a különbség, hogy a szódapor nem mindig használ, de a bámulnok mindig bámul és addig űzi ezt a mesterséget, míg valamit kibámul magának.

Természetesen a mindenkori miniszterelnököknek vannak a legtöbb bámulói, aztán a resszort-minisztereknek, vidéken a föispánoknak és így lejebb, lejebb, hogy végre is két részre lehet osztani az országot: bámulókra és bámultakra, mely előbbiek annyira el vannak szaporodva, hogy még a magamféle íróembernek is jut egy bámuló, mint a hogy a szegény zsellér is szerez magának egy tehénkét, vagy legalább egy borjut.

Így jutottam én Pál Ferenczhez, a ki hosszú évtizedek óta felkeres, ha Pestre jön, agyba-főbe dicséri a munkáimat, együtt jár velem vacsorálni és általában úgy ösmeretes a kompániában, mint az én saját külön bámulnokom.

Ezeknek előrebocsátása mellett most már áttérhetek tanulmányutam leirására, mert én még a régi stréberek osztályához tartozom, a kik, ha átfutnak egy nyomtatványt, azt tanulmányozásnak, ha egy kilométernyit sétálnak, azt tanulmányútnak, ha pedig leírnak öt-hat sort, azt elaborátumnak nevezik.

Szurdok-Újhelynek Kozsibrovsky gróf a főispánja. Természetesen ő hozzá szálltam. Beőthy Aldzsi révén régi jó barátom. Szépen fogadott, fogadtatásom külsőségét szokott elmésségével kihasználva egyszersmind a helyi viczinális kigúnyolására. Ugyanis Szurdok-Újhely utolsóelőtti állomásánál, Lókusfalvánál, eleibém jött Pál Ferencz s tudván, hogy nem szeretem, ha azt mondják, hogy meghíztam (pedig három kilót híztam a nyáron), nem győzött eléggé bámulni, hogy mennyire megfogytam; valamint két megyei lovashuszár csatlakozott a vonathoz, illetve tisztelgett előttem a főispán megbízásából, azután kivont karddal a viczinális előtt lovagolt egész Szurdok-Újhelyig, a mely inzultusért az igazgatóság elégtételt kért másnap a főispántól, a ki azt megtagadta és a miből hirlapi nyilatkozatok keletkeztek a »Szurdok-Újhelyi Tárogató«-ban.

De elhagyva az ilyen lappáliákat, valamint azt is, hogy a megérkezés után legott leültünk kártyázni, a mi éjfélig tartott, és hogy átkozott helyiérdekű kártyajárás volt, egyenesen áttérek a tanulmányaimra.

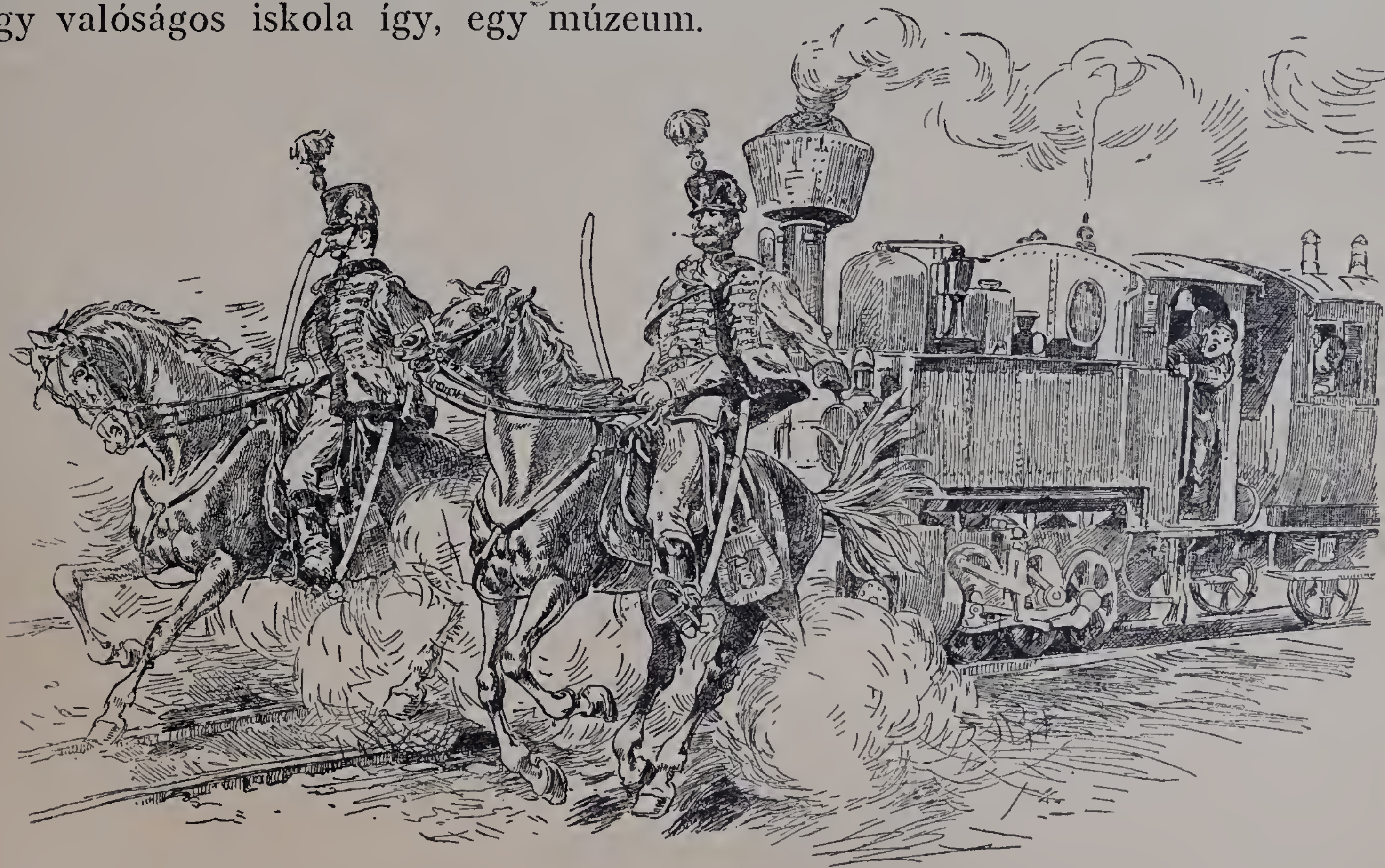
I. Miért van szocziálizmus Szurdok-Újhelyen?

Másnap reggel kelve, így szólt hozzám gróf Kozsibrovsky:

— Most pedig kimegyünk sétálni, megmutatom neked a várost, a szélmalmokat, az artézi kutat és a templomból kijövő menyecskéket. Egyéb nevezetesség nincs. A mi a várost illeti, barátom, az éppen olyan, mint a Deák Ferencz által említett lónak a teste, mely a Lóbetegségek czímű könyv czímlapján van kipingálva, vonalakkal felosztva, számokkal megjelölve, az egyes tagokon előfordulható betegségekkel. Deák azt mondta, hogy ezek a betegségek megvannak talán a világ valamennyi lovaiban, de egyetlen lóban nincsenek meg. Ebből csak az látszik, amice, hogy Deák nem föispánkodott Szurdok-Újhelyen, mert becsületemre mondom neked, hogy Szurdok-Újhelyen megvannak az országban előforduló összes betegségek. Mint a hogy a karlsbadi Posthof parkjában megvannak a tölgy összes válfajai. (Valami büszkeség-féle csillogott a szemeiben.) Ide jó helyre jöttél pajtás. Itt aztán tanulhatsz. Megvan a pauperizmus, a földéhség, a tőke túltengése, megvan a szocziálizmus, az antiszemitizmus, az obstrukczió iránti szimpátia, az úr elleni gyűlölet, a bigotizmus, csökönyösség, maradiság stb.

— De hát mért nem gyógyítod az Istenért?

— Majd bolond vagyok — pattant fel a föispán, haragosan meglóbázva a csibukszárat. — Hiszen így szép az! Egy valóságos iskola így, egy múzeum.

2*

Vétek volna elrontani. Mind ide jártok tanulni. Szelistyei Andor gróf is idejött annak idején Vásárhelyről, mint felsőbb iskolába.

— Jó, jó, — ellenvetém — de hogyan lehet itt szegénység, a hol olyan zsiros a föld, hogy csak úgy önti a gabonát?

— Hja, mert az a zsiros föld négyszáz emberé.

— Az egész óriás határ?

— Igen, mind, négyszáz paraszté, a ki ki nem ereszti a markából soha. A többi negyvenezer lakosnak nincs egy talpalatja sem és nem is szerezhet, mert a környéken mértföldnyi terjedelmű kötött uradalmak terpeszkednek.

Ily beszélgetések közt indultunk a reggeli után a város megtekintésére. Velünk volt Borcsánszky, egy tót nemes, Kozsibrovsky földije, a kit mingyárt főispánsága kezdetén ideplántált Árvamegyéből árvaszéki elnöknek. Furfangos ember és nagy charmeur. Még ugyan most sem tanult meg magyarul, tótosan beszél, mindamellett közszeretetben álló egyéniség, a ki jól megtollasodott az Alföldön, mert valami olcsó bérletet bír a Perbetey grófoktól. Ezenfelül a rendőrkapitány, az én Mungóm volt a kiséretünkben. Legelőbb az artézi kutat néztük meg. Erre voltak a legbüszkébbek s erőnek-erejével meg kellett innom egy pohárral, pedig én reggel nem iszom csak szilvóriumot.

A főispán elbeszélte a kút érdekes történetét. Egy Tóth Mihály nevű gazdag paraszt jött hozzá egy nap, hogy valami alapítványt akarna tenni a városnak a holnapi aranylakodalma emlékére.

— Hát mennyit szánt rá? — kérdé a főispán.

— Egy évi tiszta jövedelmemet. Húszezer pengő forintot.

— Hohó, hiszen ez nem tréfa dolog! Ez nagy szó!

— Éppen a végett jöttem tanácsot kérni a méltóságos úrtól.

— Úgy? No és mi a kegyelmed szive szándéka?

— Egy kútra gondoltam, mivelhogy nem jó a városnak az ivóvize.

— Ejh, ostobaság, — pattant fel Kozsibrovsky — ki fogna vízre húszezer forintot költeni? Hát érdemes az arra? Hiszen nem vagyunk mi békák, hála Istennek. Eddig se halt még itt szomjan senki. Inkább a sok ivástól pusztulnak az emberek vizi-betegségekben. Én azt tanácsolom kigyelmednek, rendelje el inkább, hogy a húszezer forint kamataiból idők végeiglen egy szegény tanuló végezhesse az iskolákat és egyetemet. Szurdok-Újhelyen úgyis kevés az okos ember, másünnen kell ideédesgetni még tisztviselőket is. Gondolja meg, micsoda szép dolog lesz az, ha majd századok múlva is azt mondják a város valamely tekintélyes tanult emberéről: a »Tóth Mihály embere«, s ő maga is hálásan gondol az egykori alapítóra.

Tóth Mihály uram elérzékenyülve bólongatott a nagy bozontos fejével.

— Persze, hogy persze — motyogta közbe-közbe.

— Hát nincs igazam, mi?

— Majd alszunk rá egyet — vélte Tóth Mihály uram csöndes flegmával. Tényleg aludt rá egyet s másnap leolvasta a húszezer forintokat a városházán egy ártézi kút kifúrására.

Mikor a főispán szemrehányást tett neki e miatt, szeliden felelte ő kigyelme:

— Azt gondoltam, kérem alásan, hogy a tudomány már nagyon sok koponyát megzavart, de a tiszta víz még egyet sem.

Éppen bevégezte a kút históriáját Kozsibrovsky, melyet különben már azelőtt is tudtam, s egy mellék-utczán át kiértünk a fő-útra, a mikor egy öreg anyóka jött ki az egyik tulipántos kapujú vályog-házból, egy mázos cseréptányért tartva a kezében, melyre pelikán-madarak voltak ráfőstve.

A bámulnokom oldalba döfött.

— Ez a felesége — súgta.

— Kinek a felesége?

— Annak a bizonyos gazdag Tóth Mihálynak, a ki a kutat csináltatta.

Tisztes fekete kendővel volt a feje bekötve, keresztül perdült az utczán, mint a karika, s nyájasan köszönt az uraknak, még riszálta is magát az anyóka.

— Húsért megy, — mondá a rendőrkapitány — ma nevenapja van az apjuknak, Mihály-nap, levest főz neki.

Átellenben volt a mészárszék, gyom és laboda verte fel az előtte álló néhány ölnyi teret. Csupán egy-két arasznyi kitaposott gyalogút fehérlett, illetve feketedett, jeléül, hogy nincs nagy ostrom alatt a mészárszék, de ilyenkor vasárnap mégis ott vihanczolt egy csomó fehérnép, vidám tereferébe bocsátkozva a fehér kötényes székálló legénynyel, a ki megmérte a húst a tőke mögött és a mikor kinyujtotta az illető menyecskének vagy leánynak, gépiesen odakapott pákosztos kezével a tilos helyekre, persze csak a ruhán keresztül, mire nagy sikongás támadt. Úgy illendő az és még az öregje is megköveteli a székálló legény kezének ezt a sikamlós félrecsúszását; harag lenne belőle, ha elmaradna, de a sikongatás is hozzátartozik.

Forma. Hiszen minden csak forma.

Minthogy az utcza sáros volt, mi is a mészárszék felé kanyarodtunk, a hol száraz lábbal lehetett átmenni a gyepes réten át a palánkok és falak mellett.

Tóth Mihályné asszonyom éppen előttünk ért a fehérnépekhez, kik a tányérjaikkal ott ácsorogtak, sietésre nógatván a székállót mindenféle tréfás ingerkedő kifejezésekkel.

Tóthné asszonyom előtt nagy tisztelettel nyitottak utat, mintha egy fejedelem-nő érkeznék.

Hiába, a mód imponál. Maga a székálló is sietett átvenni a tányérját.

— Mi tetszik? — kérdé nyájasan.

— Egy font húst — felelte Tóthné éneklő hangon. — De jól megmérje, hallja, mert tavaly is itt vettem.

Kozsibrovsky rám nézett:

— Hallottad?

— Hallottam. Tavaly óta először hoz a mészárszékből húst.

— Egyszer egy évben egy fontot. Húszezer forint évi jövedelemmel. Hát látod, ez az egész nagy titok. Ezért van Szurdok-Újhelyen szocziálizmus és pauperizmus.

II. Mediczina a sztrájk ellen.

A város megtekintése után ebédhez ültünk, melyre hivatalosak voltak Szurdok-Újhely összes előkelőségei. Ott volt a megyei alispán, Koczkásy János, a ki gyönyörű tósztot mondott rám, mint az »Ocskay brigadéros« szerzőjére. (Hajlongtam, megköszöntem.) Ott volt Pázsit Antal patikárius, a ki Berlint járta meg a nyáron s ottani élményeit beszélte. Hogy azt mondja, az egyik sétányon magyarul kért tőle tüzet egy fiatal úr, mondván: »Nincs egy gyujtója, bátyámuram?« És hogy ez csak Eitel Frigyes főherczeg lehetett. Borcsánszky ellenben erősködik, hogy lehetett valami magyar fiú is, a ki ott az egyetemet járja. Jelen volt Protics kanonok, Kukucska adóigazgató, a ki vigan dörzsölgette a kezeit, hogy most ő neki vakácziója van, mellettem ült a polgármester, Mustár Imre, a ki politikával tartotta a társaságot, akképen vélekedvén, hogy a chlopyi parancs után be kellett volna adni a derekunkat; ha a nyelv a korona joga, hát legyen a korona joga, de a költségek megszavazása viszont a parlament joga; ki-ki fogódzzék a jogaiba, és ha majd idők multával új ágyukat kér a király, akkor kellene kiállani a gyöpre:

— Egy garast se adunk. Csináltasson felséged ágyukat a felségjogokból.

Erre aztán mindenféle originális nézetek merültek fel, de nem beszélem el, ne mondják rám, hogy elloptam az eszméiket. Elég az hozzá, hogy ebéd után tarokk következett, tarokk után megint vacsora, vacsora után megint tarokk. Így tarkítva szép az élet. A játékosok egy kicsit gyengedongájúak: Kozsibrovsky

nem tud, Pál Feri tudna, de ugra-bugrál, minden babra bemegy, Borcsánszky ellenben drukker és nagy szerencséje van; minden összekötött »kettest« elvitt. Szóval vertek. Persze már ezek is el vannak rontva. Már ide is beütött a Gajári-féle keverés, — vagyis a nem keverés.

Szerencsére vacsora után egy kis fordulat állott be. A Borcsánszky »bovinája« megszünt. Sürgős levelet kapott Lókosfalváról, a hol a nagy bérlete van, melyet a sógorával kezeltet; lovas ember hozta a levelet. Borcsánszkyné tehát utána küldte a főispánhoz.

— Huj, a kutya máját! — kiáltott fel, a mint a levelet elolvasta. — Velka parada! (Ha dühbe jött, rendesen tótul tört ki.) Az ördög gondolná aztat, honnan ugorja ki a gond. Tessék csak elolvasni, méltóságos uram.

Átadta a levelet Kozsibrovskynak.

A sógora írt egy lamentáló episztolát, hogy a szurdok-újhelyi szocziálisták bejárták a falvakat és rávették a parasztokat a sztrájkra. Most aranyért se kapni munkást, kukoricza, krumpli mind künn rothad, fenyegetés, igéret hiábavaló, a parasztok meg akarják szekirozni az urakat és hogy nem segíthetne ezen semmi, csak a deres stb.

Hja a deres! Ha még meg volna a deres. Vagy csak legalább a kaloda. Milyen derék bútordarab volt ez a régi berendezkedésben! Kis korában a bölcső szolgálta a nemes embert, nagy korában ez a két szerszám. De ha most akar valamit a paraszttal, a saját eszéhez kell nyulni.

— Hát mit ehhez szólsz méltóságoskám?

Kozsibrovsky vállat vont.

— Erőszakkal végre is nem lehet munkásokat kihajtani.

— De ha ott vesz enyim termények?

— Akkor se lehet. Mert innen Szurdok-Újhelyről vihetnél ki, de itt még úgy se kapsz embert. Meg vannak bolondulva.

— De az nem úgy van — pattant fel Zebulon apó. (Így nevezték egymás közt.)

— Ha nem úgy van, akkor hát gondolj ki valamit.

— Hát ki is fogok gondolni, — erősködött az árvaszéki elnök — krumplicskát nem hagyok ott, kukoriczácskát sem.

— Jó, jó, hanem most adj ki. Én mentem be és tíz tarokkot mondtam.

— Hadd lássuk ötet, mi a fekvet.

Hanem az öreg úr szórakozottan játszott ezentúl, nyilvánvaló volt, hogy az esze másutt jár. »Szénégetőnek tökén a szeme, tóté ellenben a krumplin« — elméskedett a kanonok, a ki mint gibicz a pezsgőt töltögette. Tényleg oda gon-

dolhatott, mert egyre-másra csinálta a renonce-okat, ultimót mondott ki pagát nélkül, elskartolta magát, double király mellől a kavalt hítta, — szóval, mire a kisértetek órája ütött, vége volt nemcsak a nyereségnek, hanem még derekasan meg is koppasztottuk, mire kesernyés mosolylyal kelt fel az asztal mellől.

— Köszönök szives további barátságot. Elég volt. Most már én lefexek gondolkodni, mert reggelre nagy akczió várja rám a szocziálizmus ellen.

— Hát mit akarsz csinálni?

— Azt majd meglátod reggel, méltóságos patronuskám, kérek is ezennel két napi szabadságot.

— Az lehetetlen Zebulon, — mondá a főispán összeránczolt homlokkal. — Ilyenkor? Mikor vendégem van és mikor partner vagy? Ne kivánj ilyet Zebulon!

— De instállak alásan, családi ügyben.

— Mit? Hát neked családod a krumpli?

— Hát persze, — nevetett kesernyésen. — Már annyiban, hogy ő nincs az én véremből, de az én vérem belőle van. Aztán nem is a krumpli bántja engem, hanem a szégyen, hogy a parasztok kifogják rajtam, hát én akarok ökön kifogni.

Miután én is közbevetettem magamat, a főispán megadta Borcsánszkynak a két napi szabadságot, mire nagy hálálkodással távozott, lefeküdni az épület másik szárnyába, mely az árvaszéki elnök lakásául szolgált.

— Kiváncsi vagyok, mit fundál ki reggelre az öreg Gyurka — emlegette a főispán, midőn lefekvés előtt a szobámba kisért.

— Azt hiszed, kifundál valamit?

— Okvetetlen. Roppant furfangos ember.

Reggel korán keltünk s künn reggeliztünk a megyeház parkirozott udvarán. Borcsánszky már akkor lázban volt, útra készen, kakasfajd-tollas kalappal, gamásnis nadrágban. Kiváncsian, tehát figyelemmel kisértük intézkedéseit; éppen most szólt le az emeletről az udvaron föl s alá sétálgató vicze-várnagynak:

— Domine Hódy!

— Tessék parancsolni!

— Küldje valakit a Czipuszhoz, ilve-halva fölkeressen ötet és hozzon ide összes járulékaival egyetemben. Megértett?

— No, no — jegyzé meg Hódy, nagy füstöt fujva a pipájából.

— Aztán üzenje a Blaskónak, hogy szénásszekérbe befogja rögtön és állja ide!

Hódy uram nagy szemeket meresztett. A dolog kezdett össze nem illeni. Külön-külön még megjárná mindenik, de együtt a kettő megfoghatatlan. Ámbár a Czipusz külön is furcsa.

— Most kell a Czipusz? — kérdé, hogy talán rosszul hallotta. — Most, délelőtt?

— Most.

— A nagybőgővel is? — tudakolá Hódy, mind jobban csodálkozva.

— Mediczina, amice, a szocziálizmus ellen, viszem ki betegeknek.

Hódy fejet csóvált, miközben elcsoszogott intézkedéseket tenni, magában morogván, hogy a macska érti az egészet.

Pedig hát világos volt. Czipusz a szurdok-újhelyi első czigánybanda primása, a ki annak ad egy kis vérpezsgést, a kinek rossz kedve van. Blaskó pedig annak czélirányos, a kinek lova nincs, mivelhogy Blaskó a város furmányosa, a ki mindennemű kocsikat adogat bérbe. Nem értem, hogy mit nem értett Hódy? Hiszen következtethette volna, hogy a bandát viszik ki valahová a szénás-szekéren.

Elő is álltak egy-két óra mulva úgy a czigányok, mint a szekér, mire lejött Zebulon apó vadász-tarisznyával, puskával és az ő ruganyos vidámságával intézkedett.

— Upre more, föl a szekérre! Vigyázz bőgőre, czimbalomra a fölszállásnál.

— Hová megyünk kezsit lábát csókolom? — kérdezte Czipusz, a primás.

— Győzni megyünk — felelte Borcsánszky harczi pose-zal.

— Ki les ázs ellensig instálom?

— Ahhoz vagy te szamár, magnus asinus. Nem értel. Az lesz ellenség, a ki egy napon a világ minden királyait legyőzi.

— Jujujuj! — kiáltá Czipusz fázékonyan és egészen összezsugorodott, mint a gombolyag.

— Ne tratyogj annyit! Ugorj! Indulj. Amen.

Fölkászmálódtak mind a tizenketten, maga Borcsánszky is velük, mire aztán kigurult a roppant társzekér a megyeház kapuján. De bámulták is utczahosszat a népek, kinyíltak az ablakok a lányos házaknál, kandi parasztfejek jelentek meg az utczaajtókban. Ugyancsak találgatták, miben sántikál az öreg? Talán lakodalom lesz valahol? Még rossz élczeket is faragtak, hogy most vége már Czipusznak, — az árvaszék kezelésébe került. De a kombinácziói ugyancsak messze jártak a valóságtól, melynek hire csak másnap jött meg a városba.

Borcsánszky úr ugyanis Lókosfalvára vitte a bandát, s még aznap kidobolta a község dobosa, nemcsak Lókosfalván, de a közeli Rigyiben is, azonképpen Madolykán, Karádon és Bolyányban, hogy holnap lesz a tekintetes Borcsánszky György úr lókosházi pusztáján a krumpli- és kukoriczaszedés *muzsikaszó mellett;* Szurdok-Újhely város első bandája játszik, a mely ünnepélyre az illető bérlő úr szivesen látja a község mindkét nembeli érdemes lakosságát; déli pihenés idején és uzsonnakor táncz tartatik. Ha eső nem lészen, a szüret meglészen; ha lészen, — nem lészen; holnaputánra halasztatik.

Ucczu lelkem teremtette, lett erre nyüzsgés, mozgolódás a faluban, s minthogy reggelre fölséges derült időre ébredt az emberiség, Czipuszék beállottak a rengeteg tengeri tábla szélébe s elkezdték húzni a legszebb nótáikat, de volt is foganatja, mert a ki csak épkézláb ember, szocziálizmus ide, szocziálizmus oda, az mind megmozdult; jöttek kivált a fiatal népek mint a hangyák; nemcsak a szomszédos, még a távolabbi falvakat is beszárnyalta a nevezetes eset hire, s onnan is sereglének fürge munkások. Soha még a világ nem látott ilyen bohóságot. Az országúton járók megálltak, s értesülvén a dolgok mibenlétéről, félbeszakíták útjukat, beállván a vidám munkába már csak azért is, hogy holtig megemlegethessék a lókosfalvi krumpli-szüretet, melyről nemzedékek fognak regélni mosolygással: hogy a ravasz Borcsánszky sehogy sem kapván munkásokat pénzért, miképp végeztette el egy nap alatt minden munkáját ingyen.

III. Hogy támadnak a zavargások?

Míg Lókosházán szerencsésen fölvette Borcsánszky a termést, otthon Szurdok-Újhelyen a bámulnokom szénája kezdett rosszul állni. Pál Ferinek ugyanis fiatal felesége volt, szül. Borcsánszky Borcsa (Zebulon apónak a lánya), a kinek szemet szúrt, hogy a férje már a harmadik nap letörüli száját ebéd után s eltünik mint a füst, hogy csak éjfélután kerüljön haza.

Addig csak jó volt, míg mindenféle okokkal győzte, hogy egy jó barátja van itt (már mint én), hogy a főispán hivatja, hogy egy becsületbeli ügyben választott elnök stb. De mikor aztán harmadnap is szedelőzködni kezdett, még a fekete kávét se várva be, sarkára állt az asszony:

— Mikor jössz haza?

A Feri hangja lágy lett, mint a klarinét.

— Ne igen várj szivecském vacsorára, mert . . .

A menyecske fölfortyant, nagy bogárszemei kigyúltak.

— Mit? Hogy nem jössz? Hogy megint nem jössz? (Mérgesen toppantott a lábával.) Nohát én meg azt mondom, forgós teremtette, hogy el sem mégysz!

Feri szomorú arczot vágott.

— Hiszen bárcsak maradhatnék. De lehetetlen, teljes lehetetlen. A kötelesség szólít.

Az asszonyka a csípőjére vágta bal kezét.

— Kötelesség? Csodálatosak ezek az éjjeli kötelességeid. Mi az, hadd hallom?

— Hivatalos titok.

— Mutasd az orrodat! Nem hazudsz?

— Óh Borcsa, Borcsa, hogy tehetsz fel én rólam olyat?

— No, ha nem hazudsz, akkor mondd meg mi az a titok.

— Hiszen azért titok, hogy el ne mondjam.

— De én meg éppen azért akarom hallani, mert titok. Ha igaz járatú ember vagy, elmondod. — Addig kuncsorgott az asszony (és valljuk meg, a helyzet elég kritikus volt), míg végre meggondolkozott Feri. (Hiszen egy kis füllentésért még el nem kárhozik az ember.)

— Hát valami kravál készül estére a kormány ellen, zsidók ellen; tudod, nem bizonyos, de megeshetik, jelentéseim vannak, hogy a csőcselék mozgolódik.

— Jól teszi.

— Azt csak hosszú hajjal, rövid észszel lehet mondani. Hanem már most vigyázz a nyelvedre, asszony! (Még neki állt most feljebb.)

— Hajnalig ne maradj — fenyegette meg az ujjaival.

— Attól függ, hogy miképp alakulnak a viszonyok.

Ezzel nyugodt lelkiismerettel a megyeházának tartott s ekképen monologizált útközben: Hiszen csak nem hagyhatom magára a — vendégünket, két napig kitartottam mellette, most végre mindnyájan elpotyogjunk mellőle? Nem, ez illetlen volna. Azonfelül ragaszkodó, hű emberének tart. Ki tudja, mikor vehetem valami hasznát. És nem is valami lehetetlen, a mit a feleségemnek mondtam. A nép csakugyan föl van izgatva az újságlapok által. De meg ünnep is van holnap, a csőcselék ilyenkor korcsmákban tölti az estét. Hm, hm, az ördög végre is sohse alszik.

A mint ment, mendegélt a városháza előtt, katonásan szalutál neki a főbiztos. Már csak a nyájasság okáért is mond neki valamit. (Egy kapitány fejében mindig lennie kell valami tennivalónak.)

— Koczó bácsi, estére kettőztesse meg az őröket.

— Lesz valami? — villan meg az öröm kételyével a Koczó szürke szeme.

— Meglehet — felelte a kapitány titkolózó arczczal, hogy az öreg örömét el ne rontsa.

Azzal nyugodtan lépegetett végig a nagy utczán, míg végre eltünt a megyeház boltívei alatt.

A kapitányné asszony ezalatt átment kötőkosarával a szomszédba a postamesternéhez. A két asszony mindenféléről csevegett, hisz olyan hosszú a délután; egyik is tudott valami újat, a másik is, összetették, kicserélték. A kapitányné nem bírta a többi közt elhallgatni azt sem, hogy estére zavargások lesznek a városban.

— Jézus Mária! — sikoltott fel a sógorasszony.

— Terringettét! — csodálkozék a postamester sógor. — Ez nagy dolog. Holnap ünnep, no persze, természetesen.

— De már ezt megnézzük este valahonnan, — terveli a postamesterné szokatlan élénkséggel. — Korábban adom fel a vacsorát, aztán elsétálhatunk a megyeház tájékára.

De bizony még a vacsorát sem várta be; mihelyt Pálné elment, ő maga is átszaladt a járásbirónéhoz, a ki a zsidó városrészben lakik.

— Jaj lelkem Nelkám, eljöttem megnézni, vannak-e spaléták az ablakaitokon? Hogy is tudtatok ide jönni lakni a zsidók torkába, hogy is tudtatok?

Kétségbeesetten tördelte kezeit.

— Csukjátok be legalább a zsalugátereket, szerencsétlenek! A gyermekeket pedig legott át kell vinni hozzánk, mert itt rettenetes háborúság lesz az éjjel.

Míg ezek történnek, Koczó bátya se állhatja a nagy titkot. Elujságolja bizalmas embereinek pajkos szemhunyorgatással: »Estére lesz valami«. Az »Ezüst Lámpás«-nál, a hol ozsonna-tájt a meszely borát szokta meginni, ma fontoskodóra, begomboltra játszsza magát, de mert senki sem kérdezi, maga potyogtat el egy-egy morzsányit a jövendő eseményekből.

— Ámbátor Habakuk volt az utolsó próféta, mégis amondó vagyok, hogy ma még vért is iszunk, úgy lehet.

— Hogy-hogy, Koczó bácsi?

Megszörcsögteti a pipáját, lecsattantja a kupakot lassú, férfias méltósággal.

— Bizony hallja kentek, sokért nem adnám most, ha magam is csak közönséges ember lehetnék.

A hír folyton terjed a csendes, nyugalmas városban, mint a futótűz. Naplementén már a szolgálók is beszélik az artézi kútnál. Csakhogy mindenféle verziókban. Hogy a zsidókat mind leölik ma este, hogy a megyeházát is megostromolják, hogy a szocziálisták fölgyújtják az úri renden lévők házait és a papokat kihányják a határra.

Különösen a papok elleni hirlelés talált nagy tápot a közönségben és mikor Koczó uram visszatért az »Ezüst Lámpás«-ból, egy pap (gondolom az alsóvárosi plébános) megszólítá bizalmasan:

— Hogy vagyunk, Koczó?

— Hát csak vagyunk — felelé Koczó kedvetlenül.

— Igaz, a mit beszélnek?

— Úgy látom, igaz.

— De csak nem gondolja, hogy valami komoly bajunk lesz?

— Nem gondolok én semmit.

A pap megszeppent.

— Történtek valami intézkedések? — kérdé.

Koczó kitérőleg felelt és kenetteljesen:

— Mindnyájan Isten kezében vagyunk!

A pap elhalaványodott és felpattant.

— Disznóság! Hát ennyire elhanyagolják önök az adófizetőket?

A főispán éppen egy szólót vesztett, mikor a vicze-várnagy, Hódy uram, minden bejelentés nélkül rémült arczczal berontott és hivatalos jelentést tett, hogy nagy zavargások lesznek az este.

A föispán szúrós szeme Pál Ferit kereste, a ki már akkor felugrott, mintha kigyó csipte volna meg.

Szemei bambán meredtek ki tágakra, mialatt Hódy a máris tapasztalható forrongás részleteit beszélte.

— Tudtam, tudtam — hörögte fojtott hangon, a mellét verve.

— Ha tudta, mért nem szólt nekem? — feddette a gróf.

— Azaz csak éreztem, egy csodálatos ösztön megsúgta és már idejövet elrendeltem Koczónak, hogy kettőztesse meg az őröket.

— Ez úgy van, — erősíté Hódy.

A főispán kezet nyujtott engesztelésül a bámulnoknak (a kiből most bámult lett).

— Önnek a lelke is csupa szimat. De menjen most és intézkedjék. Állítsa talpra a városi rendőrséget, ön pedig Hódy a megyei cselédséget fegyverezze fel. Én majd katonaságért sürgönyzök Aradra, este tíz órára itt lehet.

Még le se szállt egészen a szürkület, már tele voltak az utczák néppel, különösen a kereskedői góczpont a megyeháza körül. A boltosok kezdték becsukni az üzleteiket, a vasredőnyök nagy zörgéssel ereszkedtek le. Titokzatos morajlással hömpölygött a tömeg, mint a háborgó tenger, a komor, félelemgerjesztő hangulatból csak a mesterinasok füttye ritt ki. Majd megkondúltak kisértetiesen a harangok bim-bam, bim-bam. (Meglehet, sok ember utóljára hallja a szavukat.)

Időközben kigyúlnak a lámpások (persze petróleum-lámpások), a borzongó, aggódó, kiváncsi tömeget egy darabig mulattatják a tarka-barka jelenetek, az élénkség, a zsivaj, de lassan-lassan belefárad és türelmetlen lesz.

— Hol vannak hát azok a zavargások?

Semmi se mutatkozik, csak a tűzoltók jönnek a dübörgő szekérrel és a piacz közepén foglalnak állást, a gummicsövekkel babrálva.

Egy varga megkérdezi:

— Mit akarnak oltani? Hol van itt a tűz?

— A keblek mélyén — feleli zordonan a tűzoltóparancsnok rettentő sisakja alól.

Imitt-amott hallani a csoportokban sopánkodón: »Hát semmi se lesz?« — »Várjunk még!« — kapaczitálja a türelmetleneket egy-egy reménykedö. A toronyóra a nyolczat veri. Messziről egy kiáltás hallatszik, mintha egy kappan kukorékolna.

— Abczug Khuen-Héderváry! Veszszen a horvát zsarnok!

Mint visszhang jön meg rá a felelet más tájékról:

— Le a hadsereggel! Nem kell Chlopy! Halál a zsidókra! Éljen az obstrukczió!

E pillanatban érkezik meg Lókosfalváról Borcsánszky a társzekéren a czigányokkal. Ez a látványosság megint kielégíti a közönséget néhány perczre. A kocsi nem haladhat a sokaság miatt, Borcsánszky leszáll a tűzoltók mellett és a parancsnoktól kér informácziókat a történtek iránt. A parancsnok elbeszéli, hogy zavargások vannak és őt a kapitány rendelte ki, hogy esetleg a tűzfecskendővel operáljon.

— Ostobaság, — mondá Borcsánszky — nem éri semmit. Víz kellemes. Rendőrség gyámoltalan. Hanem énnekem volt egy plánum városi zavargások ellen. Veszett kutyákat tartani, megyei veszett kutyákat. Kár azokat agyonütni. Hogy mindig legyen. Aztán mikor a tömeg szét nem szaladja, elkiáltani: »No most hau, hau, elő azokat a kutyuskákat!« Mindjárt olyan tiszták lesznek utczák, amice, mint az enyim kezeim.

A nagy tolongásban egy ácslegény benyom a hátával egy kirakat-ablakot. A csörömpölésre rémület és elszántság vegyes érzései lepik meg a sokaságot. Egy kocsis fölszakít egy követ az utczai burkolatból és odavágja egy boltnak a vasajtajához. Nagyot kong a kő, mint az ágyú.

— Hajrá magyarok! Csakugyan csináljunk valamit, ha már eljöttünk.

Egy pár kő röpül a megyeház kivilágított ablakai felé. Recsegnek, ropognak az üvegek, s hullanak le a szilánkjaik, mint a jégeső.

Már-már belemelegednének, egy-egy fustély fokos villan ki a szűr vagy a csurapé alól, a mikor egyszerre lovak patkóinak csattogása hallatszik. Pál Feri

érkezik kivont karddal, két lovas rendőrrel, — a többi még valahol a városháza mellett kászmálódik.

— Takarodjanak haza, — kiáltja Pál Feri — a kinek az élete kedves!

Mire a publikum vad futásnak ered és egy félóra mulva olyan csendes egész Szurdok-Újhely, mint egy temető.

Tíz órakor pontban megérkezik a katonaság Aradról két tiszttel, de már ezeknek nincs egyéb dolguk, mint a részükre rendelt vacsorát elfogyasztani az »Ezüst lámpás«-nál. A tisztek természetesen a főispán vendégei voltak, hol egész éjfélen túl pezsgő mellett ünnepeltük Pál Ferit, a kinek sikerült ritka szerencsés tapintattal és lélekjelenléttel egy veszedelmes zavargást úgyszólván egy kis jupiteri szemöldökrángatással csírájában megfojtani.

— Ühüm, hm, — morogta Borcsánszky. — Van a ficzkóban, az övé nézésében valami, az izéből ... hogy is hívják csak no azt az állatot, a kinek van két farka Csehországban? ...

— Az oroszlányból — egészíti ki Kozsibrovsky, barátságosan koccintva az ünnepelttel.

* * *

Reggel meg éppen semmi nyoma se volt az esteli tumultusnak (kivált mikor a betört ablakokat is megcsinálták az ott kódorgó üveges-tótok), hanem délután aztán ugyancsak nyoma volt a budapesti lapok kövér betüs sürgönyeiben.

... Szurdok-Újhelyen óriási zavargás volt. Ezernyi nép gyült össze a megyeháza előtt, tüntetni a kormány ellen, éltetve az obstrukcziót és a harczoló ellenzéket. »Abczug Khuen-Héderváry! Le a hadsereggel!« kiáltások közt ostromolták a megyeházát, melynek ablakait, falait összezúzták, de a brutális rendőrség ott termett és szétverte a tömeget, mely méltóságteljesen viselte magát. Emberélet nem esett áldozatul.

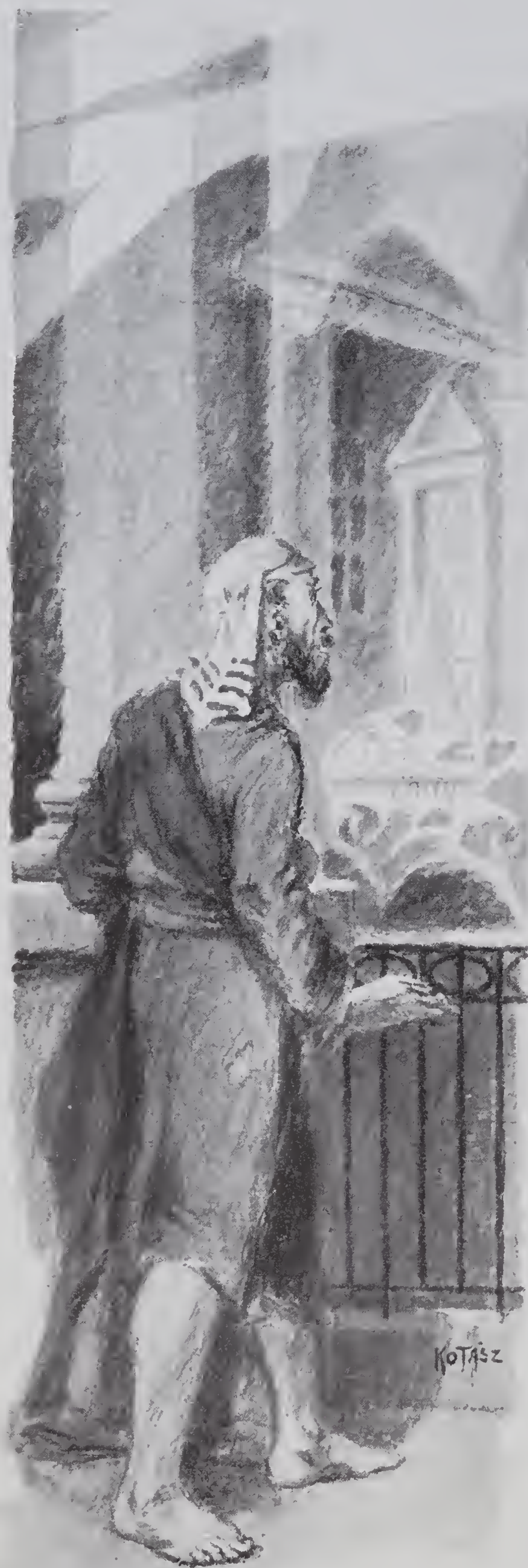

AHASVÉR-KARÁCSONYA

Mint végtelen, tengersík rónaságon
Magasló vándorszikla áll magában,
Melyet a kínban vívódó teremtés
Zordon hatalmai sodortak egykor
Észak honából, társai köréből,
A messze Délre, törpe pusztaságba
S mely ott maradt a rémes ősidőknek
Rideg, titokzatos emlékeképpen:
Ugy áll Ahasvér a boltíves egyház
Imádkozó népsége közepett.

AZ „ATHENAEUM” KŐNYOMÁSA
(ATHENEOCHROMIA)

BASCH ÁRPÁD FESTMÉNYE

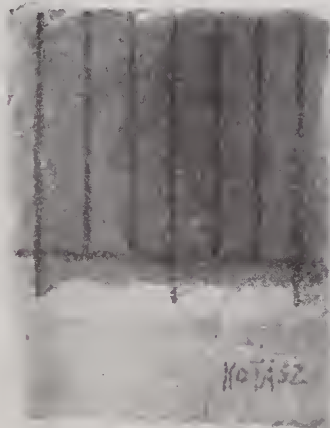

A teste még nem görnyedt gyönge vázzá,
Két ezredév se rokkantotta meg;
Sötét hajában nem ütött tanyát
Az aggkor hófehér hollója még;
Csupán a szeme vén, égő szemében
Két ezredévnek szenvedése, kínja
Reszket béklyózva fásult dermedésbe,
S föloldó könnyet hasztalan remélve . . .
Hogy a templomba vajj' miért vetődött,
Nem tudja már . . . Sok száz álmatlan éjtül
Sivár agya bús kábulásba szédült,
S valami gyötrő érzés vitte, vonta . . .
S egy zúgban, egy márványoszlop tövében,
— Az alja hófehér, a törzseében —
Meghúzódott, mint árnyék a falon,
Körülnéz lassan és álmélkodással:
Éjfélre czammogó öreg időben,
— Sápadtan kérdi — mért tele a templom?
S miként halottak napján sírokon
A mécslángok kigyúlnak — benne is,
Ki eltemetett már két ezredévet,
Emlékek halvány fénye kezd derengni . . .
. . . Ez a nagy éj, amely áldást hozott
Minden embernek, néki volt csak átok.
Ez a nagy éj, emlékszik, tudja már,
A fényes éj, melyen megszületett,
Kinek nevét nem ejtheti ki ajka;
Ez a nagy éj, a szent *Karácsony* éje!
Ezt dörgi most fülébe a harangok
Éjfélt elkongató, öblös szava.

És száz köny űzi-hajtja egymást
Vad vágytól tágra nyillott nagy szemében;
S zokogni kezd, két ezred gyásza, kinja
Sikolt valója mélyiből az éghez.
Sohsem? Sohsem?
— S kongó-bongó harangok,
A zúgva búgó orgona s a hivők
S a misemondó vén pap szózatának
Kavargó morajából ím kihallik
Egy hang, mely lágyan cseng, mint vert arany;
Jól ösmeri, hiszen hozzá esengett
Egy percznyi pihenésért hajdanán.
— Az éj, a melyen én a földre szálltam,
Boldogtalan kínszenvedőt ne lásson,
Hiú vágyak bősz jajszavát ne hallja:
Örök időknek e béke-szigetjén
Egy pillanatra te is megpihensz! —

S hogy föltekint Ahasvér megremegve,
Valami rőt fény csap belé szemébe.
. . . Ott a fülkében térdepel egy asszony,
Hozzásimul egy édes kicsi gyermek . . .

A sír megnyílik? Élnek a halottak?
Káprázatos valóra vált csoda?
Tündéri látomás az ég kegyéből?
Mit kérdené, hogyan? Mit bánja, mi?
De vére forr, mint hab örvénytorokban
S a vad öröm bomló agyába mar . . .
E haj, ez arcz, e váll, e gyönge termet,
Ily asszony *egy* volt csak a nagy világon!
Ily nedves szemmel, reszkető ajakkal
E földön csak *egy* kis fiú mosolygott:
Ahasvér asszonya és gyermeke!
S feléjük indul, alig birja lába,
Rájuk hajol végtelen epedéssel,
Hogy mit gügyög az asszony a gyereknek:
— Fiam, egyetlenem, én drágaságom,
Szivem, csak kérd Jézuskát, hozza vissza
Apádat . . . —
Hosszú zokogásba fúl
Vágyból fakadt, kínba haló szava.
Ahasvér lelke reszket:
Az orgona ezt búgja most feléje,
Ezt a hivőknek ájtatos fohásza
S a misemondó vén pap szózata.
S a mint maga elé tekint meredten,
A lelke tenger vádtól visszaretten.
A multból ujra átalél egy órát;
Mi régi emlék, most jelenre válva
Körötte él, hullámzik, hangot ád:
. . . Igen . . . megint az országúton áll,
Virágos ablakú háza előtt.
Dühös poroszlók hurczolják el éppen
A szenvedők koronátlan királyát,
Szörnyű kereszt roskasztja gyönge vállát.

— Ember, házad előtt engedj pihennem,
Egy perczre csak — esdett a szenvedő;
És ő, Ahasvér, ezt a perczet is
Fukar-irígyen, kéjjel megtagadta.
Hiába kérte ifju felesége:
— Ne légy kegyetlen az ember fiához,
Ki irgalmas volt hozzám, megbocsátván
A vétket, a mit egykor elkövettem,
Egy mámoros órában . . . ellened . . . —
Hiába könyörgött kicsiny fia:
— Atyám, édes atyám, ne haragudjál
A szép, szelid emberre, a ki engem
Magához hívott, édes, jó szavakkal! —

Miért nem hallgatott esdő szavukra?
Nem érte volna szörnyü büntetése,
Nem görnyedezne örök életének
Gonosz megválthatlan átkát viselve,
Mig boldog felesége és fia
Áldott, csöndes sirjukban rég pihennek . . .
Miért nem alhatik békén velük
A bár rögös, de édes síri ágyban?
Vagy mért nem társai a bujdosásban
Az édes asszony és a drága gyermek?
Nem, nem, ily átkot nem szórhat reájuk!
De csak egy perczre bár láthatná őket!
Hisz annyi percze lesz még életének,
Egyetlenegy boldog miért ne légyen?
Sohsem? —
— Itt vagyok,
Megjöttem, itt vagyok, ne sírjatok! —
Kiáltaná, de valami igézet
Mint tömlöcztartó őrködik az ajkán,
Hogy nem nyilhat egy árva szóra sem.
Csak sírni tud s a könnye hangtalan
És gyötrelmének búgó jajja nincsen.

De jobbja áldón éri a fiucska
Sötét fejét, hogy lassan símogassa,
A balja meg, édes társat keresve,
Belésimul az asszony lágy kezébe . . .
S jaj, alig hogy keze hozzájuk ér,
Orvul reátör a sivár valóság
S durván letépi könnyező szeméről
A káprázatok égi fátyolát,
Melyet egy röpke perczre ráborított
Karácsony éjén Jézus irgalomból . . .

Előtte térdepel egy gyászos asszony,
— Nem az ő asszonya s nem értte sír —
A ki álmélkodón gondolja, vajjon
Ki lehet e jószívü idegen?
S hozzásimul egy édes, kicsi gyermek,
— Jézuskához nem értte küld imát —
A ki anyjától félve kérdezi:
Anyácskám, édes, mért sir ez az ember?

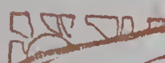
SZILÁGYI GÉZA.

HAJTÓVADÁSZAT

KOZMA A.

BASCH ÁRPÁD

Hajtóvadászat.

INAS félhangosan jelenté a báróné ő méltóságának:

— Az új nevelőnő megérkezett.

— Lépjen be.

Gyönyörű fiatal leány jelent meg. A társalgóban ülő három úr is az ajtó felé fordította szemét. Mindenki érezte, hogy a szép jövevény zavarban van s szívdobogását erőltetett önérzettel leplezné.

A báróné segíteni akart rajta s nyájas, vonzó mosolylyal nyujtá felé kezét.

— Feles Adél kisasszony?

— Az vagyok.

A három úr egyenként megállapította magában, hogy a kisasszony már elkövette az első hibát. A bárónė odanyujtott kezét nem csókolta meg, hanem csak megrázta. Az úrnői vonzó mosoly mosoly maradt, de hideggé, eltávolítóvá változott.

— Sok szépet és jót tudok a kisasszonyról. Remélem, atyja, a tanár úr, jól érzi magát.

— Köszönöm. Kissé beteges. Ismeretlenül is tiszteletét küldi méltóságtoknak. Boldog, hogy első alkalmazásomat ilyen előkelő házban voltam szerencsés megnyerhetni.

— Mi is örvendünk a kisasszonynak. Kis leányaimat, leendő növendékeit, átadom, ha túl lesz az út fáradalmain. Most engedje, hogy bemutassam férjemnek, fiamnak és a doktor úrnak.

A három úr közül a legkedvesebb s legurasabb alak, a deres fejű, bronz arczú öreg báró atyai jóindulattal kelt fel s gyöngéden fogta meg Adél kezét.

— Isten hozta nálunk. Érezze jól magát házunknál. Legyen hozzánk bizalommal.

Fia, az ifjú báró, rengeteg magas fehér gallérjából kinyujtotta a nyakát s csak egy felállási kisérletet jelzett. Aztán szó nélkül visszasülyedt ülésére.

A harmadik úr, egy csinos, csiptetőszemüveges férfi, hanyagul ülőhelyében maradt, hanem viszontbemutatásképp odamondta nevét a bemutatott hölgynek:

— Dr. Lasznyik, orvos.

— És most, édes kisasszony, átöltözhetik szobájában — szólt a bárónė. — Az inas majd odavezeti. Másfél óra mulva van a *diner*.

Az előkelő inas, egy karos gyertyatartót magasra emelve, szertartásosan kalauzolta Adélt a második emeletre vivő lépcső felé. A mint azonban befordultak a lépcsőnyilásba, a falhoz lapulva megállt s bizalmasra változott arczczal, udvariaskodva a hölgyet bocsátotta előre.

A második emeleti folyosó végében megint elébe került, hogy kinyissa egy szoba ajtaját. Aztán bevilágított a szobába, de gavalléros bókkal ismét a hölgyet bocsátotta be elsőül.

— Hát ez lesz a kisasszony kedves kis tanyája. Meg van vele elégedve?

— Meg.

— Örvendek. S engedje meg, hogy most már én is bemutassam magamat. Juhász János a nevem. Itt nevelkedtem a családnál. Úgyszólván családtag vagyok. Mondhatom, hogy szeretnek itt s van némi befolyásom. Mindig szerencsémnek fogom tartani, ha azzal szép nagysádkámnak bármiképp szolgálatára lehetek.

A leány büszkén végigmérte.

Az előkelő inas mosolyogva bókolt s kihátrált a szobából. Adélt kinos, kusza érzésekben hagyta. Micsoda bizalmaskodó ficzkó ez? Úgy látszik, a maga fajtájához tartozónak nézi őt.

Alig volt készen átöltözködésével, kopogtak ajtaján.

— Ki az?

— A doktor.

— Mit parancsol?

— Én akarom nagysádtól kérdezni: nem parancsol-e egy migrenint? A báróné ő méltóságával úgy láttuk, hogy a hosszú út megviselte fejidegeit.

Adél kinyitotta az ajtót. Mert csakugyan fájt a feje s mert az inas udvarlása után jól esett neki egy úri ember érdeklődése.

A csinos férfi látható örömmel lépett be s kedvtelve szítta a fehér mousselinefüggönyös kisasszonyszoba illatos levegőjét. Majd orvos módjára, a kinek sok minden szabad, a mi másnak tilos, szakszerűen két tenyere közé vette Adél halántékait.

— Ugy-e itt fáj, édes kis pácziens?

Adél kevélyen visszakapta a fejét.

— Nono, ugy-e furcsa modoruk van a doktor bácsiknak? De azért nem szabad ám haragudni, mert az a doktor bácsik hivatásával jár. A Lasznyik Laczi doktor bácsit pedig fogadja kegyeibe. Ő nagyon, de nagyon mély rokonszenvet érez magácska iránt.

Adél meg volt zavarodva. E csinos férfiról nem tudta elhatározni: szemtelen-e vagy csakugyan kedves. Simogató orvosi kezét mégis elhárította arczától. Rövidesen elfogadta a főfájás ellen való port s bucsuzó hangsúlylyal köszönte meg.

A doktor megértette. Felállt, kezet csókolt s távozott. Adél tünődött rajta: tisztelet volt az a kézcsók vagy tiszteletlenség? . . . Bevette e közben a port s leült, hogy rövid levelet írjon apjának megérkezéséről.

Alig kezdett bele, az ajtaja kopogtatás nélkül felrobbant s valaki bekiáltott rajta:

— Mama!

Adél felugrott s az ajtó felé sietett. Szinte összeütközött a feje a fiatal báró hatemeletes kemény gallérjával.

— Pardon, kisasszony, sürgősen keresem a mamát. A komorna azt mondta: alighanem önhöz jött fel.

— Nincs és nem is volt itt.

— Nem? No, ez érdekes.

Adél nem tudta elképzelni, mi érdekes lehet ebben. Még kevésbé, hogy a fiatal báró miért nem keresi a mamáját sürgősen tovább. Mert a nagy kamasz csak ott álldogált előtte s mosolygó, furcsa szemmel nézegette őt.

— Kiván még valamit, báró úr?

— Ojjé!... Oh igen... De most csak annyit mondok, hogy maga a legszebb angyal, a legbájolóbb kis gouvernante, a kit valaha láttam.

Adél lángba borult. Csak ez egy szó tört ki sírásra vonagló szájából: *kikérem!...*

— No-no-no, édes gyönyörű kisasszony! — csitította kissé ijedten a fiatal báró s hirtelen elpárolgott.

Adél szertelenül fel volt lázadva. Hát ki ő?... És hová jutott?...

Hiszen ő tisztes úri ember leánya. Az apja szűk tanári nyugdíjból él ugyan, de azért otthon az egész város s az egész megye büszke a tudós öreg Feles Menyhártra. Minden vidékükbeli valamire való úr tanítványa volt egykoron. Őt pedig, az öreg Feles Menyhárt leányát, mindenki ünnepli, valahányszor hazakerül. De mindenki ünnepelte Budapesten is. Azaz, a nagyszerű intézetben, melynek nyolcz esztendőn át legjelesebb növendéke, beczézett szemefénye volt. Ennek köszönhette azt is, hogy a mint végzett, rögtön állást kapott. A képzelhető legjobbat kapta. Ezt itt, a hires Bükkháthy báró családnál. Apja egészen oda volt rendkívüli szerencséjétől. Fiatal korában apa is szolgált mint instruktor bizonyos Papludányi nagy, nemes családnál, mely rokonságot tartott a Bükkháthy bárókkal. Ez az instruktorkodás volt apa életének fénykora. Járt akkoriban vendégül a Bükkháthy-kastélyokban is s úgy emlékezett rájuk, mint megannyi tündérvilágra. S most megadatik a leányának, hogy ezek lakója lehessen. Mily boldogság!... Adél e pillanatban mindezeket keserű gúnynyal futtatta át elméjén. Nos, igen: ő elérkezett a tündérvilágba s alig volt itt másfél óráig, már megkörnyékezte udvarlásával egy inas, megsimogatta egy uradalmi doktor és hadicseles szerelmi ostromot kezdett ellene maga a fiatal báró is.

Kedve lett volna ezt mindjárt így megírni az apjának. De az úgy sem fogná fel, úgy sem hinné el s csak ő ellene fordulna haragjával. Az öreg úr egész életében sohasem látott semmiféle léhaságot. Bizonyosan került az orra elé akármennyi, de neki nem volt rá szeme. Különösen a magasrangúak dicsfénye nagyon kápráztatta. Azokat tökéletesebb embereknek tartotta, mint a nyomorusággal

küszködő többieket. Leányát ellenben kissé fenhéjázó természetűnek vélte, s mint afféle túlszerény, félénk ember, ez egyetlen hatalma alá rendelt gyönge lényen ugyancsak vitézül zsarnokoskodott. Ha most azt kapná első hirül, hogy Adél nem találja magát jól a főrangú tündérvilágban, földhöz vágná méltatlankodó dühében a horgolt házi sipkáját s elátkozná a gőgöt, a mi abba az ostoba leányba szorult.

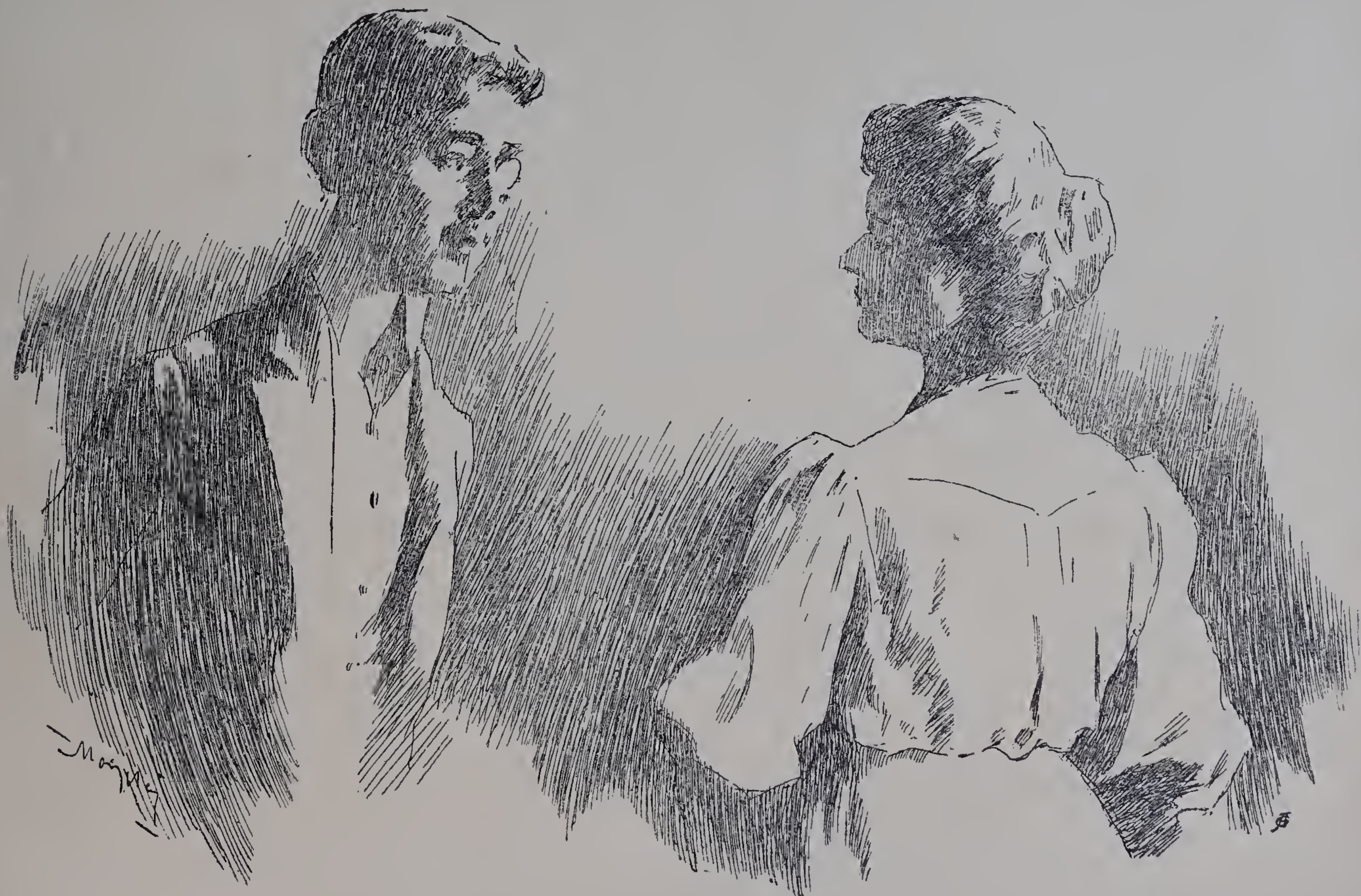
Adél tehát kurtára fogta az apjának írt hiradást: »Szerencsésen megérkeztem. Egészséges vagyok.«

Jóformán el sem készült még, már szólt az estebédre hivó harang. Bár merőben felesleges volt, az előkelő inas is bekukkant s baráti jóakarattal intette, hogy jó lesz lesietnie az ebédlőbe.

Ott ismerkedett meg leendő növendékeivel, két igazán édes kis czukorbaba baroneszszel. A kis finnyások mindjárt úgy simultak hozzá, mint a hizelgő cziczuskák.

— Szeretni fogunk téged, mert szép vagy — mondá az egyik, a ki tizenkét esztendős lehetett.

— És mert jó szagod van — súgta a még kisebb. — A régi Fräuleint ki nem állhattuk. Az csunya volt s érzett rajta a szegényszag.

Adélnak kissé az orrába ment, hogy e gyerekek tegezik. A bárónė hangos felhatalmazása azonban, hogy bátran visszategezheti őket, jobban bántotta, mint maga a letegeztetés.

Megnyugtató volt ellenben, hogy a míg ott ült az asztal végén, két bájos kis növendéke közt, sem az előkelő inas, sem a csinos doktor, sem pedig az emeletesgallérú fiatal báró nem látszott róla tudomást venni. De még az asztalfőn tündöklő báróné sem. Csak az uras, jólelkű öreg báró szólt hozzá olykor egy-egy bátorító tapintatos szót. Ez elég volt, hogy Adél szive csupa hála legyen ez igazi nemes férfi iránt. Elvégezte magában, hogy nem fél, a míg ezt látja. Bármi kelletlenség jöjjön is, bízva számít a ház urának lovagias védelmére.

Néhány nap mulva már szüksége is lett rá. Mert bizony nem hagyott neki békét sem az inas, sem a doktor, sem a fiatal báró. Az egyik vaskos hizelgésekkel s tarka virágcsokrokkal alkalmatlankodott neki. A másik erővel gyógykezelni akarta, négyszemközti gondos kikopogtatás alapján. A harmadik mindenféle ostoba ürügy alatt mellette termett, mihelyt egyedül volt, s kamasz mohósággal esengte viszontszerelmét.

Ez így nem mehet tovább!

Adél büszkén, bátran s bízva indult az öreg báró felkeresésére, hogy őszintén elpanaszolja neki zaklattatásait. A könyvtárban találta meg az atyai jóságú nemes férfit. Az csodálkozva, de a legkedvesebb s legtermészetesebb modorban fogadta.

A szép leány tartózkodva kezdte jól meggondolt mondókáját. De hamar belemelegedett s végül kiönté egész szivét és bőséges forró könnyeit.

— Szegény szép leánykám! — borongott jóságos bariton hangon, fejét csóválva az öreg báró s atyailag tette könnyű kezét Adél szőke hajára. — Köszönöm megható bizalmát. Az én házamban mernek egy védtelen bájos ifjú hölgyet ily szemtelen tolakodásokkal sérteni! De maga édes, nem védtelen. Én vagyok a védelme. Ne féljen! Csak legyen egészen nyugodt s tegye dolgát kis leányaimmal. Tudom Istenem, hogy mától fogva nem lesz oka panaszra. Majd végzek én a vakmerő ficzkókkal.

Végzett is az öreg báró hamarosan.

Egy patetikus bevezető mondását mind a hárommal szemben egyaránt használta. Az így kezdődött:

— Hát az én tiszta családi szentélyem sem szent már? Hát az én ártatlan kis leányaim nevelésével megbizott úrhölgyet is aljas kisérletekkel merészli megkörnyékezni a szemtelenség? . . .

A folytatás persze mind a három esetben más volt.

Az Athenaeum kőnyomása. (Atheneochromia.)

MARGITTAY TIHAMÉR EREDETI FESTMÉNYE

Az inast jobbról-balról pofon vágta s megigérte neki, hogy ha még egyszer a kisasszony felé mer tekinteni, még többet kap és kirugatik a kastélyból.

A doktorral szemben beismerte, hogy férfiembernek vannak a hölgyvilágra vonatkozó jogos vágyai. De azokat — sajna — bizonyos körben és bizonyos körülmények közt le kell birni. A doktor úrnak szabadjára van az egész uradalom, a falu, sőt az egész világ. De ezt a kastélyt, a bárónė meg a kis baronesszek tiszta otthonát legyen szives kimélni, — feltétlenül kimélni, érti doktor úr?... Mint gentleman, kell hogy értse. A mi történt: megbocsátom. De ha még egyszer ilyesmi történnék, akkor, sajnálom doktor úr, hanem...

A fiatal bárót folytatásképp le éretlen-buta-szamarazta. — Ha még egyszer alkalmatlankodni mersz a kisasszonynak, elkergetlek az egyetemre, hogy rakd le a hátralékos vizsgáidat. S megmondom a mamának is, milyen szemtelen kölyök vagy. Ha aztán ő kitépi a hosszú füledet, az a tiéd lesz.

Ettől fogva Adél csodálatos változást érzett maga körül. Az egész kastély levegője teli volt óvatos kimélettel. Szinte nagyon tetszhetett volna neki, ha nem találta volna furcsán félelmetesnek. Olyan sajátságos mély tisztelettel környékezte a bárónė kivételével mindenki, hogy néha arra gondolt: nem gúnyt űznek-e belőle?

Nem értette például, hogy az ostoba, csacska franczia bonne újabban, ha a báróné nem volt jelen, minden alkalommal kezet akart neki csókolni.

— Mire való ez, chère mademoiselle?

— Óh, kisasszony, — felelé a csacska — tudom én, hogy kegyedtől függök. Kegyed ebben a házban nagy hatalom. János inas is mondta, a doktor úr is, a fiatal báró is.

— Én? Nagyhatalom? Ugyan már.

— Igen, igen. De hisz az természetes. A kisasszony oly bájos, finom. Ha én volnék a báró úr, én is imádnám kegyedet.

— Mit beszél?

— Csak a mit mindenki. Hanem tőlem ne tessék tartani. Én nem szólok a bárónénak. Nekem is kedvesebb a kisasszony, mint ő. S a báró úr, ah, ő igazán nagyon szeretetreméltó! A kisasszonyt mindenki irigyelheti. Én legalább irigylem.

Adél magánkívül sietett a könyvtárba, hogy elpanaszolja a bárónak, a mit e csacsogásból kisejtett. Szégyelte a dolgot, nem tudta értelmesen elmondani, zokogásba fúlt a szava s arczát kezeibe temette.

— Drága szép izgatott gyermekem!... Csillapodjék, hisz én nagyon szeretem magát. — E szavakat hallatta a báró férfias, atyai hangján. Aztán erőteljes, de mégis gyöngéd ölelést érzett s forró csókokat lehajtott nyakszirtjén.

Rémülve ugrott fel és szaladt ki. A báró tárt karral sebten követte az ajtóig:

— Adél, édes, gyönyörű Adél!...

Hiába ... A rémült leány elrohant. Szobájában lázasan csomagolta össze holmiját. Mikor ezzel készen volt, felöltötte leghatározottabb arczkifejezését s elszántan sietett le a bárónéhoz. Keményen, bátran jelentette, hogy nem maradhat tovább egy napig sem. Ellenállhatatlan érzés parancsolja, hogy rögtön távozzék. Kocsit kér a vasúthoz. Utazik még ma.

Szerencsére a báróné ki nem állhatta őt s daczosságán úgy felbosszankodott, hogy egy szóval sem marasztotta.

— Furcsa távozás, édes kisasszony, ám én nem kötöm meg. Menjen Isten hirével. Ön igen jeles tanuló lehetett, de sajnálattal vettem észre, hogy híjjával van ama szerénységnek, melyet én szegénysorsú leányokban szeretek.

Adél összeharapta ajkait s elnyelte a búcsú-bántalmat szó nélkül.

Másnap reggel, atyja határtalan kétségbeesésére, otthon volt.

— Dölyfös, nagyralátó teremtés! Mindig mondtam, hogy nem tud alkalmazkodni, nem tud alkalmazkodni! Elrontotta az életszerencséjét. Megkeserítette öregségemet.

— De apám, csak nem maradhatok ott, a hol a becsületem van veszélyben?

— Lári-fári! Azt én nem hiszem. Ha a leány nem kaczérkodik, senki sem bántja. Én is férfi vagyok, magamról tudom... Hálátlan voltál mindig. Hozzám is, a báróékhoz is.

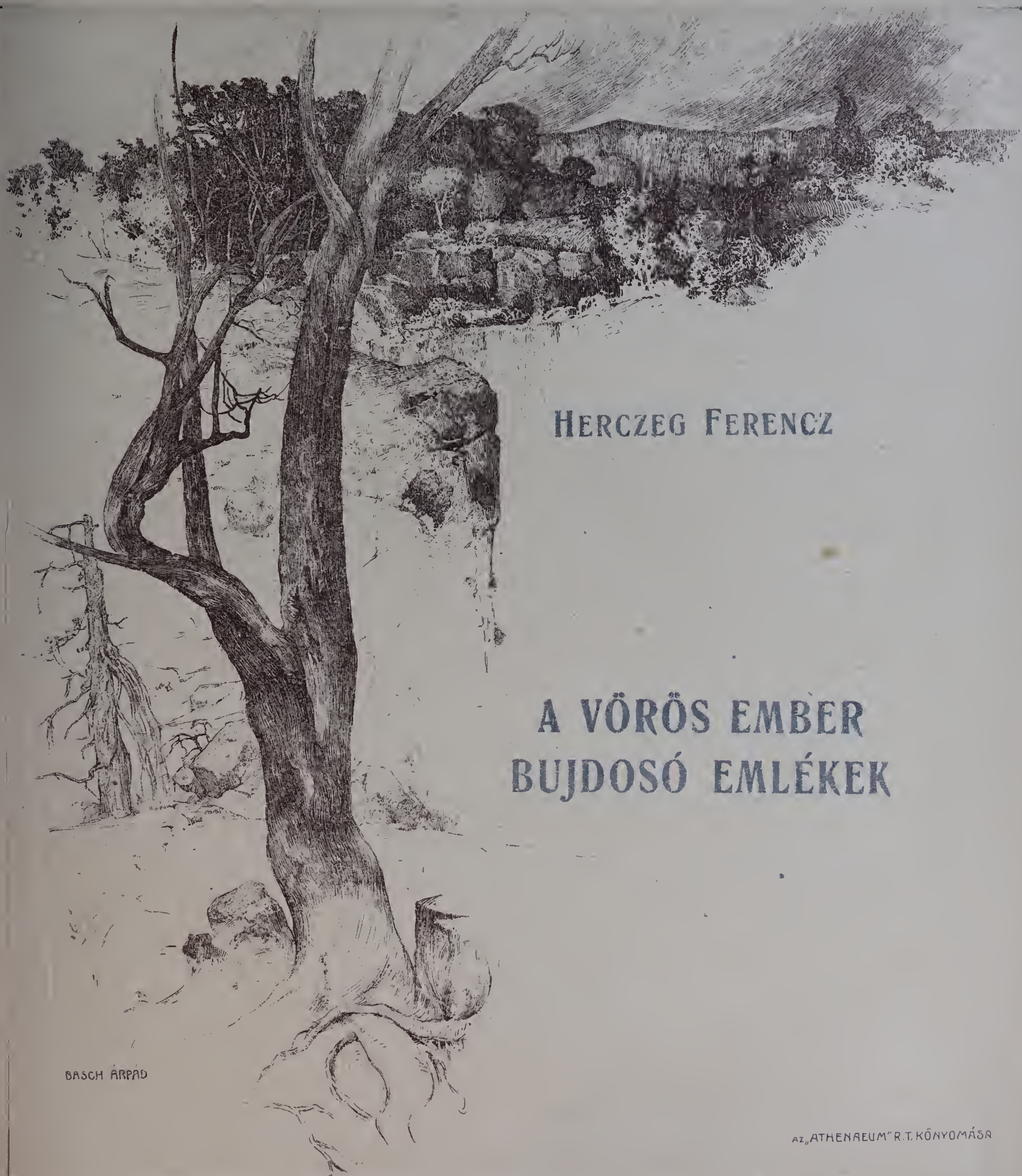
— De esküszöm, a báró megölelt, megcsókolt.

— Ne beszélj, te liba! Hisz a báró majdnem egykorú velem. Ha már a mi korunkban megölelünk, megcsókolunk ilyen ostoba leánygyereket, hát csak jóságos atyai érzésből teszszük. Hisz' hány éves vagy te? Mindössze húsz. Nem őrült meg az öreg báró, főrangú úr és családos ember létére, hogy ilyen jelentékeny korkülönbség mellett veled szerelmeskedést kezdjen.

Végre maga Adél is kétkedni kezdett. Nem siette-e el rémültében ezt a dolgot? Nem követett-e el kiméletlen ostobaságot önmaga, meg a kedves öreg báró ellen? Hogy is volt csak az egész jelenet? Bizony meglehet, hogy a látszat csalt.

Ugyanakkor azonban az öreg báró, otthon Bükkhátou, a következő sóhajjal tért a kellemetlen eset fölött napirendre:

— A manó vigye az én vadász-szerencsémet! Milyen jól nekem hajtották azok az otromba ficzkók a bájos őzikét! S én türelmetlenségből úgy elhibáztam, akárcsak egy vasárnapi koczavadász.

HERCZEG FERENCZ
A VÖRÖS EMBER
BUJDOSÓ EMLÉKEK
BASCH ÁRPÁD
AZ „ATHENAEUM” R.T. KŐNYOMÁSA

A gyalogút lefelé vezet az erdős lejtőn, azután a völgykatlanba ér. Itt örök alkony és halálos csend honol. A nagy csendességet csak a harkály kalapálása és a láthatatlan forrás csobogása zavarja meg. Az óriás fatörzsek közt mohlepte sziklák bukkannak fel, furcsa és torz kődarabok, melyek ránczosképű erdei banyákra emlékeztetnek.

Most véget ér a völgy. A leány egy hatalmas sziklakapu alatt áll, a bolthajtás alatt zuhogó forrás fakad. A nép az óriás hídjának nevezi a sziklát, az óriások kútjának a forrást.

A leány először iszik a forrásból, aztán megtölti a korsóját, végül gondol egyet, megoldja övét és odahajtja vállát a vízesés alá. Nevetve hajlong és vonaglik a gyöngyöző vízsugár alatt.

Miután megfürdött, kék virágokat szed a parton és azokat belefonja nedves hajába. Azután letelepedik a kőlapra és a zöld lombkupolára emeli barna szemét. Nemzetségének őshazája, a távoli déli pusztaságok álmodozó tüze csillog a barna szemében.

A lombkupola résén át, mint egy zöld kereten keresztül, meg lehet látni az óriáshegy képét. A kopár, hamuszínű és szédítően meredek hegytető keményen belefuródik az ezüstpárás égboltozatba. A lapos teteje most olyan, mint a felleg-tengeren úszó, hozzáférhetetlen sziget.

Odafenn tanyáznak a vöröshajú emberek. A feketék gyűlölt és rettegett ősi ellenségei. Kékszemű, hórihorgas növésű, kegyetlen nemzetség, mely idegen nyelven beszél és idegen isteneknek áldoz. Valamikor régen ők voltak az erdők és völgyek urai, le egészen a nagy vízig. Akkor hatalmas fejedelmeik voltak. De eljöttek aztán a feketehajú bevándorlók, azoknak nyüzsgő sokasága ellepte az országot és kipusztította a vörösöket. Ma is valóságos hajtóvadászatot tartanak még rájuk és a ki vörös üstökű koponyát hoz a vezérek tanyájára, azt hősként magasztalják a völgyekben.

Ma már csak az óriáshegy ormán tanyáznak vörös emberek. Ők is kevesen vannak. Keskeny zerge-út vezet fel hozzájuk, azt farkascsordákkal őrzetik, melyeket vadászebek módjára nevelnek maguknak. Ha ellenség tör a fészkükre, akkor mennydörgő kőlavinákat zúdítanak le a vigyázóik.

A vörösek csak éjnek idején csapnak le sziklavárukból, ismeretlen hegyi útjaikon. Ilyenkor a farkasaikkal éjjeli rémekként osonnak végig az alvó völgyeken, megdézsmálva a nyájakat, halomra öldösve a pásztorokat, felperzselve a tanyákat. Ha farkasüvöltés és halálhörgés hallatszik a völgyekben, akkor biztos, hogy vörösek vannak a közelben.

Az Athenaeum kőnyomása.
(Atheneochromia.)

BASCH ÁRPÁD
FESTMÉNYE.

A leány az óriáshegyet nézte és a vörös ellenségre gondolt. Gyerekkora óta sokat hallott róluk beszélni, de élve még egyet sem látott közülök. Csak a levágott fejét látta egynek, melyet tavaly diadalmas tülköléssel és ordítozással hordoztak körül a völgyben, mint valami nagyon ritka és becses vadászzsákmányt. Egy ijesztően rút vénember nagyszakállú feje volt. Eleven hegylakót még nem látott, bár gyerekkora óta izzó fajgyűlölete és rettegése állandóan ott tudta a vörös ellenséget a felhők fölött, mint csibe a karvalyt. És a többi leányokkal egyetemben ő is átkozódva és undorodva emlegette néhány feketehajú nőnek a nevét, a kiket arra vitt a gonosz vérük, hogy önként utánuk menjenek a vörös embereknek az óriáshegyre és szolgálóikká legyenek.

A leány most magára kapcsolta a ruháját. Közbe egy falevelet tett a nyelvére és azzal úgy tudott csicseregni, mint a pintyőke. Valami erdei rigó felelt is neki a magasságból és mikor a barna leány föltekintett az óriáshídra, honnan a rigófütty hallatszott, elállott a lélegzete, a fogát pedig összeverte a vad rémület.

A vörös ember ott állott a szikla tetején. A vadászgerelyére támaszkodva állott ott, némán és mozdulatlanul, mint egy gonosz álomkép, melyet az erdőben felejtett az elmúlt éjszaka. Izzó szemmel nézte a leányt. Mellette volt a szelid farkasa, az lihegve lógatta piros nyelvét és maga is figyelmesen nézett alá.

A leány egy szempillantásig dermedten bámult a magasságba, aztán megperdült és egy halk sikoltással nekiiramodott a rengetegnek. A karcsú lábán aczélinak feszültek, oly sebesen czikázott el a fatörzsek közt, mint a hajtásban levő szarvas. A fekete haja hosszan lengett utána. De bármily gyorsan repült is, mindig hallotta maga mögött a vörös ember szabályos futólépteit. Az ellenség széttárt karokkal kergette, mint gyerek a pillangót. A nagy farkas pedig ott vágtatott a leány mellett, hosszú és puha szökésekben, némán csóválva a farkát, mintha maga is tréfára venné a vadászatot. Igazán olyan volt, mint a lidércznyomásos álomlátás.

A hajsza hevében letértek az útról és a rengeteg ismeretlen mélységei felé kóvályogtak. A leány érezte, hogy nem bírja tovább. A lélegzete fogytán van. Most lehúnyt szemmel tör magának utat egy tüskös bokron keresztül, most meg térdig süpped a száraz harasztba. Egyszerre megbotlik valami gyökérben, de nem esik el, mert két erős kar felkapja röptében.

Mire újból kinyitja a szemét, már a vörös ember karján találja magát. Az viszi magával, mint a kisgyereket. Hosszú, könnyed és nesztelen léptekkel halad fel vele a meredek lejtőn, miközben a szabad kezével a rezesvégű gerelyére támaszkodik. A leány érezte testén a kőkemény kar szorítását, a nyakát pedig minden lépésnél megérintette az ellenség haja. A vörös ember haja olyan finom volt, mint a selyem. Nem is volt vörös, hanem sáfrányszínű, a homlokán meg olyan, mint az árvalányhaj. A két halántékán varkocsba volt fonva. A homloka magas volt, az orra merész és finom hajlású. Hosszú termetű, fejedelmi tartású, pompás ifjú harczos volt. Ruhája a csipőjére csatolt zergebőre volt. Övén ezüstveretű kurta rézkard és ezüst tülök függött.

A vörös ember most a leányra emelte sötétkék szemét, de az tüstént lehúnyta a magáét, aléltságot szinlelve. Hallotta, hogy az ellenség halkan szól hozzá, de hiába szólt, úgy sem értették egymás nyelvét.

Mialatt egy sürű bokron törtettek át, a leány a rabló válla mögött villámgyorsan kinyujtotta a kezét és ügyesen lefejtett az ágról egy nagy vörös tüskét. A vörös ember észre sem vette. A tüske erős és arasznyi hosszú volt, a vége fekete és hegyes, akár a tű. A rabló nyakán erősen lüktetett a nagy ütőér . . . Ha hirtelen beledöfné és megforgatná benne a tüskét, akkor feltéphetné az erét. A vörös ember akkor meghal. Ő maga pedig szabad lesz . . .

A fekete leány most már nem félt. Gonoszul mosolygott a vörös ember karjai közt, miközben éles fehér fogát mutatta.

A szive erősen lüktetett. Meg fogja ölni a vörös embert! Milyen dicsőségben, mennyi örömben lesz része a völgyben! Diadalujjongás közepett viszik majd a vezérek tanyája elé, a harczosok megfujják kürtjüket az ő tiszteletére, a nagyszakállú papok énekekbe fűzik a nevét, a fiatal szűzek pedig fehér virágból kötött koszorút tesznek a fejére. És estére kigyúladnak majd a dombokon a máglyák, piros lobogásukkal hirdetve a nemzetség legerényesebb szűzének dicsőségét. A vörös ember fejét oda fogják tűzni édesapjának tanyája elé, az édesanyja pedig boldog lesz, háromszor is boldog, hogy a leánya megölte a vörös embert!

Most itt a kedvező pillanat. A leány villámgyorsan és nagy erővel döfött a vörös ember nyaka felé . . . Az azonban gerelyének egy könnyű legyintésével

felfogta a döfést, miközben halkan felkaczagott... Mintha egy aranyos kis legyet hesegetne el a nyakáról. És el sem vette tőle a tüskét, hanem látható jókedvvel folytatta útját.

A leány most már sírva fakadt. Egy rettenetes erő uralmát érezte maga fölött és ez félelemmel és szégyennel töltötte el.

Jó magasan jártak már a gyalogfenyők tájékán, mikor a vörös ember egyszerre megállott és fülelni kezdett. A farkas is megállott és halkan elhördítette magát. A vörös ember letette a leányt a földre, de a kezét fogva tartotta. Fölöttük az erdő hangos lett a kutyacsaholástól és sok ember rikoltozásától . . .

— Jönnek a feketék! — ujjongott magában a leány.

És azzal kétségbeesetten sikoltozni kezdett és erőlködött, hogy kiszabadítsa karját az ellenség aczélfogású ujjai közül.

Már jöttek a mentők. Vagy ötvenen lehettek, a kik baltáikat és kopjáikat rázva, a dühtől tajtékozva rohantak le a lejtőn. Fekete vadászok voltak, egy elejtett bölénybikát akartak a völgybe czipelni, mikor a kutyáik megszimatolták a vörös embert.

A rabló ekkor eleresztette a leány kezét. A homlokán kidagadtak az erek, piros arcza eltorzult a dühös gúnytól, mikor farkasszemet nézett a gyűlölt ellenséggel. Egy megvető mozdulatot tett aztán a kezével, a következő pillanatban pedig eltünt a bokrok közt. Hiába verték fel utána

a közeli sürüséget, hiába járták be hajtóláncziban az erdőt: a vörös ember úgy eltünt, mintha elnyelte volna a föld. A kutyák is hamarosan nyomát vesztették valami patak medrében.

Odalenn a tanyákon nagy öröm fogadta a megmenekült leányt. Alkonyatig egymást érték az asszonyvendégek szülei kunyhójában, kik mind hallani akarták

a kaland részleteit. A leány azonban fáradt volt és beteg. Az édesanyja kimosta és bekötözte a sebeket, melyeket a szörnyű vadászat alkalmával nyert, aztán pihenő helyet készített neki frissen kaszált szénából.

A leány apja, a ki valamikor sokat verekedett a vörösekkel, az esti tűz mellett jó ideig még elbeszélgetett a szomszédjaival. Azon vitatkoztak, hogy ki ismeri közülök jobban a titokzatos ellenség szokásait. Azt mind tudták, hogy a vörösek csak egy asszonyt vesznek és hogy a hűtelen férfit épp úgy megégetik élve, mint a hűtelen asszonyt.

Lefekvés előtt a leány édes anyja még jószagú füvet égetett az erdő istenének, a ki kimentette leányát a veszedelemből, aztán maga is nyugalomra tért. Az egész család ott pihent a kunyhó árnyékvető teteje alatt, a bőrökkel leterített füvön. Mind aludtak már, csak a leány szemére nem jött álom. Mindig úgy érezte, mintha most is a vörös ember vinné magával az erdőben. A gyaloglás hullámos mozgását is érezte, karjának szorítását, hajának lágy érintését, szivének erős lüktetését, szájának forró lehelletét. És látta sötétkék szemét, melynek tekintete szelid és hizelgő volt, mikor az ő képe tükröződött benne és mely villámokat szórt, mikor a feketék elől futott. Gondolataiban megint megkereste a vörös ember nyakán a lüktető eret és mikor a hegyes tüske nyomán piros vért látott előbuzogni, rémülten felsikoltott félálmában . . .

Mikor az őr harmadszor tülkölt, a leány felkönyökölt fekvőhelyén. A hold éppen akkor kelt fel az óriáshegy orma mögött. Tüzes nagy tányérja előtt sötéten meredt égnek a meredek sziklaorom. Odafenn, éppen az orom alatt, parányi tűzpont csillogott. Valami nagy máglyát gyujthattak a vörös emberek. Mondják, hogy holdtölte szent éjjelén mezitelen testtel tánczolják körül a tüzet. És ma éppen holdtölte van.

Fülledt nyári éjtszaka volt. Az erdő felől fullasztó illatfelhő hömpölygött le a völgybe. A rengetegből csudálatosan édes madárhangok szürődtek elő... De mi volt ez? Messziről, nagyon messziről, rigórikoltás hallatszott. Éjnek idején rigórikoltás? Most megint! És megint!

A leány megremegett egész testében. Térdre emelkedett, majd talpra állott. Nesztelen léptekkel kiosont a tanya végébe. Ott jobban hallgatózhatik. Most megint megszólalt az éjjeli rigó. A leány tudta, hogy a vörös ember füttyent. A vörös ember, a ki csak egy asszonyt szeret és a kit megégetnek, ha megcsalja a hitvesét. A leány visszanézett alvó övéire. Eszébe jutott, hogy most felébredhetne édesapja vagy édesanyja és visszaszólíthatná, és ekkor gyűlöletet érzett irántuk.

Az árnyékba lapúlva, puha macskatalpon elsiklott a szomszéd tanyák között. Az őrök nem vették észre. Mikor már kiért a legelőre, szaladni kezdett. A bekötözött lába sajgott, de ő nem bánta. Semmit sem bánt. Csak sietett előre. Most emelkedni kezd az út, a lába nedves lesz a harmattól: ez már a hegyi rét. Már érzi is arczán és vállán az erdő hüvös, édes lehelletét...

Egyszerre megrettenve áll meg. Morgást hall, egy tüzes szempár világít a sötét bokrok közt. Farkas!

A fenevad egy könnyed szökéssel ott terem a leány mellett és hideg, nedves orrával megérinti a kezét. Oh, hiszen ez a vörös ember szelid farkasa! A leány a szivéhez szorítja a jobbját, a baljával belemarkol az állat bundájába. A farkas pedig mellette baktatva, vezetőjévé lesz a fekete rengetegben.

Az erdő szélén megállott a leány és letépte kezéről meg lábáról a sebkötéseket. Szégyelte volna, hogy egy pár karmolás miatt így bepólyálva menjen az őserdőbe. Körülötte nagy rajokban repkedtek a szentjánosbogarak. Az ember azt hihette volna, hogy a fák tüzes harmatot hullatnak. Egy közeli bokorban meg fülemile dalolt, tüzes és szomorú csattogással.

A hány szentjánosbogár útközben a kezeügyébe jött, azt mind elkapdosta és megkötözte egy-egy hajszálával. Végül tündérkirálynéhoz méltó korona ragyogott a homloka körül.

Majd letépett egy bokorról egy levelet és a nyelve alá tette. Aztán csicseregni kezdett, mint a pintyőke. A fekete fák közül távoli rigórikoltás válaszolt neki. A leány ekkor futásra ösztökélte a farkast a hang irányában. A gallyak meg-megcsapdosták őket, a tüskék meg-megtépték őket, de azért csak szaladtak mind a ketten, lihegve és boldogan, mert a gazdájuk várta őket . . .

Bujdosó emlékek.

EM IS TUDOM: álmomban vagy éber állapotomban kapott-e meg a gondolat? Régóta ott lappanghatott már a lelkem legmélyén, míg aztán egy napon váratlanul felbukkant az emlékeim között, mint buborék a tó tükrén. Azóta úgy viszem magammal, mint egy megtörtént dolog emlékét . . .

E szavakat egy kellemes, kissé fátyolos csengésü férfihang mondta a homályos szobában. A lámpákat ugyanis vacsora után mind eloltották, csak a nagy kandalló tüze világított. Vörös fénye egy fehér női ruhára esett és két-két keresztbe vetett férfilábra. Mindegyik lábpár fölött plasztron fehérlett, mindegyik plasztron fölött szivar tüze csillogott.

A férfihang újból megszólalt.

— Késő őszszel volt és én Oroszországba utaztam. Este érkeztem a galicziai határfaluba, ott vagy négy órát kellett várnom a vonatra. Soha életemben nyomoruságosabb vidéket nem láttam annál. A pályaudvar is olyan sivár, hogy az embernek kedve volna sírva fakadni, ha körülnéz. A túlfűtött váróteremben sok álmos ember szorongott és azért, bár odakünn halk eső permetezett, inkább a sínek közt sétálva töltöttem az időt.

A kirugó tető alatt fakó emberek kuporodtak hosszú sorban. Oly némán és mozdulatlanul ültek, mint az éjjeli madarak fantasztikus csapatja. Ködös tekintetű, kaftános férfiak; kőarczú, fehér asszonyok. Még a rongyos batyuk közt kuporodó gyerekek is úgy viselkedtek, mintha siketnémák volnának. Ezeket mind Oroszországból verték ki és most a Galiczia belsejébe induló vonatot várták.

Fel-alá jártam és egészen beleszédültem mozdulataim egyformaságába. A jelzőharang olykor mélán kongott; egy nyomorék kis fiúcska, a ki vizeskorsóval kezében biczegett fel-alá, valami érthetetlen kiáltást hallatott, a mi úgy hangzott, mint a beteg tyúk pityegése.

Éjszak felé, messzire benn a kopár síkságban, apró fehér tüzpontok csillogtak: az orosz határállomás villamos lámpái. Fölháborítónak és kétségbeejtőnek találtam a gondolatot, hogy a vidék innen az Urálig egészen egyforma és hogy Ázsia határán most alkalmasint ugyanaz az eső szemereg, mely nedvessé és ragadóssá teszi a ruhámat.

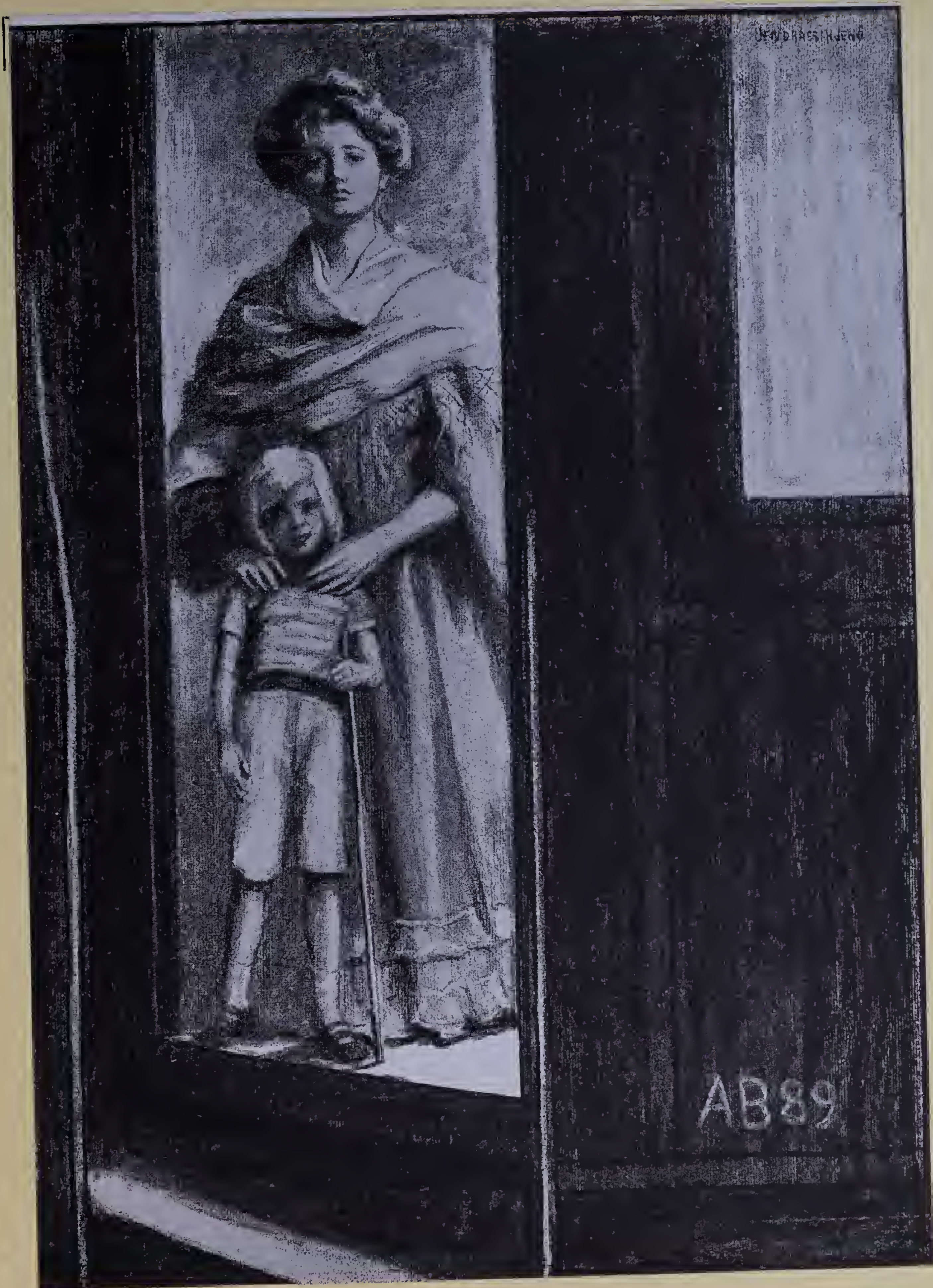
A pályaudvarnak csak három sínpárja volt. A harmadik vörös volt a rozsdától, mintha csak nagyritkán használnák. Keresztgerendái közt fakó gyep burjánzott . . . Mikor már vagy századszor mentem a víztoronytól a petroleumszagú kis raktárig, egyszerre éjszakon, az orosz határ felől, két gyorsan közeledő tüzes szemet láttam. Lokomotiv-lámpák voltak, csakhogy nem pirosak, hanem lilaszínűek. A vonat simán és minden nesz nélkül futott be a pályaudvarba, akár egy álomkép. Csodálatosnak találtam, hogy senki sem törődik vele. Csupa egyforma nagy Pullmann-kocsiból állott és minden ablakából bágyadt, hideg lila fény derengett. Az ablakfüggönyökön emberi fejek árnyképei rajzolódtak le, a benn ülő utasok azonban nem igen érdeklődtek a nyomoruságos kis állomás iránt. Alkalmasint nagyon messziről jöttek és nagyon messzire mentek.

A negyedik vagy ötödik kocsinak nyitva volt az ajtaja. Az ajtóban matrózruhás fiúcska állott, mögötte magas termetű hölgy, a ki óvatosan fogta a gyereket, hogy ki ne pottyanjon a perronra. Közömbösséget tettetve haladtam el mellettük, közbe' azonban lopva szemügyre vettem az utasokat . . . A szivem egyszerre megállott, minden tagomat rémület zsibbasztotta meg: Jóságos Istenem, hogy hasonlít ez a nő az én meghalt feleségemhez!

Valami csodálatos álszemérem arra kényszerített, hogy tovább menjek . . . A harmadik kocsinál azonban sarkon fordultam és lassú léptekkel visszajöttem megint. Az arcz az övé, a szem is, a tartása is. A fiú pedig az én kis fiam, a ki négy esztendővel ezelőtt követte sirba édes anyját! Az én drága, okos Palkóm!

Az asszony még mindig az ajtóban állott. Az arczán láttam, hogy észrevett, de nem akar megismerni . . . Hidegen és komolyan nézett el a fejem fölött, mint életében szokta, ha valamivel megbántottam érzékeny lelkét. Még jobban összefacsarodott a szivem a kis fiam viselkedésétől. Palkó duzzogva, összecsucsorított szájjal nézett maga elé, ő is kerülte a tekintetemet.

Szegény Irma most bevonta a fiút a kocsiba. Valaki becsukta az ajtót . . . Én meg végtelen, forró fájdalommal a szivemben álltam a kocsi előtt. Kimondhatatlanul szégyeltem magam. Ime, én azt hittem, hogy meghaltak, nem is igen törődtem már velük, ők pedig, szegények, nyugalom nélkül bujdostak elölem, valami nagy, többé jóvá nem tehető sértés keserűségével a szivükben.

JENDRASSIK JENŐ SZÉNRAJZA.

Zavartan és habozva álltam a kocsi előtt. De aztán eszembe jutott, hogy nem hagyhatom ennyiben a dolgot. Beszélnem kell Irmával, meg kell tudnom, hogy mit jelent szomorú bujdosása. Ha meg is bántottam valamivel, talán meg fog bocsátani. Hiszen életében egyebet sem tett, mint megbocsátott!

Kinyitottam a kocsi túlsó ajtaját és felkapaszkodtam. Senkit se láttam a lila fényben derengő folyosón. Az első szakasz ajtaja zárva volt, de az üvegen át benézhettem. Egy nagyon öreg asszonyság ült benn, két fiú és egy katonatiszt. Az asszonyság fekete táskát tartott az ölében és elemózsiát osztott a fiúknak. A tisztet is megkinálta vele, de az mosolyogva rázta a fejét.

Az asszony az én szegény jó nagyanyám volt. Húsz esztendővel ezelőtt halt meg. Még a fekete táskáját is megismertem, abban hozta mindig a sok nyalánkságot a pusztánkra. A fiúk korán elhalt iskolatársaim, valaha a legkedvesebb czimboráim. A katonát is megismertem: szegény Gyula volt, a kit vagy tíz esztendővel ezelőtt a szemem láttára lőttek mellbe párbajban. Egyikük sem tekintett rám, de azért biztos voltam benne, hogy észrevettek és megismertek. Az ő arczukon is ott volt a duzzogás és a fájdalom vonása.

Nem mertem rájuk nyitni az ajtót. A második, a harmadik, a negyedik szakaszban is csupa meghalt rokonom és jó ismerősöm ült. Jó emberek, a kik életükben sok szeretetet pazaroltak rám és a kikről holtuk után hamarosan megfeledkeztem. Valamennyien fáradtaknak látszottak a hosszú úttól, valamenynyien hidegen elfordították arczukat, ha összetalálkozott tekintetük az enyémmel.

A szomszédos szakasz ajtaja nyitva volt, onnan halk beszélgetés hallatszott ki. Egy nagyon ismerős, mély basszushang ... A nevemet említette éppen, a gyerekkori beczéző nevemet. Azt mondta: »Tógyi — —? Óh, annak most nagyon sok a dolga!« A hang remegett a gúnytól és a keserűségtől.

Egy nagyszakálú, kopasz úr ült benn, újsággal a térdén, csibukkal a kezében. A szemüvegét a homlokára tolta ... A megboldogult édesapám volt. Mellette a meghalt nagybátyám, szembe vele két barátja, a kiket életében nagyon szeretett.

Mikor az ajtóba léptem, hirtelen elhallgattak. Az öreg urak kérlelve és zavartan néztek édes apámra, ő azonban haragosan beletemetkezett az újságjába.

Összetört szivvel állottam ott. Nem mertem megszólítani, de távozni se volt erőm.

Az utolsó fülke ajtaján szőke gyerekfej kandikált elő. A kis fiam ... Palkó! — kiáltottam. — Egy erélyes kéz berántotta a fiút, az ajtó becsapódott, a függöny becsukódott ... Ki akartam nyitni az ajtót, de nem bírtam vele. Dörömbölni kezdtem: hiába! Ekkor visszafojtott lélegzettel odanyomtam fülemet a hideg

üveghez. Belülről halk asszonyi sírás hallatszott. Irma sírt. A fiú meg gügyögő gyerekhangján vigasztalgatta...

Be kell mennem, mindenáron be kell mennem! Keresni fogok valakit, a ki ki tudja nyitni az ajtót...

Kiugrottam a perronra... Mielőtt azonban körülnézhettem volna a kalauz után, már megindult a vonat. Úgy a mint jött, nesz nélkül elsiklott megint és eltünt a ködös éjtszakában. Egy elfüggönyözött ablak képe maradt a lelkemben, a függöny mögött volt a feleségem és a fiam. És a mi keserűséget és fájdalmat magával hozott az éjféli vonat, azt mind visszahagyta a szivemben.

Egyedül maradtam a sínek közt. Megint hallatszott a jelzőharang kongása és a vízárus gyerek szomorú kiáltása... A kivándorló zsidók mozdulatlanul és sápadt arczczal ültek a batyuik között. Az eső meg csendesen permetezett tovább.

A történet ezzel véget ért. A férfihang elhallgatott a kandalló mellett. Piros fénykör támadt a plasztronja körül, mert erősen szivta a szivarját.

Nagysokára megszólalt a kandalló mellett egy puha női hang:

— Igen, mind így vagyunk! Annyira sietős az életünk, hogy már emlékezni alig van időnk. Engem is megszégyenített már nem egyszer a gondolat: ha valamikor mégis viszontlátnók valahol kedveseinket: vajjon ők akarnak-e majd ránk emlékezni?

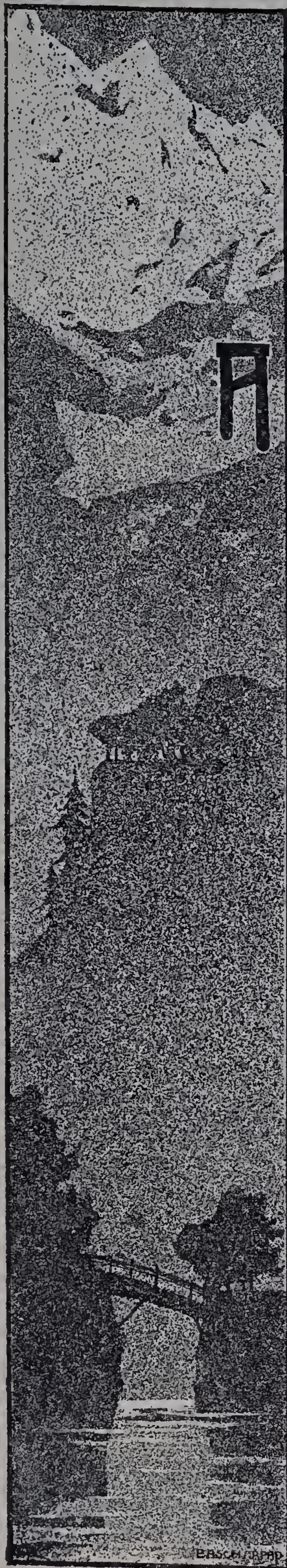

KENEDI GÉZA

ISTENEK ALKONYA

HÁROM ESET.

Istenek alkonya.

A VILÁG LEGMAGASABB HEGYE a Gaorizankar. A ki még eddig nem tudta, jegyezze meg. Nem messze a testvéröcscse áll, a Kan-Csin-Dsinga. Ugyanaz, a melynek a nevét olyan össze-vissza tanulják az iskolában.

A Himalaya fehér hegylánczából szakadnak ki és vállukat a felhők hermelinje takarja. A nagyobbiknak a fejét csillogó jégkorona is ékesíti. Körülöttük titokszerű ködbe vész a hegylánez többi óriása.

Innen szállottak le az ázsiai népekre a csodaszép mesék és mondák. Azok azután vitték őket szanaszét az egész világra. A mieink is.

De nem csak a mesék és a mondák, hanem az élővizek is innen szállanak le. A hegykirály jégvilágából hűvös patakok és folyók törtetnek elő és fehér tajtékot túrva rohannak le a sötétzöld fenyveseken át az emberek közé. Egy csodálatos országba, a melynek a neve Nepaul.

Ez a legszebb ország a világon.

Minden megvan benne, a mi kellemes az emberi érzékeknek. Magasabb részein óriási fenyvesek susognak örökkön-örökké a hűvös szellőktől és a tajtékzó vízesések zajától. Illatukat leküldik a gabnatermő földekre, gyümölcsösökre és lomberdők közé.

Még mélyebben az indiai és olasz éghajlatból rekedt oda egy nagy darab a teremtéskor. Bambuszrengetegek terülnek el szélesen. Továbbá rizsföldek, füszer-termő erdők és narancsligetek. Mind a három éghajlat csodái együtt vannak. És a csodák csodái is, a legszebb asszonyok.

Ázsia fantáziája évezredeken át idejárt szépséget gyüjteni, mint a hogyan a méhek is messze járnak mézet szedni a távoli virágokhoz.

A nepauli nép is olyan csodálatos, mint az éghajlat. Mindenféle népből van ott egy-egy darab. Van egy olyan is, a melyet magaroknak hívnak. Kőrösi Csoma Sándor is ezek felé iparkodott, de soha meg nem láthatta őket. Csak az angol utazók bírtak oda is behatolni Indiából és azok is vitték be először a földi paradicsomba a kigyót. A csatakigyót.

Rum Bahadur volt az első király, a ki ágyúkat szerzett az országába az idegenektől és katonáit megtanította, miképpen kell bánni a földi mennydörgéssel? Régi ágyúk voltak, de azért lőni mégis lehetett velük. Máskülönben pedig ott állottak a palota márvány-pajtájában némán.

Rum Bahadur király Katmanduban lakott és része volt minden földi dicsőségben. A legnagyobban is, a mit az istenek csak különös ajándék gyanánt adnak a halandóknak. A felesége volt a világ legszebb és legjobb asszonya.

Mondják, hogy az asszonyok szépségét, az őket körülvevő természet minden bájából és dicsőségéből szüri össze az istenek bölcsessége. Az istenek is szeretik néha együtt látni valamiben a hozzájuk illő tökéletességeket.

A királynéban pedig együtt volt mindaz, a mit Nepaul országa csak adhatott. Vállain és keblén a Gaorizankar hava szállott meg.

Beszédében a fenyveserdők örökös, édes suhogása.

Hajában a narancserdők illata, és vérében a gyümölcsöt érlelő nyári nap termékenyítő forrósága.

Azonfelül pedig jóságát is országának éghajlatából szedte össze az istenek titkos keze, mint a hogyan mi a virágokat kötjük bokrétába.

Büszkeségét, hűségét és állhatatosságát a Gaorizankar fényes ormáról hozták el.

Okosságát a gabnaföldek verőfényes lankáiról.

Szelidségét az üde rizsmezőkről és forró szerelmét az édes narancsligetekből.

Szerette mindenki és boldognak vallotta magát, a ki bár csak egyszer is szemeibe tekinthetett. Volt olyan is, a kit megszólított, de az nem is maradt élve. Ment haza és ősi szokás szerint kivégezte magát, mint olyan, a ki szebbet és nagyobb dicsőséget már úgy sem érhet meg a földön.

Nepaulban az volt a hit, hogy a ki boldogságban hal meg, az istenek közt ugyanígy folytatja a földi életet. De mivel ez így volt, a királyné mindig sűrűn elfátyolozva járt Katmandu kertjeiben és soha senki nem láthatta, csak a király.

Ennélfogva boldogan éltek.

Rum Bahadur háladatos is vala az istenek iránt, a kik őt a legszebbel és legjobbal elhalmozták.

A nepauli istenek külön palotában laktak. És sokan. Nagy, nyilt oszlopcsarnok volt a lakásuk, a hol a papok örökké tartó illatot ápoltak. A csarnok teteje aranycseréppel volt befödve és körülötte csodaszép kertek pompáztak. Bennük örökké éneklő, szebbnél-szebb madarak, kék halastavak, hűvös ligetek és mindenféle csodák. S így volt ez már időtlen idők óta, egyformán és változatlanul.

Kétezer pap viselt gondot az ősi istenek lakására és mindegyiknek megvolt a maga szolgálata. Azonfelül pedig minden istennek másféle okossága is volt. Az egyik a becsületességről tudott, a másik a hűségről, a harmadik a pénzszerzésről, a negyedik a bölcsességről, az ötödik az asszonyokról, és így tovább.

Volt olyan is, a ki az öltözködésről, a mosdásról, az útonjárásról, a szántásról, ételről, italról, álomról, sőt még más egyébről is tudott.

Mert beszélni is tudott valamennyi és a mit beszélt, az szent volt. A mit pedig parancsolt, annak úgy kellett lenni.

Azonban ha valaki megsértette az istenek parancsolatát, annak jobb lett volna nem is születni. A mi különben nagy könnyebbség volt a nepauli népre, mivel

ezáltal föl volt mentve a gondolkozás és töprenkedés gyötrelmeitől és minden dolga előre meg volt állapitva az istenek régi rendelkezései szerint.

A főistennek Gagoruh volt a neve. Ez volt köztük a legtökéletesebb. Ez mindent összevéve tudott, a mit a többiek egyenkint. És éppen ezért ő volt a király legfőbb tanácsadója is.

Évenkint ezer kecskét, ugyanannyi juhot, tömérdek aprómarhát, galambot, gabonát, rizst, olajat, narancsot és más mindenfélét kellett neki áldozni. Ha a nekijáró áldozatot idején nem kapta meg, akkor süket volt mint a kő, és hallgatott mint a hal.

Rum Bahadur azonban még többet is áldozott a nagy Gagoruhnak, mint a mennyit kellett volna. Ennek fejében azonban minden áldott nap kikérte a tanácsát minden dolgaiban. És hitt bennük, noha olykor úgy tetszett neki, mintha a főisten hangja nagyon hasonlitana Szinhinek, az ő első kanczellárjának és hadvezérének a hangjához, a ki még az apjától maradt rá. És a kit a király felesége szive szerint utált.

Tudnivaló azonban, hogy az isteneket hallani ugyan lehetett, de látni csak az alattvalók láthatták, noha róluk beszélni fejvesztés terhe alatt nem volt szabad. Magának a királynak azonban még látni sem volt szabad sem a nagy Gagoruht, sem pedig a többieket.

Kasmir kendővel kötözték be előbb a király fejét és szent ruhákba felöltözve léphetett csak be az istenek illatos csarnokába. Csak a szája és a füle volt szabadon, hogy kérdezhessen és meghallhassa a legszentebb parancsokat. A szeme elől örökre el volt zárva a nagy titok, épp úgy, a mint ősei nem látták soha szemtől-szembe az isteneket.

Erről a szent könyvekben külön parancsolat is vala:

»Az isteneket a közönséges emberek szinről-szinre láthatják. De ha valaki beszél róluk, ölessék meg azzal együtt, a ki ezt a beszédet hallotta.

A királynak azonban látni semmit sem szabad. Ha látott: haljon meg még azon az éjjelen.

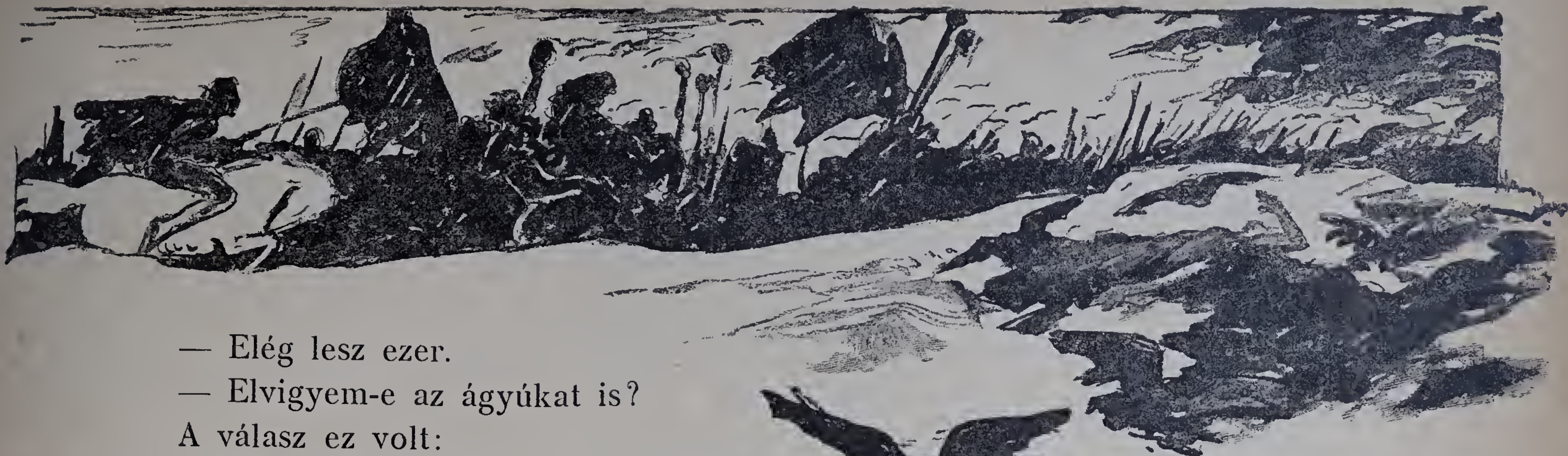
Az asszonyok pedig ne jelenjenek meg az istenek csarnokában, mivel azok nem tudnak hallgatni.«

Történt azonban, hogy mongol rablók törtek át Rum Bahadur országába Tibetből és ezek ellen haddal kellett kivonulni.

Előbb ősi szokás szerint Gagoruht, a főistent kérdezte meg:

— Mondd meg te Leghatalmasabb, mennyi katonát vigyek magammal?

A válasz ez volt:

— Elég lesz ezer.

— Elvigyem-e az ágyúkat is?

A válasz ez volt:

— Nem szabad az ég szavát embernek utána csinálni. Az ágyúkat hagyd itthon, mivel azokban pusztulás lakik. — A király otthon hagyta az ágyúkat és ezer katonát vitt magával. A kis sereget azután a tibeti rablók úgy megverték, hogy hírmondó is alig maradt belőle.

A királyt is csak a felesége ügyessége mentette meg, a ki ismerte a titkos utakat és mint asszony, nem kérhetett előre tanácsot az istenektől.

A király otthon azonnal megkérdezte a nagy Gagoruht, hogy miért érte őt utól ez a borzasztó csapás.

A főisten pedig ilyenformán bömbölt:

— Miért? Mivel asszonyt vittél magaddal a háborúba, a kinek otthon a helye.

A király otthon nagyon csóválta a fejét, mert hiszen a felesége nélkül őt magát is levágták volna a mongol rablók. Az istenek rendeléséről azonban Nepaulban beszélni nem volt szabad.

Rá egy évre megint betörtek a mongolok. A nagy Gagoruh az ágyúkat megint letiltotta és a feleségét sem vihette magával a király a táborba. Seregét azonban megint csúnyául megverték a mongolok. Ő maga is csak tíz sebbel borítva, rongyos ruhában érkezett haza.

A főisten pedig a szerencsétlenség után így bömbölt:

— Ez meg azért történt, mivel a katonáid nem mosdottak meg csata előtt a Szeti szent vizében.

A király el nem bírta képzelni, hogyan mosdathatta volna ő meg a Szeti szent vizében a katonáit, holottan a mongolok már előbb szétverték a táborát, még mielőtt a Szeti vizét elérhette volna. De ezt a gondolatot is elnyelte, noha a felesége meglátta a homlokán a ránczokat és csak annyit szólott hozzá:

— Rum Bahadur, téged ez az akasztófára való kanczellár bizonyosan elpusztít.

A király ezzel a véleménynyel is szaladt a főistenhez mindjárt, a ki következőképpen bömbölte ki az orákulumot:

— Rum Bahadur! A te kanczellárod a legderekabb és legbecsületesebb ember az egész országban, a ki még a feleségednél is jobban szeret. Halmozd el őt minden jóval!

A mire a király megint csóválta a fejét, de megint nem szólt semmit.

Nemsokára azonban még nagyobb dolog történt a palotában. Rum Bahadur csodaszép felesége hirtelen megbetegedett és gonosz görcsökbe esvén, mint valami fehér halott kiterítve feküdt a jáspisból való ágyon.

A király azonnal a palotában levő idegen orvosra gondolt, a ki a távoli Európából, a frankok földjéről került Nepaulba és igen jámbor, tudós férfiú volt, a kit a nép is szeretett.

A frank orvos pedig ezeket mondotta Rum Bahadurnak szó szerint:

— Uram, a te feleségedet valami méreggel megmérgezték, a mit mi napnyugaton nem ismerünk. Most dél van. Ha estig valami nagy rázkódás föl nem ébreszti, nem bírja ki tovább és meg fog halni, mivel kevés a lélegzete.

A király azonnal a palotába rendelt minden rézüstöt, dobot és a mivel csak zajt lehetett csinálni.

Százötven ember verte-ütötte a szerszámokat, csakúgy csurgott róluk az izzadság, de a félhalott csodaszép királyné csak ott feküdt mereven és hidegen a jáspiságyon.

Odakünn pedig már a nap tányérja közeledett a szent kert fáihoz. Sugaraiban biborvörösen kezdett ragyogni az istenek szent lakásának arany cserépfödele.

Rum Bahadur, a mikor ezt észrevette, mint valami oroszlán mordult föl egyszerre:

— Hozzátok ide hamar a szent ruháimat és vezessetek a Leghatalmasabb elé.

Szinhi, a főkanczellár rohant legelőször. Száz szolga öltöztette a királyt, mialatt a főkanczellár eltünt a sokaságban.

A mint Rum Bahadur a nagy Gagoruh előtt megállott, így kiáltott föl fájdalmában:

— Nagy Gagoruh, a ki ötezer esztendeje élsz, mondd meg hamar, mitől gyógyúl meg a feleségem?

A főisten hangosan bömbölt:

— Üttesd le az idegen frank orvos fejét azonnal és a vérével kend meg a királyné homlokát. Attól gyógyul meg, mástól nem.

A kívül állók ekkor olyasmit hallottak, mint a mikor a bambusz-rengetegben a királytigris fölordít fájdalmában.

GAGORUH.

Odabent a király nagy dühében leszaggatta fejéről a szent kötelékeket és szemtől-szembe állott az ötezer esztendős, változhatatlan istenekkel.

Egy darabig szinte meg volt kövülve a csodálkozástól.

Csunya, tátottszájú istenek voltak, benyomott lapos homlokkal, ormótlan hassal és hegyes fogakkal.

Valamennyi márványból volt faragva, de a régi márvány már piszkos volt és reshedt.

Legcsunyább volt valamennyi közt Gagoruh, a föisten. Nagy tátott szájába mélyen bele lehetett látni és valami hörgésforma jött ki belőle:

— Jaj Nepaulnak!

A király azonban túlordította a Leghatalmasabbat:

— Hát ti vagytok azok, a kik Nepault ötezer esztendő óta kormányozzák. Ti eszitek meg azt a töméřdek kecskét, juhot, apró-marhát. És ti visztek engem népemmel és feleségemmel együtt a szerencsétlenségbe. El fogtok pusztulni, még mielőtt a nap lealkonyodik!

A király böszülten rohant ki a szent csarnokból. A kívül állók elborzadtak tőle.

— A kardomat, a kardomat!

A kardot legott előhozták. A király föl sem kötötte, csak kirántotta és hangosan parancsolt a katonáinak:

— Elő azokkal az ágyúkkal!

A tüzérek rohantak a márvány-pajtába. Az ágyúkat, úgy a mint a király parancsolta, sebbel-lobbal fölvonták az istenek csarnokával szemközt és torkig megtöltötték. Némelyikbe akkora golyó fért bele, mint egy gyereknek a feje.

A nép a földre borúlt és üvöltött, a nagy Gagoruh pedig egyre ezt bömbölte:

— Jaj Nepaulnak, jaj Nepaulnak!

A király azonban hangosan parancsolt a tüzéreknek:

— Tüzet, tüzet az istenekre!

A mikor pedig azok félelmükben nem engedelmeskedtek, levagdalta őket a kardjával és egy gyújtó-kanóczczal maga sütötte el az ágyúkat.

Az egész palotát alapjaiban megreszkettette az óriási ágyúdörgés.

A golyók csattogva tépték, törték össze az istenek szentelt csarnokát. A tátottszájú, nagyhasú ősi bálványok nagy darabokban röpültek szerteszét. A tüzérek pedig, a mikor látták, hogy az ég nem szakad rájuk, maguk is hozzáfogtak a meleg munkához és mire a nap sugarai a földet megcsókolták, a nepauli istenek szent csarnoka rommá volt lövöldözve.

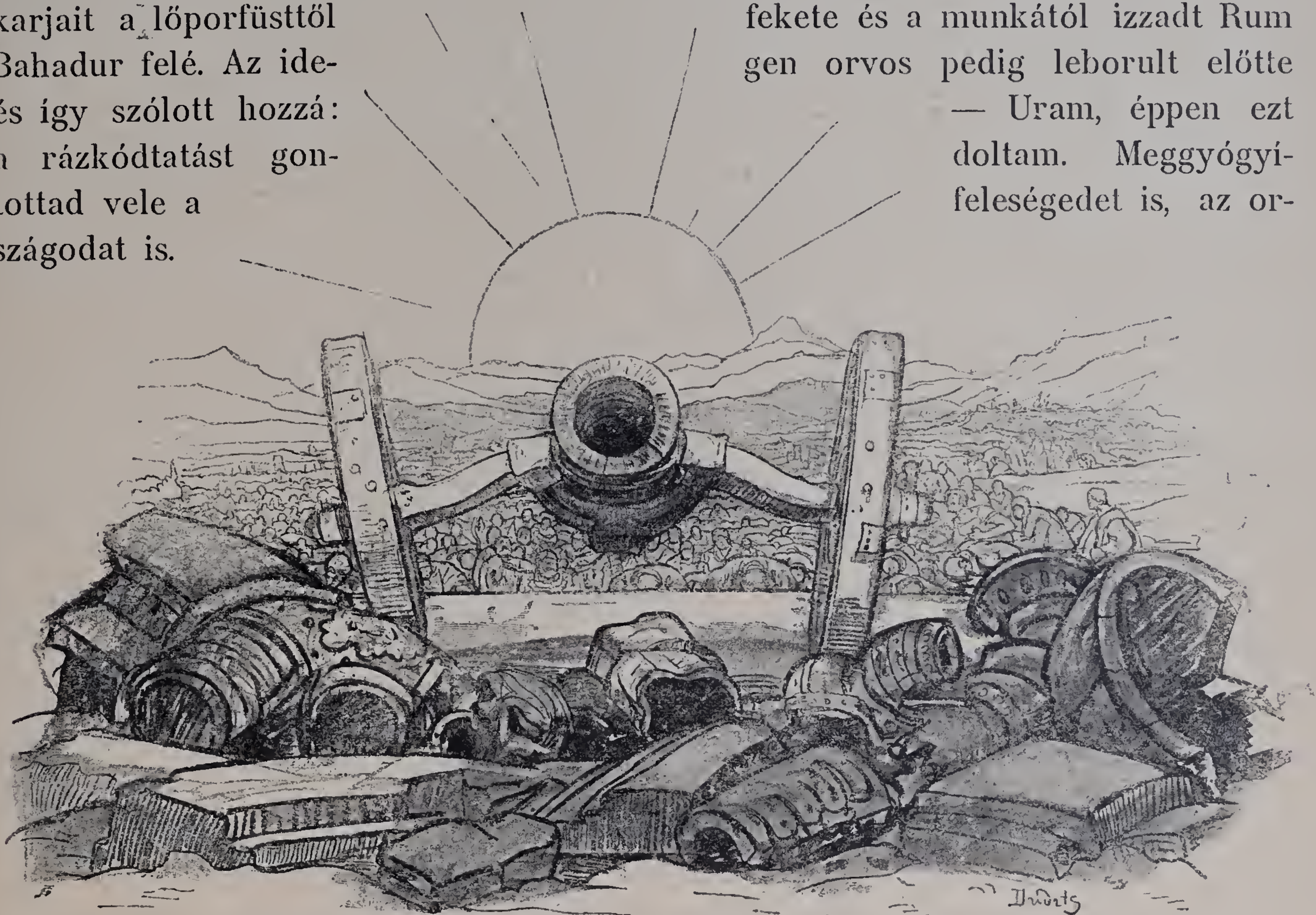
DUDITS ANDOR SZÉNRAJZA.

Az istenek ott feküdtek a földön darabokra zúzva, összetörve, széttrombolva.

A nép csodálkozva látta, hogy valamennyi üres volt belül, mint a hordó. Némelyik szalmával volt kitömve. Csak egyedül Gagoruh, a főisten vérzett. Ennek a romjai közt megtalálták a szétlőtt főkanczellárt.

A király sietett vissza a palotájába. Ott találta világszép feleségét a jáspiságyon ülve és édesen mosolyogva. Az alkonyodó nap utolsó sugarai ragyogtak síma, fehér homlokán. Az asszony szeretettel tárta ki karjait a lőporfüsttől fekete és a munkától izzadt Rum Bahadur felé. Az idegen orvos pedig leborult előtte és így szólott hozzá:

— Uram, éppen ezt a rázkódtatást gondoltam. Meggyógyítottad vele a feleségedet is, az országodat is.

Odakint pedig hangos, imaszerű üvöltést lehetett hallani.

A nép körülvette az ágyúkat és azokat imádta földre borúlva istenek gyanánt.

Három eset.

1. A tanúk.

Z EMBEREK általában véve abban a gyógyíthatatlan hamis hitben szenvednek, hogy értik egymást.

De ez nem igaz. Ha értenék és megértenék egymást, soha se veszekednének, hanem megegyeznének egymás közt, igazság szerint. Még háború sem volna.

Hihetetlen az is, hogy mennyi félreértés van a világon. Olykor fölötte ostoba félreértések. Cselekedetben, szóban, írásban, pillantásban, taglejtésben, hangsúlyban, mozdulatban; már a hogyan az emberek egymással közlekednek. Mert az is bizonyos, hogy a beszéd az emberek közt a gondolatok kicserélésének jó ha felét közvetíti. És az sem a java.

Az eset pedig a következő:

Egy fiatal házaspárhoz éppen ebéd idején, tréfából kopogtatás nélkül lépett be egyik jó barátjuk, a ki véletlenül az én barátom is.

Másnap ez a közös barátunk ezzel lep meg engem:

— No hallod, olyan életből sem parancsolnék, a milyen ennek a szegény Aladárnak van, a mióta házas ember. Nem! Sohasem házasodom meg; soha. Ilyen képmutatás, ilyen csalódás. Szegény Aladár!

— De hát mi van a bögyödben, ki vele. Hiszen Aladárék boldogan élnek. A felesége kedves, temperamentumos asszony; szép is. Hozzá még olyan szive van, mint a fehér galambnak.

— Az ám! Vagy mint a hétfejű sárkánynak.

Egészen elhűltem:

— Hogyan mersz ilyet mondani?

— Hogyan? Hallgasd csak. Tegnap éppen ebédnél leptem meg őket. Hát a mint tréfából zajtalanul kinyitom az ajtót, a te galambszivű és temperamentumos asszonyod éppen ezzel a melléknévvel tisztelte meg Aladárt, de jó hangosan:

— Mondtam már, vén marha!

— De hiszen ez lehetetlen!

— Pedig itt a két becsületes tanúm. (A két fülére mutatott.) És még hozzá, mennyire tudják színlelni a boldogságot!.. Fölugrottak, örültek, leültettek, nevetgéltek, fecsegtek, mintha semmi sem történt volna köztük. Pedig képzelheted, mi lehetett annak az eleje, a melyiknek a vége ilyen volt.

Egészen el voltam szomorodva. Jaj, ha ezt az Aladár feleségének valami jó barátnéja is megtudja!

Azonban a szivekbe és a családi életbe csak Isten szeme lát be. A mai képmutató világban pedig végre is minden lehetséges.

A dolog azonban mégsem hagyott nyugodni. Nagyon óvatosan, mindenféle enyhítő körülmények mártásában, de végre is föltálaltam Aladárnak a dolgot. Már előre is biztosítottam baráti részvétemről, ha kell, segítségemről is.

Nagy szemeket meresztett rám:

— De mi jut az eszedbe? Úgy élünk, mint Philemon és Baucis. Soha egy rossz szó sem esik köztünk. A feleségem csak örömet és vidámságot hozott a házamba.

— Akkor nem értem. Pedig közös barátunk akaratán kívül is hallotta, hogy a feleséged »vén marhának« nevezett!

Aladár gondolkozott egy kicsit. Azután hangosan elkezdett kaczagni. Alig tudta a nevetéstől kinyögni:

— Hát persze, hogy mondta. De nem rám. A dolog úgy történt, hogy valami rágós hús került kivételesen az asztalra. Előbb ő szidta. De azzal mentegette magát is, a húst is, hogy valami vén marha húsa lehet. Később én szidtam a mészárost is, a húst is. A feleségem akkor mondta azokat a szavakat, de nem rám, hanem a húsra. Azokat nem így kellett volna hallani:

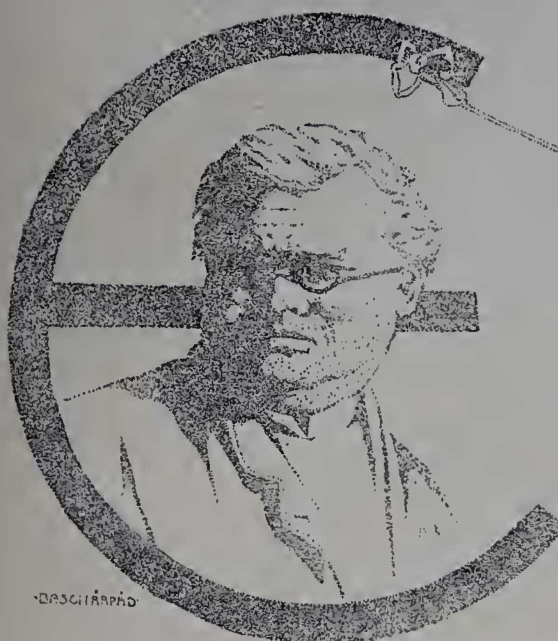
— Mondtam már, *vén marha!*

Hanem így:

— *Mondtam már,* vén marha.

Istenem! Ha a mi közös barátunknak például az ő válóperükben kellett volna tanúskodnia, minden lelkiismeretfurdalás nélkül letette volna az esküt arra, hogy az asszony az urát lemarházta.

Különben megmondtam neki, hogy Allah növeszsze nagyra a — két klasszikus tanúját.

2. A hajtű.

GYHÁZI ESET, de egészen ártatlan. Különben nem is mesélte volna el nekem az én gyerekkori pajtásom. Még pedig úgy, hogy szokása szerint mind a két kezét violaszinű prelátusi övébe sülyesztette. Mintha csak azt akarná vele mondani, hogy még *ez* előtt történt.

Következőképpen mesélte:

A káplánynak a falun nincs jó dolga. Nem az, hogy aszkéta-életet kell élnie, hanem az, hogy még azonfelül is mindenki csak rá hegyezi a fogát.

Nincs az a káplányi ártatlanság, a mibe bele ne kötözködne a sanda gyanú. Szinte még a minisztereknek is jobb dolguk van; az igaz, hogy nem sokkal.

Én például tudományokkal foglalkoztam és mellé pipáltam. Pipaszurkálónak mindenféléket szoktam használni. Például bicskát, villát, irónt ... olykor hajtűt is. Ahogy a kezembe kerültek.

Egyszer csak észreveszem, hogy a főtisztelendő úr köhécselni kezd az ebédnél vacsoránál. És mindenféle homályos czélzásokat tesz:

— Hm, hm ... nagy Gergely pápa óta ...

Majd megint:

— Hm, hm; a czölibátust sem hiába találták ám ki, öcsém! De azt a mai, káplányok már nem tudják ...

Vagy így:

— Ne higyje, amice, hogy én hiszek a maga szemforgatásának. Tudja meg, hogy maga a huszonnyolczadik káplány a paróchián. Ismerem én már magukat.

Egyszer mégis kifakadtam:

— De reverendissime, hát mit jelentsen ez? Mi panasza van ellenem, hiszen úgy élek, mint egy barát.

A plébános úr rám meresztette szemeit:

— Mit? Még maga henczeg ... Julcsa, jöjjön csak be. (Bejött.) Mit talált maga a káplány úr szobájában?

A Julcsa vinnyogott egy darabig. Aztán kibökte:

— Egy hajtűt, főtisztelendő úr.

— Kimehet. (Kiment.) Már most, amice, csak jelentse ki bátran azt is, hogy maga ilyen hajtűkkel szokta föltűzni a haját és véletlenül a maga hajából esett ki. Mi?

Megnézegettem a hajtűt és zsebrevágtam.

— Bizony pedig ez az én hajtűm.

A plébános úr magánkívül volt boszúságában, de mivel tudtam, hogy az jót tesz az emésztésnek, hát hagytam.

Azontúl nehéz élet volt a paróchián. Az öreg csak olyanformán beszélt velem, mint valami deficzienssel. A püspök gyakran szóba jött.

Én azonban hallgattam. A mikor pedig legelőször bementem a városba, vettem öt tuczat ugyanolyan hajtűt. Otthon pedig minden másod-harmadnap egyet-egyet rádobtam a divánra, székre, földre, ahogy jött.

A Julcsa persze (irigy teremtés volt az istenadta) a hajtűket megtalálta és azon módon beszolgáltatta az öregnek.

Két hét múlva már nem is beszélt, csak szuszogott és fújt az öreg az ebédnél. És pingálta a nagy pöcsétes leveleket órák hosszáig a püspöknek. Rám pedig leskelődtek minden oldalról, még éjjel is. Sőt akkor leginkább.

Végre megjött a kiküldött főesperes. Igen össze volt húzva a szemöldöke és rám se hederített.

Mindenekelött jól megebédeltünk. Akkor kiküldtek a szobámba. Onnan jól kivehettem, hogy most az egyszer ki fogják a nyakamat tekerni istentelen kicsapongó életem miatt. Már úgy is régen rászolgáltam. Végre megfogtak.

A két főúr azután egyenesen rámtört.

A főesperes kijelentette, hogy az általam okozott óriási botrányt nem lehetvén tovább tűrni, itt az ítélet napja.

Én megátalkodottan mosolyogtam a vádra:

— Egy szó sem igaz az egészből.

— Nem igaz? Hát ez itt mi? He? Úgy-e?

Elibém öntötték a corpus delictiket. Vagy 20—25 darab hajtű az én szobámból.

A főesperes apai szelídségre fordította:

— Ne tagadd, fiam; mert ezt nem is lehet tagadni. Ne terheld legalább a lelkedet hazugsággal, ha már ...

— Hiszen nem is tagadom. Ezeket a hajtűket az én szobámban szedhették föl, meglehet . . . Én hajtűvel szoktam piszkálni a pipámat. Nagyságodnak is ajánlhatom.

— Per amorem Dei! Okos ember vagy fiam, de hazudsz.

— Nem én! Ehun van a többi is. Ezek közül valók amazok is. Tessék összehasonlítani.

Kitálaltam elibük a maradék hajtűket.

Megnézték, csapkodták a kezüket, csóválták a fejüket és nagyot nevettek.

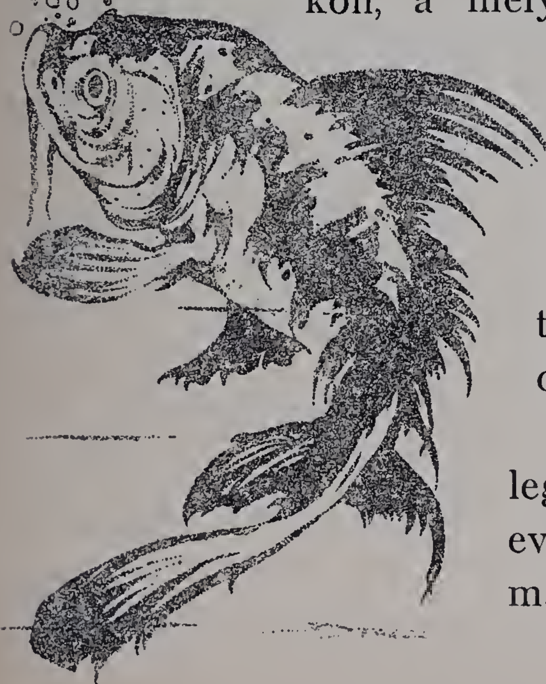
Este pedig nagy vacsora volt. A főesperes ez alkalommal különösen megdicsért és sunyítva odaszólt hozzám:

— Geniális imposztor vagy. Hanem az az első hajtű, úgy-e, hm! Mi?

A hagyomány úgy hozza magával, hogy ilyenkor a szegény ártatlan káplánynak diszkrét módon és alázatosan mosolyogni illik.

3. Egy tudós, a ki robban.

Ami bájos Quarnerónkat tulajdonképpen kevesen ismerik. Az utasok Fiumén csak átszaladnak Abbazia, Velencze vagy Ancona felé. A széles fiumei öbölnél alig látnak többet.

Az is szép. De az igazán szép csak azon túl van. Veglia, Cherso, Lussin, Arbe és a mindenféle kisebb-nagyobb szigetek és szirtek. Bronzszínű sziklák a lapislazuli mély színébe merülve. Elhagyott, összetépett scogliók. Madártelepek. Mély csatornák. Óriási hegységek koszorúja a horvátországi partokon, a melyekbe fjordszerű öblök nyúlnak be. Minden órában más világítás a tenger tükrén. Olykor még az opál színjátékánál is sokkal szebb. És dúsgazdag faunája a tengernek, a melyben halászni isteneknek való gyönyörűség.

Ezek miatt a quarnerói öbölben olykor magyar természettudósok is vitorláznak. Fiuméból indulnak és oda térnek vissza.

Egy ilyen tudós társaságról értesült a legelső és legnagyobb fiumei magyar úr. A napok óta tengeren eviczkélő társaságot vendégszeretőleg meg is hívta magához, a mikor azok ott éppen egy napot pihentek.

Kutyameleg júliusi nap volt, a milyen csak Fiuméban lehet. A kis társaság pompásan mulatott a magas házigazda csodaszép parkjában, a hol a villásreggelit föltálalták.

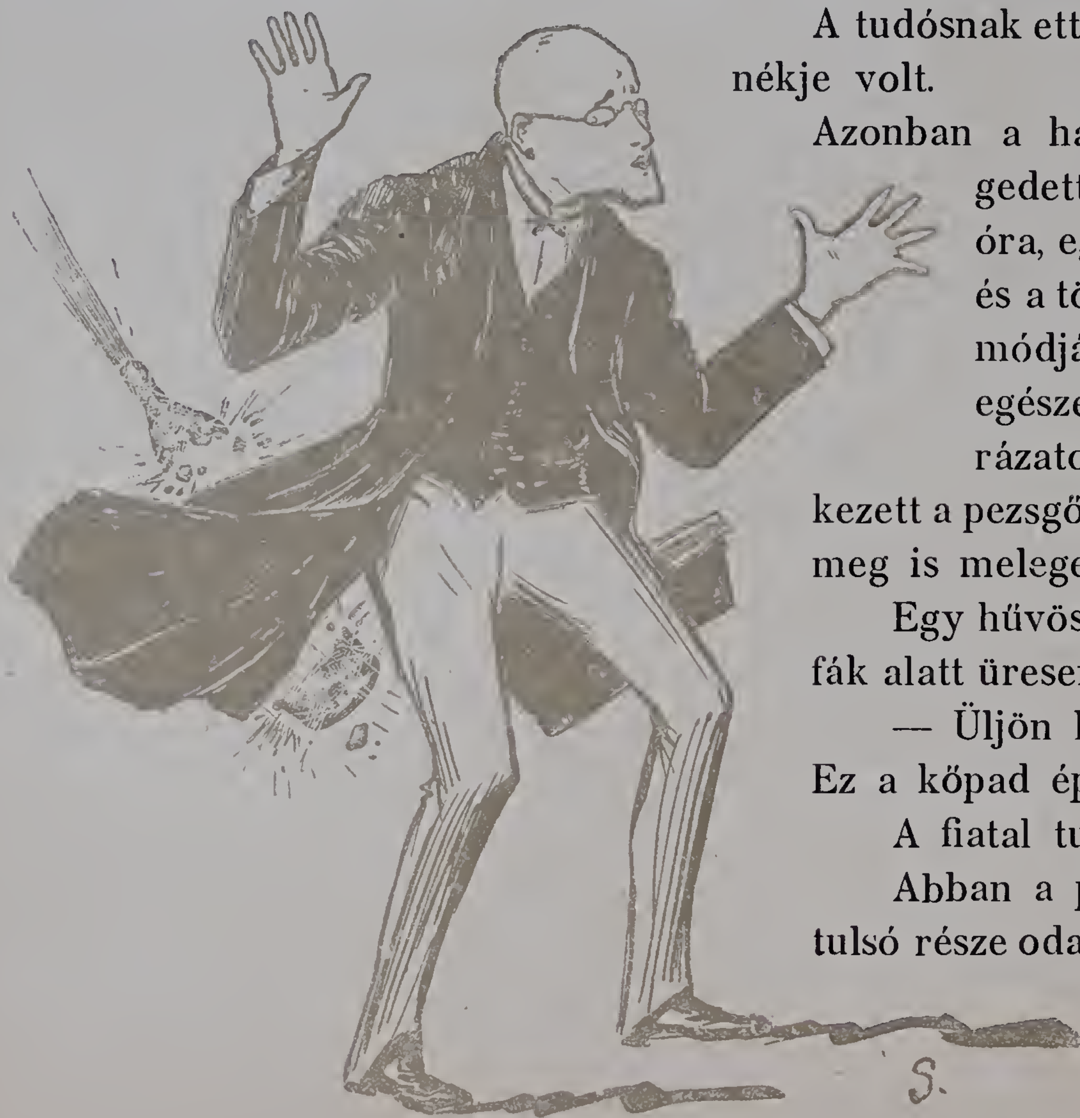
Pezsgők is valának.

Az egyik fiatalabb tudósunk jobb híjján hosszú, kaftánszerű fekete liszter klepetusban jelent meg, mivel nem volt elkészülve a megtiszteltetésre. A reverenda formájú kabátnak hátul öblös zsebe volt, a mi természettudományi czélokra igen alkalmas. Látván pedig a pezsgők nagy bőségét, egy nagyon pozitív, bár a nemzetközi illemszabályokkal némi tekintetben ellenkező ötlete támadt.

Imhol micsoda gaudium lenne holnap a sík tengeren, ha az ebédhez egyszerre csak kihúzna a liszter kaftánja zsebéből egy egész Heidsick-palaczkot! Az ilyenre különben is számos preczedens van az anyaországban.

Dictum factum. A villásreggeli vége felé az egyik inast titokban rábírta, hogy sülyesszen el a kaftánja zsebébe egy Heidsick-palaczkot vagy Mummot, mindegy.

A jókedvű magyar inasgyerek — tudván, hogy nem tesz gazdája ellen — meg is cselekedte. Bizonyosan kapott is érte egy kis baksist.

A tudósnak ettől kezdve nagyon mehetnékje volt.

Azonban a házigazda már belemelegedett a beszédbe. Eltelt fél óra, egy óra ... Mivel a scampi és a többi tengeri héjancz életmódjáról volt szó, a fiatal tudós egészen belemerült a magyarázatokba. Egészen elfelejtkezett a pezsgőről. Ez egyébiránt ezalatt meg is melegedhetett egy kicsit.

Egy hűvös kőpad állt ott a babérfák alatt üresen. A házigazda fölkinálta:

— Üljön le már, kedves barátom. Ez a kőpad éppen jó hűvös lesz.

A fiatal tudós leült.

Abban a pillanatban a kaftán hátulsó része odacsapódott a kőpadhoz és:

— Csinn — durrrr!

A tudós robbant.

Pezsgő-sugarak lövellek szanaszét és üvegdarabok csörömpöltek.

A kőbálvány az semmi ahhoz képest, a hogyan a tudós delinquens ott állt a megrémült, majd pedig homeroszi kaczagásba gurult társaság előtt.

A magasrangú gazda nevetett legjobban.

Ha a vége jó, minden jó.

A megszomorodott társaságot másnap a tenger síma tükrén ebéd után így szólította meg az első matróz nagy szemhunyorgatással:

— Van még valami jobb is, signori! Egy libériás inas hozta tegnap este titokban a hajóra. Jégbehűtve ...

És előhozakodott hat üveg pompás franczia pezsgővel.

Hát nem jól mondja a mi közmondásunk, hogy a kutyát a szőrével legjobb gyógyitani?

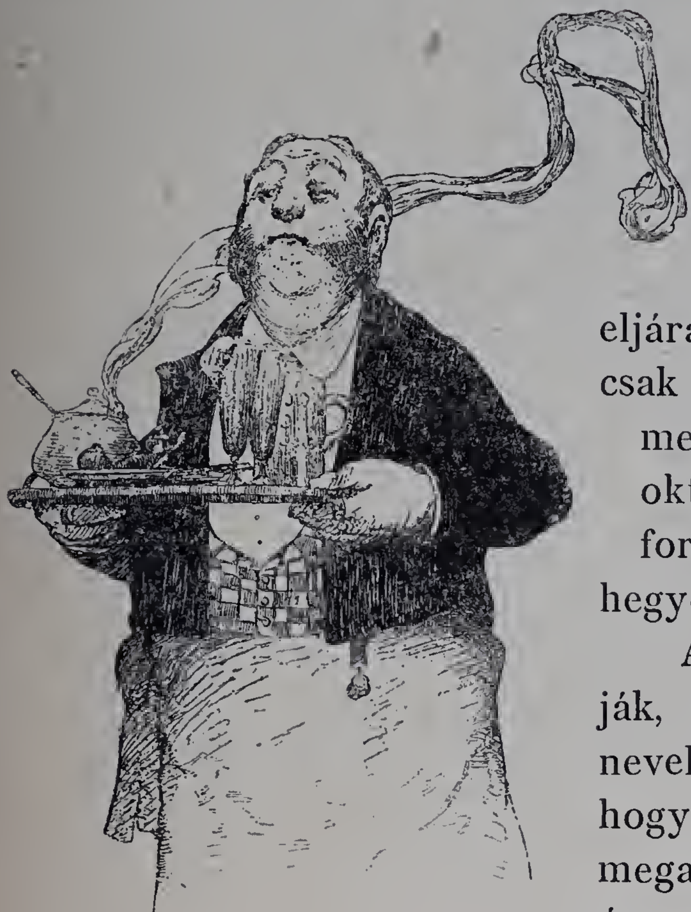

AMBRUS ZOLTÁN

A ZENÉLŐ ÓRA

ATHENAEUM R.T. KÖNYVMASA

A zenélő óra.

VENDÉGLŐST is pofonokkal nevelték, mint a gerolsteini nagyherczegnő unokaöcscsét; nem ugyan azért, hogy komolyságra szoktassák, hanem az eljárás egyszerűsítése érdekében. Sőt nevelést jóformán csak pofon alakjában kapott, mert az a sok figyelmeztetés, mely az embert ismeretekre, ügyességre, jó modorra oktatja, nála mind ily epigrammatikus és csattanós formát öltött. Úgy hozzászokott a pofonhoz, mint a hegyes vidékek lakói az esőhöz.

A főpinczérek között található Pestalozzik azt állítják, hogy még nem volt sörhordó fiú, a kinek ez a nevelési rendszer megártott volna; és tagadhatatlan, hogy nincs a tettlegességnek az a sokasága, mely megakadályozná a pálma-természetű kis ficzkókat, hogy úgy nőjjenek, mint a sóska és idővel nyalka számoló-pinczérekké, egészségtől duzzadó fogadósokká, sőt terebélyes városatyákká gömbölyödjenek ki. De hogy ez a nevelési rendszer valami különösen kedves emlékeket hagyna maga után a növendékek lelkében, ezt már senki se állítja.

A vendéglősnek tehát nem volt rá oka, hogy elérzékenyedjék, ha a múltra gondol s hogy visszakivánja a régi szép időket. Mindazonáltal neki is megvolt a maga napsugaras gyermekkora.

Ez a napsugaras korszak siralmasan rövid ideig tartott s megelőzte azt az időpontot, a mikor a vendéglős a pinczéri pályára lépett. Az apja még élt és falun laktak. A hogy körülnézett a világban, látta, hogy ő egy urasági kertésznek a fia. Ez nem gátolta abban, hogy a kis gróffal barátságot tartson. A kis grófot éppen akkor fogták el a Robinzon-hajlandóságok; ő volt a Péntekje. Naphosszat a mezőn csatangoltak; koronkint bebarangolták a nádast vagy az erdőt; övék volt az egész

világ, és pedig az igazi. Nem mondhatni, hogy a gyönyörűségekből, melyek akkor az útszélen hevertek, a kertész fiának kevesebb jutott volna, mint a nagyúri csemetének.

Ebben az oly rövid korszakban történt valami, a mit a kertész fia soha többé nem felejthetett el. Egyszer a kis gróf így szólt hozzá: »Játszszunk beteget. Te lészsz a beteg; én leszek az orvos, majd meg foglak gyógyítani.« — »Nem bánom« — felelt Péntek. »Igen, de akkor fel kell jönnöd hozzánk.« Véletlenül senki se volt otthon, és a kis gróf becsempészhette barátját a kastélyba. Belopóztak a méltóságos nagyapa szobájába, és a kis gróf előkereste a játékszert. »Látod, ez egy fecskendő, — szólt a kis gróf — ezzel gyógyítják a nagypapát. Én most beszúrok a hátadba, bele fecskendezem az orvosságot, te csak nyögj, én majd meggyógyítalak.« A kertész fia levetette a zekéjét és az ingét, az operáczió megtörtént, és a sikerült művelet után egyebet játszottak. De a kertész fia szórakozott volt. »Mutasd meg a többi orvosságot is!« — kérte barátját. — A kis gróf megmutatta a nagypapa összes szerszámjait, elmagyarázta rendeltetésüket, és ezen nagyokat nevettek. Aztán bevitte barátját a többi szobába is. »Hát ez mi?« — kérdezte Péntek, a tejüvegből készült poharakra és csészékre mutatva, a melyeket az ebédlő nagy edény-szekrényén látott. — »Ez? — felelt a kis gróf — ez szájmosó. Evés után ezzel mossuk ki a szájunkat.« — »Bolonddá akarsz tenni« — kételkedett Péntek. — »Becsületszavamra« — erősítette barátja.

A kertész fia elképpedve nézegette a grófi házban felhalmozott csodadolgokat. Egyik ámulatból a másikba esett. A kis gróf mulatott barátja megilletődésén. »Várj, — szólt — mutatok én neked valamit, hogy olyat még az öregapád se látott.« Bevitte Pénteket egy másik terembe, s ott egy fali órához vezette. A fali óra nagy, négyszögletes alkotmány volt; üvegburkolatát széles, aranyozott keret környezte; az üveghez simuló számlapon egy tányérka alakú kivágást, s e mögött képet lehetett látni; a kép várkastélyt ábrázolt. »Látod, — szólt a kis gróf — én most meghuzom ezt a zsinórt és csodálkozni fogsz.« Megrántotta az óra mögül lefityegő vörös zsineget; a várkastély előtt tátongó űrbe egy különös öltözetű figurácska ugrott ki, valami hangszert tartva kezecskéi között. »Ez a trubadur a mandolinnal«, magyarázta a kis gróf. Zene szólalt meg s nemsokára a várkastély kiugró erkélyén egy másik figurácska jelent meg: a vár kisasszonya. A zene tovább szólt, végre elhallgatott s abban a pillanatban eltünt úgy a trubadur, mint a kisasszony. Péntek nem akart hinni a szemének és a fülének; úgy bámulta és hallgatta a csodát, mint a ki megkótyagosodott. S mikor az óra elhallgatott, mintha álmából ébredt volna fel. »Nem szól tovább?« kérdezte. »Nem, mert nem akarom«, felelt a kis gróf. »Menjünk játszani.«

POLL HUGÓ SZÉNRAJZA.

A kertész fia akkor éjjel nem aludt olyan jól, mint máskor. Mindenféle zsibongást érzett a fejében; a trubadur a mandolinnal meg a vár kisasszonya minduntalan megjelentek ágya előtt, s néha úgy tetszett neki, mintha az éjtszakában újra hallaná a zenét. Az akarat ezen az éjjelen ébredt fel benne. Arra gondolt, hogy egyszer majd meg fog nőni, és akkor majd neki is lesz, a mi az övé, talán még zenélő órája is, a mely annyiszor szól, a hányszor akarja.

És ettől fogva napközben is sokat gondolt a zenélő órára. Föltámadt és folyvást bizsergett benne valami várakozás, a melyet azelőtt nem ismert. Gondolkozásának káoszában homályos, apró kivánságok kezdtek kergetőzni, de az égi szó, mely azontúl folyvást ösztökélte, — nem tudta: mire — továbbra is az a zene maradt, a melyet csak egyszer hallott s oly rövid ideig!

Álmodozóvá lett, de az álmodozás korszaka nála nem sokáig tartott. Kevéssel utóbb meghalt az apja s őt bevitték a városba, hogy kenyeret keressen. És az első pofon, melyet gazdájától kapott, megismertette a reális élettel.

* * *

Mikor üzletet nyithatott, már negyvenesztendős, megállapodott gondolkozású férfiú volt, a kinek lehettek hibái, a kiről azonban az ellensége se mondta volna, hogy álmodozó természetű, vagy talán hóbortos. És mégis eszébe jutott a gyermekkori vágya, a melyről sohase tudott végképpen letenni. Addig motoszkált fejében ez a gondolat, míg végre elhatározássá érlelődött. Igenis, vásárol egy zenélő órát; hisz nem is kerül olyan sokba. Hajdan, a mikor először szállotta meg ez a vágy, a zenélő óra még új dolog és nagy fényűzés volt. Csak grófok engedhették meg maguknak, hogy ilyen játékszerrel szórakozzanak. Azóta a grófok kényesebbek lettek. Most már más játékokkal mulatnak, és azok a tárgyak, melyek nagyapáik termeinek díszét alkották, átköltöztek tőlük a közepes sorsú emberek lakásaiba A zenélő óra nem ritkaság többé; népszerű lett és olcsó.

A terv tehát, melyet a napsugaras mult sugallt, nem tartozott a nagyralátás és a hóbortos költekező kedv ötletei közé. És a gyakorlati érzék, melyet a vendéglősben a fiatalkori pofonok már régóta felébresztettek, nagyra növeltek és élesen látóvá tettek, határozottan helyeselte ezt a tervet. Üzletét a kis emberek, a sokat iddogáló szegények számára nyitotta meg. Az ilyen ember mindig örömet talál egy kis muzsikában; a zenélő óra vonzani fogja a vendégeket és meglehet, költekezésre csábítja őket. Így összekötheti a hasznost a kellemessel. Kielégítheti lelkének a szükségletét és gyarapítja üzletének jó esélyeit.

Számítása bevált. Potom pénzért remek szerszámot vásárolt. Az órát nem kellett zsinórral rángatni, hogy megszólaljon. Ha annak idejében felhúzták, azon kívül, hogy pontosan mutatta az időt, minden negyedórában eljátszotta műsorának egy részét: egynegyedkor a *Gerolsteini nagyherczegnő* négyesének hat figuráját, félkor »egyveleg«-et a *Troubadour*-ból, háromfertálykor az *O, du lieber Augustin*-t és más kedélyességeket, óratöltekor pedig a legkedveltebb komoly zeneműveket: néhány himnuszt és indulót, a *Busul a lengyel*-t, a *Fel, fel vitézek*-et, a politikai költészet négy vagy öt gyöngyét, azokat, a melyek följegyezték, hogy: »jön az ánglus a hires vasuton«, s a melyekből tudjuk, hogy: »a portugáli finom gyapjat óhajt«.

Az órának a külseje is megfelelt a haladottabb kor igényeinek. Aranyozása úgy csillogott a vendéglőnek puritán ízléssel hófehérre meszelt falán, mint az ékköves gyűrű a tisztára mosott munkáskézen. A környékről csodájára jártak, s a *Vadszőlő* közönségének előkelő része hetekig beszélt a zeneszámok szépségéről és változatosságáról. Vasárnaponkint, mikor az óra kora reggeltől késő éjszakáig szólt, annyira fokozta az általános jókedvet, hogy a legtakarékosabb embereket is könnyelműségekre, tékozlásra csábította, s a vasárnapi bevétel rövid időn megkétszereződött.

A vendéglős az ilyen szép vasárnapoknak csöndesebb óráiban boldogan merengett el az óra csengésén-bongásán. Mégis csak szép az élet! Sorát ejti mindennek s a türelmes ember megéri, a mikor az élvezete is kamatokat hajt, apró kamatokat, a melyek azonban szaporodnak minden egyes zeneszámmal, minden egyes óraütéssel.

* * *

Az idő haladt; esztendők teltek el. A vendéglős nem gyönyörködött többé órájában. Megúnta, mint megúnta folyton locsogó feleségét, a kit egy könnyelmű pillanatában a konyhából emelt magához, mert egy hitves, a ki főz, mégis csak kevesebbe kerül, mint egy jó szakácsné.

Azokat a sebeket, a melyeket az idő ejt, az idő gyógyítja be. Ha a vendéglős megcsömörlött az örökösen hallott kétféle muzsikától, viszont érzéketlenné vált velük szemben. Idővel egyszerűen nem hallotta meg se az egyiket, se a másikat; nem törődött velük.

Csakhogy e közben a *Vadszőlő* közönsége is megváltozott. A helyiségnek másodszori, fényesen sikerült átalakítása után finomabb és módosabb nép kezdte ellepni a vendéglőt. Ez az újabb elem már nem igen élvezte az óra muzsikáját.

A törzsökösebb előkelők közül néhányan fel is szólaltak, hogy éppen elég volna, ha az óra csak vasárnaponkint játszanék.

A vendéglős nem is bánta volna már, ha akár soha se játszik az órája. Éppen torkig volt a *Troubadour*-ral. De az óra, ha nem szólt, nem is járt. A helyébe tehát más órát kellett volna venni. A gyakorlati érzék pedig ekkorra már erősen kifejlődött a vendéglősben. Egy csöndes, jóviseletű fali óra ugyan nem került volna sokba, de a vendéglős, miközben megvagyonosodott, elvül tűzte maga elé, hogy: kerülni kell minden fölösleges kiadást, már csak babonából is.

S ha valamelyik vendég kifakadt az óra ellen, sok »igenis« és jobbra-balra hajlongás után így szólt magában:

— Csak nyeljétek le a muzsikát. Lenyeltek ti egyebet is.

Ámde az idő mindinkább rohant, az üzlet egyre jobban virágzott s a vendéglős gazdag emberré lett. Most már szüknek találta a *Vadszőlő*-t; más, nagyobb helyiséget bérelt, egész szállót, melynek aranyozott, óriás czímbetűi *Chicago város* dicsőségét hirdették. Az új vállalkozással azt is sikerült kivívnia, hogy a nyolczadik kerületbeli szabadelvű és demokrata kör *Chicago város* bérlőjét kinevezte udvari vendéglősévé. Ebédelő termeit tehát felülmúlhatatlan fényűzéssel kellett berendeznie, mert a kör vezetői a szabadelvűséget és a demokrácziát úgy értelmezték, hogy vannak ők olyan urak, mint a Nemzeti Kaszinó tagjai. Multjával azonban nem akart teljesen szakítani. Tudta tapasztalásból, hogy a kis piszkos garasokból lesz a szép vagyon, s azért *Chicago városá*-ban is fenntartott egy termet a kisebb igényű közönség számára. Itt, a vörös terítékes asztalok közelében a zenélő óra is helyet találhatott.

De nemsokára a vörös terítékes asztalok mellett szorongó vendégek is beteltek a régi danákkal. A terem kicsiny volt a látogatók számához képest; a zaj nehézzé tètte a beszélgetést, s a folyton ismétlődő egyformaság idegessé tette a vendégek új nemzedékét. A köz-elégedetlenség nem maradhatott titok, s a zenélő órát száműzték a söntésbe. A csaposlegények arra valók, hogy helyt álljanak minden viszontagságban, elbánjanak a garázda vendégekkel, elviseljenek minden kalandot, s elviseljék szükség esetén a zeneművészetet is.

Hanem a söntés magától záródó ajtaját folyton csapkodták ki és be; hol az egyik, hol a másik ajtószárny nyilt ki, hogy helyet adjon a sok nyargalászó sörösfiúnak, s a hányszor valamelyik ajtószárny kinyílt, mindannyiszor kihallatszott az óra siránkozása:

Az olasz hitéért, a magyar jobblétért,
Egyedül a lengyel küzd szabadságért!

A vendégek ismét felzúdultak; a vendéglős dühbe gurult.

— Nem megmondtam, — kiabált a söntésben — hogy azt a disznó órát senki fel ne merje húzni?!...

A tilalom arra való, hogy áthágják. A csaposlegények óhajtották tudni, hogy mikor hány óra s bízván abban, hogy a gazda a fogadó kevésbbé előkelő helyiségeit csak ritkán tiszteli meg személyes felügyeletével, mégis csak felhúzták az órát.

Egyszer egy vendég, a kinek öt krajczárral többet számítottak fel, mint remélte, boszúságában maga elé idézte a gazdát.

— A pörkölt rossz volt — lázongott — és az a nyavalyás óra folyton zakatol.

A vendéglős tánczolt a dühtől.

Kirohant a söntésbe és üvöltött, mint egy sakál.

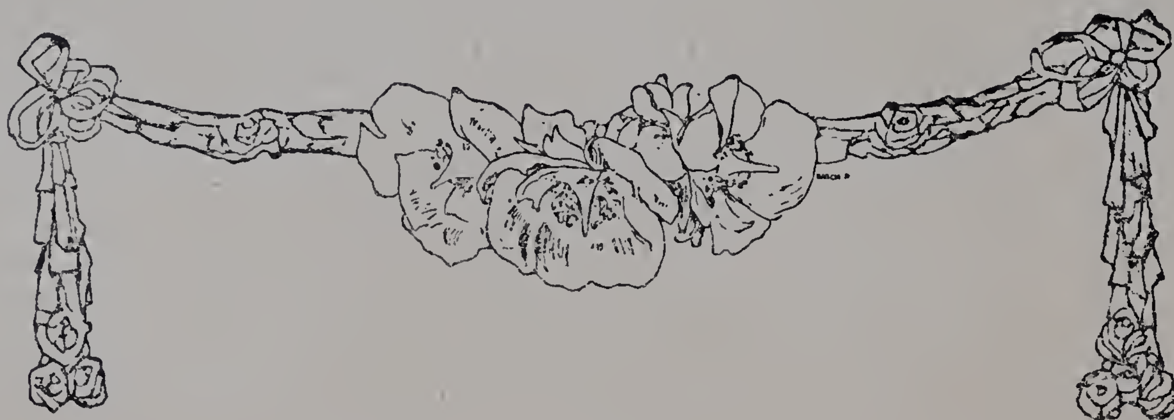
— Tüstént vigyétek a kamrába ezt a gyalázatos klepsidrát, mert ha még egyszer meghallom a nyafogását, mindnyájatokat megnyúzlak!

Egy sörhordó fiú ész nélkül kapta le az órát a szegről, a melyen csüngött, s száguldott vele a kamrába. Az óra még útközben is siratta Ponyatovszkyt.

A fiú, elkeseredésében, egy nagyot püffentett az ócska szerszám hátulsó deszka-burkolatára. Aztán becsukta a sötét kamrába, mint egy rossz gyermeket, a kit meg kell fenyíteni.

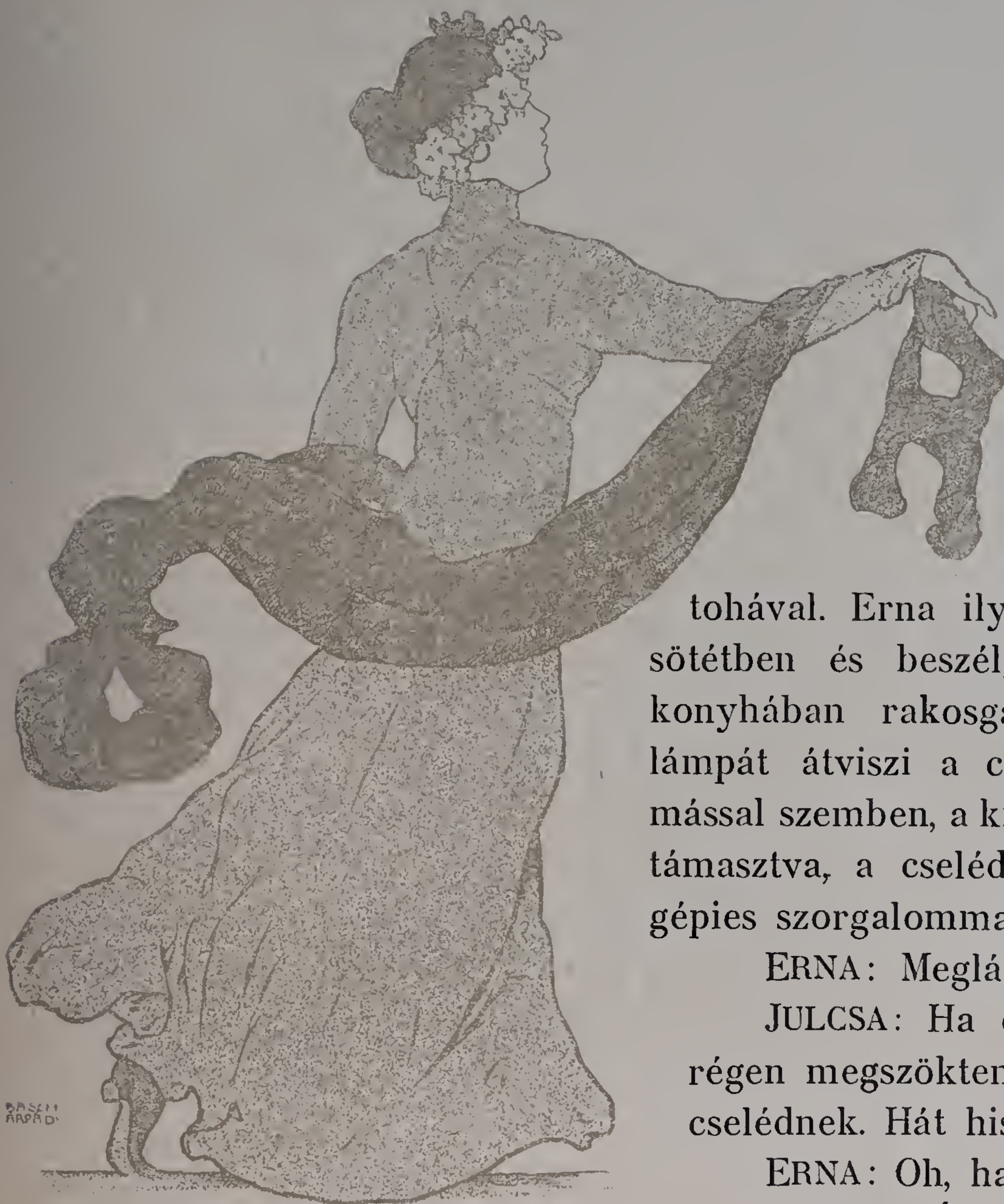
Hanem a kamara nem maradhatott folyton bezárva; egyért-másért koronkint ki kellett nyitni, s a mint az ajtaja feltárult, a söntésbe és a vörös terítékes terembe minduntalan behallatszott az óra folytonos sírása.

...Így járnak az emberek közül is sokan, a kiknek nincs egyéb hibájok, csak az, hogy míg körülöttük minden megváltozott, ők ugyanazok maradtak.

AZ „ATHENAEUM" SZINES KŐNYOMÁSA.

A zsinór.

I.

A CSELÉDSZOBA nem is olyan barátságtalan és szomorú, különösen ha papa szinházba megy a mostohával. Erna ilyenkor az ágya szélére ül, merő sötétben és beszélget a Julcsa cseléddel, a ki a konyhában rakosgatja az edényeket, majd a kis lámpát átviszi a cselédszobába, s úgy ülnek egymással szemben, a kisasszony két könyökét az asztalra támasztva, a cseléd komoly, részvétlen arczával és gépies szorgalommal harisnyát stoppol.

ERNA: Meglássa, Julcsa, már nem tart sokáig.

JULCSA: Ha én a kisasszonynak volnék, már régen megszöktem volna és beálltam volna igazi cselédnek. Hát hiszen most is úgy él!

ERNA: Oh, ha lehetne, megtenném!

JULCSA: Épp úgy dolgozik, mint a szobalány, a konyhában eszik, a cselédágyon hál, nyáron mezitláb jár, éppen csak bért nem kap, meg pofozgatják és szeretőt nem tarthat.

ERNA: Jaj, Juliskám, ha nagykorú volnék, nem is maradnék itt. De apa beleegyezése nélkül nem adnak könyvet és könyv nélkül nem fogad föl senki.

JULCSA: Elég lelketlenség a nagyságos úrtól, hogy ennyire engedte zülleni a kisasszonyt. Mintha bizony nem volna még elegendő hely odabent.

ERNA (szomorúan): Az én édes kicsi ágyacskám ... a padlásra rakták. Még egyszer bele fogok feküdni és aztán ...

JULCSA: Mikor?

ERNA: Talán még ma.

JULCSA: Setét éjtszaka? A padláson?

ERNA: Mondja csak, édes Julcsa, hisz maga a kisértetekben?

JULCSA: Nem én!

ERNA: Hát fölmenne éjtszaka a padlásra?

JULCSA: Nem én.

ERNA: Hát mitől félne?

JULCSA: Csak úgy, mégis félnék.

ERNA: Lássa, pedig én föl fogok menni éjtszaka a padlásra, egészen egyedül és nem fogok félni és belefekszem az én régi ágyacskámba és akkor aztán minden másképp lesz.

JULCSA: Tán javasasszony tanácsolt a kisasszonynak?

ERNA (titokzatosan mosolyogva): Magam eszeltem ki. És apa aztán meg fog csókolni és a felesége nagyon meg fogja bánni, a mit ellenem vétett. Hiszen olyan kicsire összehúztam magamat, úgy sem álltam soha az útjába (keservesen sír), hát miért bánt velem így?

JULCSA: Már ilyen a mostoha. De megveri az Isten!

ERNA: Akkor aztán hizelegni is fog nekem, apa meg fog ölelni és sírva csókolni fog. Ó, meglásd Julcsa, nekem még nagyon jó dolgom lesz.

JULCSA: Adja Isten, kisasszony, de most menjen teríteni, mert nemsokára itt lesz a nagysága és jaj a kisasszonynak, ha nincs minden rendben.

ERNA: Megyek, Julcsa, és meglássa, minden rendben lesz, mihelyst lekerülök a padlásról.

II.

A kis lány még javában terített, mikor kint durván megszólalt a csengő. Ijedtében egy kis tányért el is ejtett. Darabokra tört. Nagy fejvesztetten iparkodott a cserepeket összeszedni, de már késő volt. A mostoha, drága zöld szinházi kabátban, suhogó fehér selyemben megállt az ebédlő ajtajában. Szép piros arcza eltorzult a gyülölettől s mikor a megdermedt kis lányt a cserepekkel kezében látta, rárontott és belemarkolt a hajába:

— Megint kárt csináltál? Hol jár az eszed, te haszontalan? Hát még azt se tudod rendben megcsinálni, a mihez az utolsó parasztlány is ért? Mi lesz belőled? Mit csináljak még veled, te haszontalan teremtés?

Minden szót egy nagy rántás kisér a kis lány haján. Az térdre bukik, úgy türi szó és sírás nélkül a bántalmat. Ezzel dühíti maga ellen a mostohát. Tán ha sírna, ha könyörögne, nem gyűlölné ennyire. De ez a néma türés egy a kitagadással. Nem ismeri el jussát a házhoz, idegennek, ellenséges hódítónak látja csak, a ki eltaposhatja, de jogot nem szerez rajta.

Az apa, kicsi szőke ember, erősen kopaszodva, egy pillanatra fölbukkant az asszony mögött, de nyomban eltünt. Hadd higyje a szegény lány, hogy ő nem tudja, mi történik most.

— Hamar a vacsorát — rikolt még rá a mostoha — s ha még egyszer kárt csinálsz és nem lesz terítve, mire hazaérünk, megfojtalak. Érted?

Erna erre a fenyegetésre csak mosolyog magában. Kimegy a konyhába és hozza szépen föltálalva a hideg fölvágottat. Apja már ott van az ebédlőben, de nem mer a lányra nézni. Ez meg rá emeli szomorú szemét és halkan mondja:

— Jó estét apuskám.

Az ember megrezzen, erősen fojtogatja torkát a megindulás, de nem mer lányára nézni, mert a belső szoba ajtaját indulatosan föltépik s már rohan be az asszony omló pongyolában, magából kikelve.

— Hát ez meg micsoda? Ki vágta le a rouleau zsinórját? A hálószoba egyik ablakáról le van vágva a rouleau-zsinór. Minek tetted?

A kis lány arcza fehér lesz, most tán először életében lesüti szemét mostohája előtt, úgy rebegi:

— Nem tudom.

— Julcsa! — ordít a nagysága.

Julcsa jön és a nagysága tőle is számon kéri a rouleau-zsinórt.

— Nem tudom, nagysága, én csak nem loptam el.

— Akkor te voltál, te aljas, levágtad, csakhogy engem bosszants. Csupa gyülöletből és ravaszságból. Be fogod mindjárt vallani?

A kis lány hallgat.

— Hova tetted, szólj!

— Nem vágtam le — mondja a lány most már konokul.

— Hová tetted? — rikolt az asszony és ismét nekiesik a kis lánynak.

— De édes! — kiált most az apa. — Ne izgasd magad!

— Még véded? Te? Ellenem?

— Nem, édes, csak az idegeidet féltem. Ne izgasd magad azért a zsinórért, nem érdemes!

— Nem érdemes? Ilyen vakmerő bosszantás! Hiszen ezt csak a bosszantásomra tehette és más nem tette, mint ő. Hát neked csekélység, hogy a házadnál valaki ilyen szemtelenül bosszantsa a feleségedet? No jó, eltüröm ezt is, hanem holnap reggelre meglegyen az a zsinór, különben fölvetem a kérdést: vagy én hagyom el a házat, vagy ő!

Erna nagyon különösen mosolygott s nem törődve többet a mostoha kiáltozásával, kifelé tartott. A konyhában szinte jókedve támadt és odasúgta a sápitozó Julcsának:

— Holnapra meglesz a zsinór! És még ma éjjel megyek a padlásra.

— Kár volt felingerelni a nagyságát — mondta Julcsa. — Lássa, most a nagyságának igaza van, minek vágta le az ablakból a zsinórt?

Erna erre nem felelt, csak odaszorította homlokát az ablak üvegére és nézett ki a nagy sötétségbe. Majd hirtelen megfordult és Julcsának mutatta:

— Lássa, itt van a padlás kulcsa is.

III.

A nagysága másnap reggel majd megpattant dühében. Ismételt csöngetésére Erna nem jött be. Nem hozta sem a czipőt, sem a kávét. Ellenben, miután a csöngetés nem akart szünni, becsoszogott Julcsa és nagy szepegve mondta, hogy a kisasszony nincs itt.

Nincs itt? Hát ez hogy lehet? És hogy a czipők sincsenek kitisztítva. Ez már hallatlan. Ezt tovább türni nem lehet.

És hogy a kisasszony éjtszaka fölment a padlásra, valami babonaság miatt s nem jött még le. Ez már alávalóság. A padlásra? Hahaha! Korán kezdi! Legénynél volt, most is ott van!

AZ „ATHENAEUM" KŐNYOMÁSA (ATHENEOCHROMIA)

TOLNAY ÁKOS FESTMÉNYE

Ezt már a nagyságos úr nem hallgathatta szó nélkül.

— Kérlek, ilyet még sem illik föltenni az én lányomról.

Több se kellett neki. Megindult feje fölött a förgeteg. Ám a lagymatag emberen különös izgalom vett erőt. Nem válaszolt ugyan a feleségének, de nagy lázasan felöltözködött, aztán sietett a padlásra. Néhány percz mulva ordítása betöltötte az udvart. Az emberek összeszaladtak, föl a padlásra! A nagyságának is elakadt a szava és ijedten nézegetett: mi ez? Nehéz léptek közelednek, a házmester, meg az apa és még néhány ember valakit hoznak. Erna volt, a szegény Erna. Fölakasztotta magát a padláson. Nagy sikongva ráborul Julcsa, zokogva ölelgeti, költögeti az apja. Mereven, mint a sóbálvány áll a mostoha és csak bámul, bámul. Egyszerre odaugrik a tetem mellé s mint a ki nagy lelki kíntól szabadul föl, kiáltja:

— A zsinór! Nem megmondtam, hogy ő vágta le a zsinórt?

NAP.

[illegible]

Örök dicsőség, vége [illegible]
Téged rabul óh [illegible]
Mit is fut kelő nap [illegible]
Hogy megrag[illegible] ég [illegible]

A nap fölszáll és [illegible]agasabbra,
Csak fénye ér . . . Oh [illegible] tán [illegible]
Mi vár a pusztán? [illegible]
Elterülőn holttestünk [illegible]

Míg napkelet [illegible]
S nincs árnyé[illegible]
De majd elén[illegible] árnyunk
S [illegible]nunk kel [illegible]

Elfárad[illegible]
Tar [illegible]
Leszáll [illegible]
Oh [illegible]

BASCH ÁRPÁD

AZ ATHENAEUM KÖNYV- ÉS KŐNYOMÁSA.

AZ »ATHENEOCHROMIA« ELJÁRÁSSAL KÉSZÜLT SZÍNES KŐNYOMÁSÚ MŰMELLÉKLETEKHEZ A FELVÉTELEKET HERBST S. CHEMIGRAFIKAI MŰINTÉZETE ESZKÖZÖLTE.

A BEKÖTÉSI TÁBLÁK AZ ATHENAEUM SAJÁT KÖNYVKÖTÉSZETÉBEN KÉSZÜLTEK.

A SZÖVEGPAPIR AZ ELSŐ MAGYAR PAPIRIPAR R.-T. NAGYSZLABOSI GYÁRÁBÓL VALÓ.

A BALASSA-féle világhirü valódi angol **Ugorkatej** a legkitünőbb szépitőszer, felülmulja az összes ismert szépitőszereket. Azonnal eltávolit szeplőt, májfoltot és minden tisztátlanságot az arczról és annak friss üdeséget, fiatalságot kölcsönöz. Ára 2 kor. Ugorkaszappan 1 kor. Poudre 2 kor. és 1 kor. 20 fill. Ugorka-créme 2 kor. Kapható minden gyógyszertárban és droguériában. **Szétküldési hely:**

BALASSA gyógyszertára, BUDAPEST—ERZSÉBETFALVA

REMÉNYI MIHÁLY

műhegedü-készitő. Csász. és kir. szabadalom-tulajdonos. A magyar királyi zeneakadémia szállitója.

BUDAPESTEN

VI., KIRÁLY-UTCZA 58.

Ajánlja dus raktárát valódi olasz, franczia, angol, német és magyar mester-hangszerekben. Különlegesség!! **Quinttiszta és tartós Hubay-féle hangversenyhurok.** Javitások elkészitése jótállás mellett. **Saját találmányu „Hangfokozó gerenda"**, mely által bármely hegedü vagy gordonka, melybe az illesztetik, sokkal jobb, erősebb és kellemesebb hangot nyer. Elismervények a legnagyobb művészektől bármikor megtekinthetők. Régi hangszerek vétele a legmagasabb árig. 11

Pedálos czimbalmok remek erős hanggal, 5 évi jótállás mellett, gyönyörü kivitelben, 60 forinttól feljebb, minden árban.

ZONGORÁK, PIANINÓK

nagy raktára. Régi zongorák vétele és eladása. Zongorahangolások helyben és vidéken csakis a legképzettebb szakmunkások által végeztetnek. — **Iskolai és szalón-harmóniumok** 75 frttól feljebb minden árban. **Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.**

— *Telefonszám 87—84.* —

ELSŐ LEÁNYKIHÁZASITÁSI EGYLET

M. SZ.

GYERMEK- ÉS ÉLETBIZTOSITÓ INTÉZET

Alapittatott: 1863. évben.

BUDAPEST

VI., TERÉZ-KÖRUT 40-42.

(az intézet saját házában)

Alapittatott: 1863. évben.

Díjtartalék 1904. decz. 31-én	*12.000,000 K*
Biztositott tőke 1904. decz. 31-én	*60.000,000 »*
Eddig kifizetett tőke...	*10.500,000 »*

Az intézet **az ember életére** minden szokásban levő módozat szerint a következő biztositásokat vállalja el: **kiházasitási biztositásokat; járadékbiztositásokat; fiu-biztositásokat,** u. m.: tanulmányi, katonai és nagykorusági esetekre; **családi biztositásokat; vegyes biztositásokat** élet és halálesetre; **biztositásokat két ember életére.** Az intézet legelőnyösebb feltételek és a legmérsékeltebb díjszabások mellett a **havonkénti** fizetések kedvezményét is nyujtja. Ismertetővel, tervezetekkel és mindennemü felvilágositással készséggel szolgál ugy az intézet igazgatósága, mint az egyes vidéki ügynökségek.

13

MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK

BEFIZETETT ALAPTŐKE: **40,000.000 korona.**

BUDAPEST

V. KER., NÁDOR-UTCZA 7.

TARTALÉKALAPOK CCA: **32,000.000 korona.**

IGAZGATÓSÁG:

Elnök: **Beck Nándor** vezérigazgató. — Tagok: **Gróf Dubsky Adolf** Ő excel., **Gróf Nádasdy Ferencz** Ő excel., **Dr. Beck Gyula** igazgató, **Bernrieder János, Dorizon Lajos, Kublnyi Árpád, Minkus Jenő** és **Thors J. Henrik.**

FELÜGYELŐ-BIZOTTSÁG:

Elnök: **Sarbó Vilmos.** Tagok: **Dr. Bamberger Béla, Matuska István, Gróf Széchenyi Aladár** és **Hevesy-Bisicz L.**; póttag: **Gróf Korniss Károly.**

ALAPITTATOTT 1869. ÉVBEN

A legbiztosabb tőkebefektetés czéljaira legjobban ajánlhatók a MAGYAR JELZÁLOG-HITELBANK 18

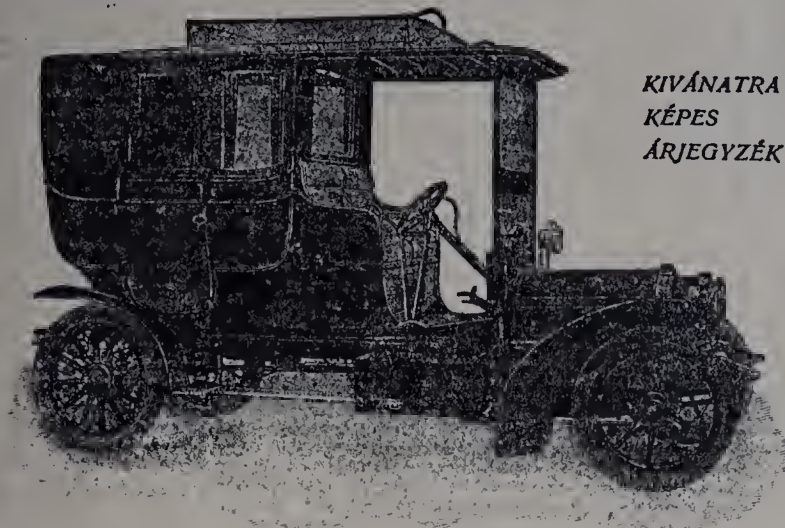
4½%-os záloglevelei és községi kötelezői.

Ezen záloglevelek és községi kötelezők, valamint azok kamatszelvényei az 1889: XXX. és illetve 1897: XXXII. t.-cz. értelmében adó- és illetékmentesek. Mindkétrendbeli értékpapirok óvadékképesek és arra alkalmasak, hogy azokba községek, alapitványok és nyilvános felügyelet alatt álló intézetek pénzei, továbbá hitbizományi és letéti pénzek, — a záloglevelekben gyámoltak és gondnokoltak (1885: VI. t.-cz.) pénzei is — továbbá a császár. és kir. közös hadügy-, valamint a m. kir. honvédelmi miniszterium körrendeletei értelmében katonai házassági óvadékok gyümölcsözőleg elhelyeztessenek és végre az összes m. kir. állami hivataloknál szolgálati és üzleti biztositékokra forditassanak. — E záloglevelek és községi kötelezőkre az Osztrák Magyar Bank összes bankintézetei nyujtanak kölcsönt. — Fenti czimletek mindenkor a hivatalos napi árfolyamon jutalékmentesen kaphatók **a bank pénztáránál,** a hol a szelvények és kisorsolt czimletek beváltása is jutalék- és költségmentesen történik.

A BALASSA-féle világhirü valódi angol **Ugorkatej**

a legkitünőbb szépitőszer, felülmulja az összes ismert szépitőszereket. Azonnal eltávolit szeplőt, májfoltot és minden tisztátlanságot az arczról és annak friss üdeséget, fiatalságot kölcsönöz. Ára 2 kor. Ugorka-szappan 1 kor. Poudre 2 kor. és 1 kor. 20 fill. Ugorka-créme 2 kor. Kapható minden gyógyszertárban és droguériában. Szétküldési hely: **BALASSA gyógyszertára, BUDAPEST—ERZSÉBETFALVA**

PHÖNIX AUTOMOBIL-MŰVEK

KIVÁNATRA KÉPES ÁRJEGYZÉK

Személy- és teherszállító kocsik a legmodernebb kivitelben 2—4 hengeres 6—40 lóerős benzinmotorokkal. Omnibuszok. Motorcsónakok.

BUDAPESTI MALOMÉPITÉSZET ÉS GÉPGYÁR

PODVINECZ ÉS HEISLER 20

BUDAPEST, VI. VÁCZI-ÚT 141/b — AUTOMOBIL-MŰVEI — BUDAPEST, VI. VÁCZI-ÚT 141/b

TAN- ÉS NEVELŐINTÉZET

Az intézet 27 év óta áll fenn.

NYILVÁNOSSÁGI JOGGAL

BUDAPESTEN, HOLD-UTCZA 19.

Dr. László Mihály nyilvános főgimnáziumában és nevelőintézetében, mely **államérvényes osztály- és érettségi bizonyitványokat állit ki,** a beiratások szeptember elsején kezdődnek, de évközben is bármikor vétetnek föl növendékek.

23

A NÖVENDÉKEK LEHETNEK BENLAKÓK, FÉLKOSZTOSOK ÉS BEJÁRÓK

Értesitővel kivánatra készséggel szolgál az igazgatóság.

DR. LÁSZLÓ MIHÁLY IGAZGATÓ.

CUNARD MAGYAR-AMERIKAI VONAL

Carpathia
Pannonia
Slavonia

Kéthetenkinti indulások Fiuméból New-Yorkba.
Első és második osztályu jegyek Palermóba.

A CUNARD STEAM SHIP CO. LIMITED

MAGYARORSZÁGI HELYETTESE: „ADRIA" M. K. TENGERHAJÓZÁSI RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG, BUDAPEST, FIUME.

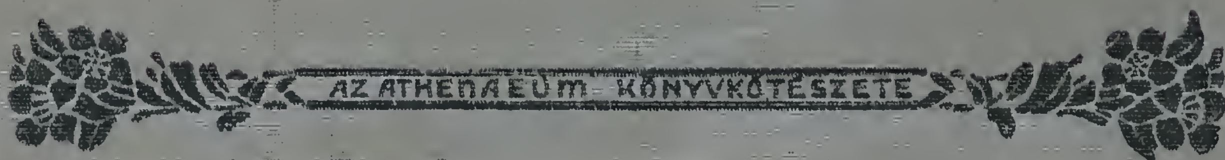
Carpathia
Pannonia
Slavonia

Az utazásra nézve mindennemü felvilágositást nyujt az „Adria“ m. kir. tengerhajózási r.-t. fiume-new-yorki személyszállitó osztálya: Központi Menetjegyiroda, Budapest, Vigadó-tér 1.

14

BASCH ÁRPÁD

AZ ATHENAEUM KÖNYVKÖTÉSZETE